Trøndelag fylkeskommune
Tröndelagen fylhkentjïelte

ØKONOMIPLAN 2020 - 2023

Med budsjett 2020 - Fylkesrådmannens forslag

Innhold

1. Innledning 1
2. Økonomiske rammer og utvikling 3
   2.1. Økonomiske prioriteringer 3
   2.2. Utsikter – økonomiplanperioden 2020 – 2023 4
   2.3. Økonomien på lang sikt – perspektiver mot 2030 14
   2.4. Finansielle måltall og handlingsregler 16
3. Organisasjon og interne strategier 20
   3.1. Organisasjonsutvikling og arbeidsgiverpolitikk 20
   3.2. Informasjonssikkerhet og personvern 22
   3.3. Samfunnssikkerhet og beredskap 22
   3.4. Virksomhetsstyring 22
   3.5. Eiendomsstrategi 24
   3.6. Politisk styring og kontrollorganer 27
   3.7. Nye tiltak og behov 28
   3.8. Forslag til tallbudsjett 29
4. Gjennomgående tema 31
   4.1. Klimabudsjett 31
   4.2. Kompetanse 34
   4.3. Samisk 35
   4.4. Inkludering 35
   4.5. Digitalisering 36
5. Utdanning 37
   5.1. Kort sammendrag 37
   5.2. Mål og ambisjoner 37
   5.3. Økonomisk situasjon 37
   5.4. Strategier og prioriteringer 42
   5.5. Investering 52
   5.6. Forslag til tallbudsjett 57
6. Plan og næring 58
   6.1. Kort sammendrag 58
   6.2. Mål og ambisjoner 58
   6.3. Økonomisk situasjon 61
   6.4. Strategier og prioriteringer 64
   6.5. Forslag til tallbudsjett 66
7. Kultur og folkehelse 67
   7.1. Kort sammendrag 67
   7.2. Mål og ambisjoner 67
   7.3. Økonomisk situasjon 67

7.4. Strategier og prioriteringer 68
7.5. Forslag til tallbudsjett 83
8. Tannhelse 84
8.1. Kort sammendrag 84
8.2. Mål og ambisjoner 84
8.3. Økonomisk situasjon 85
8.4. Strategier og prioriteringer 85
8.5. Kompetansesenter Tannhelse Midt 87
8.6. Investeringer 87
8.7. Forslag til tallbudsjett 87
9. Samferdsel 89
9.1. Kort sammendrag 89
9.2. Mål og ambisjoner 90
9.3. Økonomisk situasjon 91
9.4. Strategier og prioriteringer 96
9.5. Forslag til tallbudsjett 105

KAPITTEL 1

INNLEDNING

1. Innledning

Dette forslaget til budsjett og økonomiplan tar utgangspunkt i Trøndelagsplanen og den retningen den gir for utviklingen av regionen.

Trøndelagsplanen har et langsiktig tidsperspektiv og definerer regionens felles overordnede mål fram mot 2030.Trøndelagsplanen ble vedtatt av fylkestinget i desember 2018, og skal være førende for alle andre planer og strategier for Trøndelag.

Trøndelagsplanen 2019-2030 har tre temaområder:

- Bolyst og livskvalitet
- Senterstruktur og kommunikasjoner
- Kompetanse, verdiskaping og naturressurser

I tillegg har planen flere gjennomgående tema, som livskraftige distrikter, folkehelse og klima, miljø og det grønne skiftet. Samtidig er bærekraft et helt sentralt begrep og en overordnet føring.

Trøndelagsplanen er et uttrykk for hva vi er enige om, og hva som er viktig å prioritere fram mot 2030. Dette er fulgt opp i dette dokumentet.

Mindre økonomisk handlingsrom
Fylkeskommunen går inn i en krevende økonomisk periode, og det skyldes i hovedsak følgende forhold:

- Større lånegjeld gir oss 150 millioner kroner i økte finanskostnader i perioden 2019 - 2023
- Delvis underfinansiering og uavklart økonomi knyttet til nye oppgaver fra 1. januar.
- Nullvekst i rammeoverføringer fra staten

Fylkestinget har hatt store ambisjoner for utviklingen av Trøndelag, og investeringstakten er høy. Vi bygger Trøndelag, men det koster. I 2019 skal det investeres for 2,7 milliarder kroner, og i gjeldende økonomiplan stiger den samlede gjelden til 13 milliarder kroner. Viderefører vi dette investeringsnivået inn i ny økonomiplanperiode, bruker vi opp alle oppsparte midler på disposisjonsfond for å opprettholde tjenestenivået.

Denne utviklingen kan derfor ikke fortsette. Fylkesrådmannen varslet i utfordringsdokumentet til fylkestinget i juni en gjennomgang av investeringsprosjekt for om mulig å redusere låneopptaket. I dette forslaget er derfor investeringsnivået i 4-årsperioden redusert med 1,7 milliarder kroner – 1,2 milliarder på fylkesveg og 500 millioner kroner i skolebygg.

Dette reduserer lånebehovet, og gir oss bedre kontroll på gjeldsnivået og finanskostnadene. Vi klarer samtidig å opprettholde tjenestenivået, og ha penger på disposisjonsfondet som en økonomisk buffer.

Men dette utfordrer fylkestinget, og betyr at det må gjøres betydelige prioriteringer mellom mange gode formål – både til drift og investeringer. Fylkesrådmannen har i dette forslaget redusert investeringstakten, men vi er ikke i mål med dette. Det må framover utvises stor forsiktighet med å sette i gang nye investeringsprosjekter.

Nye oppgaver – nye kommuner
Fra 1. januar får vi et helt nytt Trøndelagskart. 14 kommuner opphører å eksistere – og samlet blir 48 kommuner til 38 i fylket. Sammenslåingen gjelder følgende kommuner:

Steinkjer og Verran - Steinkjer
Fosnes, Namdalseid og Namsos - Namsos
Nærøy og Vikna – Nærøysund
Agdenes, Orkdal, Meldal og del av Snillfjord - Orkland
Hemne, Halsa og del av Snillfjord - Heim
Hitra og del av Snillfjord - Hitra
Åfjord og Roan - Åfjord

Ørland og Bjugn - Ørland
Trondheim og Klæbu – Trondheim

Sammenslåingen av Trondheim og Klæbu er faktisk den største i landet, og berører over 200 000 innbyggere. Det illustrerer godt at en stor andel av befolkningen i Trøndelag vil bo og leve i en ny kommune fra årsskiftet.

Det nye kartet vil også ha betydning for fylkeskommunen som regional utviklingsaktør. Vi ønsker å styrke og utvikle dette samspillet ytterligere, og har allerede etablert god kontakt med de nye regionrådene i Trøndelag. Det vil være en viktig jobb for fylkeskommunen framover å bidra til at de nye kommunene får en god start.

Også fylkeskommunen får nye oppgaver fra årsskiftet, som vil ha betydning for innbyggerne. Alle oppgaver som blir overført er enten underfinansiert eller finansieringen er ikke avklart. For staten har dette blitt en effektiviseringsreform der kuttene i overføringene beholdes av staten.

Vegkart for 2050
FNs bærekraftsmål skal være grunnlaget for all saksbehandling i Trøndelag fylkeskommune, og vi jobber med klima og miljø på mange måter. Et eget klimabudsjett skal være et viktig verktøy for å redusere klimautslipp i egen virksomhet. Vi har gjort mye på dette område, og skal gjøre mer – ikke minst gjennom vår rolle som innkjøper. Dette har vi flere gode eksempler på som bygging av Heimdal videregående skole og utviklingen av framtidas hurtigbåter. Samtidig er ikke dette et spørsmål bare om investeringer, men like mye holdninger og hvordan vi organiserer arbeidshverdagen vår.

Den største oppgaven er likevel arbeidet med en strategi for klimaomstilling. Som den fremste samfunnsutvikleren i Trøndelag tar fylkeskommunen mål av seg til å lage et vegkart for et fossilfritt Trøndelag i 2050. Denne strategien skal være et verktøy for kommuner, næringsliv og innbyggere – og vil berøre hele samfunnet vårt. Hvordan vi organiserer byene våre, hvordan vi transporterer varer – og framfor alt egne holdninger.

Nylig hadde vi et klimaverksted der et femtitall engasjerte ungdommer deltok. Ungdommenes arbeid er med i det videre arbeid med strategien, og kraften i deres pågangsmot i klimaspørsmålet blir viktig for oss. Ungdommene er sikre på at vi som samfunn skal klare omstillingen, og det er en positivitet som trengs i arbeidet.

For arbeidet med å lage et vegkart er en jobb fylkeskommunen ikke kan gjøre alene, men der vi har tenkt å ta rollen som en aktiv pådriver, medspiller og tilrettelegger. Vi ønsker og skal levere. Det krever tverrpolitisk handling og mot til både å løfte fram og stå i interessekonflikter. Vegen fram mot et fossilfritt Trøndelag krever tøffe valg.

Kvalitet i alt vi gjør
Trøndelag fylkeskommune har et årlig driftsbudsjett på drøye seks milliarder kroner. Fylkeskommunen har store tjenesteoppgaver, og gjør hver dag en forskjell i folks liv. Det er et stort ansvar, og vi får gjort mye med pengene.

Fylkeskommunen opplever et stadig sterkere rop om økt kvalitet i alt fylkeskommunen gjør. Det er krevende å møte stadig større forventinger samtidig som de økonomiske rammer i beste fall gir nullvekst. Dette utfordrer fylkeskommunen og betinger økt effektivisering, mer digitalisering og jakt etter smartere måter å løse oppgavene på. Vi må bli enda bedre til å samhandle med omverdenen.

Derfor har vi utviklet en kompetansestrategi for Trøndelag som viser hvordan vi sammen med andre skal løse framtidas behov for kompetanse. Derfor samler vi alle våre fagskoler i Trøndelag høyere fagskole i 2020 for å spisse dette område ytterligere.

Fylkeskommunen har satt av penger til medarbeiderdrevet innovasjon. Egne ansatte er de beste til å foreslå forbedringer i tjenesteproduksjonen og finne de nye løsningene fylkeskommunen har mest nytte av.

KAPITTEL 2

ØKONOMISKE RAMMER OG UTVIKLING

2. Økonomiske rammer og utvikling

Trøndelag fylkeskommune er inne i en periode med nullvekst i de frie inntekter og en betydelig vekst i gjeld og finanskostnader som følge av høy investeringstakt. I Utfordringsdokumentet, som fylkestinget behandlet i juni 2019, varslet fylkesrådmannen at det er nødvendig å redusere finanskostnadene for å unngå ytterligere kutt i tjenesteområdenes driftsbudsjett.

Fylkesrådmannen legger nå frem forslag til økonomiplan 2020 – 2023 med budsjett for 2020, hvor følgende hovedprioriteringer ligger til grunn:

- Videreføre tjenesteområdenes budsjettrammer på samme nivå som i økonomiplan 2019 – 2022. Dette innebærer at det ikke er foreslått ytterlige innsparinger på noen av tjenesteområdene utover det som allerede ligger inne i økonomiplanen. Unntaket er området politisk styring og kontrollorganer, der budsjettrammene er redusert som følge av et lavere antall politikere og et redusert budsjett for kontrollutvalget
- Få kontroll på gjeldsvekst og økte finanskostnader gjennom et redusert investeringsnivå sammenlignet med økonomiplan 2019 – 2022
- Redusere bruk av fritt disposisjonsfond

2.1. Økonomiske prioriteringer

Forslaget til økonomiplan bygger på FT-vedtak 179/18 økonomiplan 2019-2022 og vedtak i FT-sak 78/19 om utfordringsdokumentet 2020 – 2023. I økonomiplanen er det benyttet en deflator på 3,1% (lønnsvekst 3,6% og prisstigning 1,9%).

Tjenesteområdenes driftsbudsjett

Forutsigbare økonomiske rammer er viktig for å opprettholde en god tjenesteproduksjon over tid. I økonomiplanen for 2020 – 2023 har Fylkesrådmannen prioritert å videreføre tjenesteområdenes budsjettrammer på minimum samme nivå som i økonomiplan 2019-2022. I fjorårets budsjettbehandling ble det vedtatt et effektiviseringskrav for alle tjenesteområder med 0,25% i 2019 stigende til 1,50% i 2022. Dette kravet ligger fortsatt inne i budsjettene og er videreført på samme nivå i 2023.

Kollektivområdet står foran en krevende økonomisk situasjon de kommende årene. Området har fått redusert budsjettrammene gjennom den generelle innsparingen som ligger inne på alle tjenesteområdene. I tillegg er det omdisponert midler fra området for å bidra til styrkingen av utdanningsområdet. Det er særlig årene 2020 og 2021 som blir krevende, og fylkesrådmannen foreslår å styrke kollektivområdet midlertidig i 2020 og 2021 ved bruk av fondsmidler på til sammen 66 millioner kroner disse to årene (se kap 9.4).

For området Politisk styring og kontrollorganer er budsjettrammene foreslått redusert med ca. 14 millioner kroner sammenlignet med nivået i økonomiplan 2019-2022. Reduksjonen fordeler seg med ca. 10 millioner kroner på Politisk styring som følge av et lavere antall politikere etter fylkestingsvalget høsten 2019. Kontrollutvalgets budsjett reduseres med 4 millioner kroner i henhold til utvalgets eget budsjettvedtak. Det vises til kap. 3.6 Politisk styring og kontrollorganer for nærmere redegjørelse.

Planen for å styrke utdanningsområdet med 50 millioner kroner over en fireårsperiode, ligger fortsatt inne i økonomiplanen.

Tannhelsetjenesten ble i fjorårets budsjettbehandling styrket med til sammen 17 millioner kroner f.o.m. 2019, og denne styrkingen opprettholdes.

I 2020 får vi om lag 25 millioner kroner til nye oppgaver i regionreformen. Om lag 22 millioner kroner i øremerkede statstilskudd blir innlemmet i rammetilskuddet. Vi har fordelt midlene i driftsbudsjettene til de respektive tjenesteområdene.

Det kom ingen avklaring i Statsbudsjettet for 2020 når det gjelder finansiering av overføring av oppgaver innenfor SAMS vegadministrasjon fra Statens vegvesen til fylkeskommunene. Så langt er det sagt at finansieringen skal følge de ansatte som blir overført – og ikke oppgavene som blir overført. Samferdselsdepartementet skal legge frem en tilleggsproposisjon 8. november 2019 om oppgaveoverføringen, og forhåpentligvis vil en endelig avklaring av finansieringsspørsmålet komme der. I budsjettet for 2020 og økonomiplanen frem mot 2023, er det ikke lagt inn budsjettmidler knyttet til den nye vegadministrasjonen. Fylkesrådmannen vil legge frem et eget notat om saken etter at tilleggsproposisjonen er lagt frem.

Redusert investeringsnivå

I økonomiplanen for 2019-2022 ligger investeringsnivået svært høyt. Det er planlagt med investeringer i størrelsesorden 2,7 milliarder kroner i 2019, fallende til 1,8 milliarder i 2022. Viderefører vi denne investeringsplanen vil lånegjelda øke med 1,1 – 1,3 milliarder kroner årlig i perioden, og vi vil nå et nivå på lånegjelda på over 13 milliarder kroner i 2022.

Som varslet i saken om utfordringsdokumentet i juni, har fylkesrådmannen gått gjennom investeringsporteføljen på nytt, og legger nå frem en økonomiplan som inneholder et redusert investeringsnivå sammenlignet med økonomiplan 2019-2022. Gjennomgangen har ført til at noen prosjekt er tatt ned i omfang, noen er forskjøvet frem i tid, og noen prosjekt/tiltak er strøket i sin helhet. Sammenlignet med økonomiplanen 2019-2022, er det tatt følgende hovedgrep:

- Investeringsprosjekt på fylkesveg er redusert i omfang med ca. 1,2 milliarder kroner i 4-årsperioden
- Investeringer i skolebygg er redusert i omfang med ca. 500 millioner kroner i 4-årsperioden

Nytt investeringsnivå medfører en reduksjon i låneopptak på ca. 1,2 milliarder kroner i 4-årsperioden.

Det vises til kapittel 5 Utdanning og 9 Samferdsel for ytterligere omtale av investeringsbudsjettene.

2.2. Utsikter – økonomiplanperioden 2020 – 2023

2.2.1. Status for 2019

Status for driften er god ved utgangen av oktober 2019. Driftsrapport for 2. tertial 2019 viser at tjenesteområdene forventer et mindreforbruk i forhold til årsbudsjettet på ca. 46 millioner kroner. Skatteinntektene er også høyere enn forventet og ligger ved utgangen av september ca. 34 millioner kroner over periodisert budsjett.

I forslaget til statsbudsjett foreslår regjeringen å øke skatteanslaget for fylkeskommunene for 2019 med 700 millioner kroner. Denne økningen kommer i tillegg til økningen av skatteanslaget i revidert nasjonalbudsjett for 2019 på 160 millioner kroner. Hvis vi følger statens vekstanslag, kan vår prognose for frie inntekter for 2019 økes med 84,4 millioner kroner i forhold til opprinnelig budsjett. Prognosen for frie inntekter for 2019 blir etter dette 6.356 millioner kroner.

Skatteinngang pr september viser at det kan bli svært krevende å nå dette anslaget. Fylkeskommunene må ha en vekst i skatteinntektene på 7% de tre siste månedene av året for å komme opp på det nye anslaget. Fylkesrådmannen vi legge frem en egen sak om revidert budsjett 2019 til fylkestinget i desember, der disse forholdene vil bli nærmere behandlet.

2.2.2. Inntektsutviklingen

Fylkestingets midler som fordeles til drift omfatter inntekter og utgifter i bevilgningsoversikt drift (se kap. 2.2.6).

Frie inntekter (rammetilskudd, skatt og inntektsutjevning)

I forslag til statsbudsjettet for 2020 foreslår regjeringen at veksten i frie inntekter på 1,3 mrd. kroner, bare tildeles kommunene. Frie inntekter i 2020 holdes reelt sett om lag uendret sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2019, når man ser bort fra inntektsveksten høsten 2019.

Nytt inntektssystem for fylkeskommunene innføres fra 2020 som varslet, sammen med regionreformen og overføring av nye oppgaver. Staten legger inn om lag 362 millioner kroner til fylkeskommunene til nye oppgaver. Vår andel av dette er beregnet til ca. 25 millioner kroner. Beløpet skal dekke nye ansvar som jobbsjansen, bedriftsintern opplæring, oppgaver fra IMDi mv.

Staten innlemmer om lag 1 053 millioner kroner i øremerkede statstilskudd i rammetilskuddet for 2020 for fylkeskommunene, herunder 796 millioner kroner i skredsikringsmidler. Vi mottar vel 22 millioner kroner i slike midler, dog ingen skredsikringsmidler. Blant de øremerkede statstilskudd som innlemmes er tilskudd til gang- og sykkelveger, vekstkraftige lokalsamfunn, regionale tiltak til næringsmiljøer, lærlinger og karriereveiledning.

Vi bygger våre anslag for de frie inntektene på KS sin prognosemodell og statens skatteanslag. På vanlig måte justerer vi for forventet utvikling i befolkningstall og for et utjevnet anslag for skatten, og vi forutsetter at skjønnstildelingen holdes på samme nivå framover, som i 2020 (40 millioner kroner).

Vår prognose for frie inntekter i 2020 er, etter dette, 6 535,7 millioner kroner. Med en kommunal deflator på 3,1 prosent, får vi en realnedgang på ca. 85 millioner kroner i frie inntekter i 2020 i forhold til sammenlignbart nivå for 2019, dvs korrigert for nye oppgaver mm. Sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2019, er våre frie inntekter i 2020 om lag uendret. Det har vi omtalt bl.a. i driftsrapport 2/2019.

Fra 2020 til 2021 reduseres de frie inntektene med knapt 12 millioner kroner. Fra 2021 til 2022 øker frie inntekter med 53 millioner kroner. Vi har lagt til grunn at midler til opprusting av fylkesvei med særskilt fordeling i rammetilskuddet øker fra 106,2 millioner kroner i 2020 og 2021 til 174,8 millioner kroner fra 2022. Da har vi lagt til grunn signalet i kommuneproposisjonen for 2020, om at en fordeling etter veinøkkelen vil bli vurdert når neste Nasjonale transportplan trer i kraft fra 2022. Som nevnt øker våre frie inntekter på grunn av dette, men departementets signal må vi her vurdere som en meget usikker forutsetning. Videre fram mot 2030 er det mindre endringer i nivået på frie inntekter.

Vi taper 8,1 millioner kroner per år i 2020-23 i det nye inntektssystemet, med full virkning i 2023 på 32,5 millioner kroner. Vi mottar 5,5 millioner kroner i kompensasjon for dette i 2020. Beløpet står fast i årene framover.

Prognosen tar høyde for at Halsa kommune i Møre- og Romsdal innlemmes i Trøndelag fra 2020, og blir en del av Heim kommune.

Midler til tunnelsikkerhet ligger inne i rammetilskuddet bare til og med 2020, med 19,8 millioner kroner.

2.2.3. Utgiftsutviklingen

Trøndelag fylkeskommune har fortsatt utfordringer med utgiftsnivået innenfor flere områder. Gjeldsveksten i perioden fører til at økte finanskostnader vil legge beslag på en stadig større andel av budsjettet. Dette gir et redusert økonomisk handlingsrom, og det blir vanskeligere å finansiere nye satsinger. Det er nærmere redegjort for utviklingen i gjeld og finanskostnader senere i dette kapitlet.

Drift og vedlikehold av fylkesvegene blir dyrere, og vi får mindre vedlikehold igjen pr krone i tiden fremover. Innenfor kollektivområdet er det økte kostnader knyttet til nye kontrakter og tilpasninger av tjenestetilbud, samtidig som området må forholde seg til lavere økonomiske rammer i økonomiplanperioden. Det vises til kapittel 9 Samferdsel for nærmere redegjørelse av den økonomiske situasjonen både for fylkesveg og kollektivtransport.

På utdanningsområdet gir vekst i antall lærlinger og lærekandidater behov for økte tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger. Vi er inne i en periode med synkende elevtall, men utviklingen i fylket er ulik i og utenfor Trondheim. Dette gir utfordringer når det gjelder ressursfordeling mellom skolene. Dette er nærmere omtalt i kapittel 5 Utdanning.

Pensjon

Trøndelag fylkeskommune har et etterslep i pensjonskostnadene i form av et stort akkumulert premieavvik på 394 millioner kroner ved inngangen til 2019 (421 millioner kroner i 2018). Dette skal nedbetales over hhv. 15, 10 og 7 år og kommer som en kostnad i regnskapet de nærmeste årene.

Fra 01.01.2020 blir det innført nye regler for offentlig tjenestepensjon, som et ledd i tilpasningen til pensjonsreformen. Omleggingen til ny offentlig tjenestepensjon vil gi lavere netto pensjonskostnad og samlet pensjonskostnad både i KLP og SPK. Likevel øker pensjonspremien i 2020. Dette medfører at premieavviket også øker.

Fra 2019 til 2020 reduseres pensjonskostnadene, i prosent av pensjonsgrunnlaget, for hhv SPK og KLP. Anslått reduksjon i pensjonskostnadene er ca. 13 millioner kroner. Det er knyttet stor usikkerhet til utviklingen i pensjonskostnadene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) forventer at både pensjonspremiene og pensjonskostnadene vil være høye i årene som kommer. I følge KMD er tjenestepensjon en del av lønnsvilkårene og de får vi ikke automatisk kompensasjon for over statsbudsjettet.

2.2.4. Gjeldsutvikling, renter og avdrag

Gjeldssituasjonen

Netto lånegjeld var ved utgangen av 2018 på 9 884 millioner kroner. For en del av lånene som gjelder fylkesvei og skolebygg mottar vi rentekompensasjon fra staten. Vi har her utnyttet de statlige ordningene fullt ut, og lån med rentekompensasjon utgjorde pr 31.12.2018 2 200 millioner kroner. Det vil ikke bli godkjent ytterligere prosjekter for rentekompensasjon, verken innenfor ordningen for skolebygg eller for fylkesvei, i 2019. Det er heller ikke signalisert nye rentekompensasjonsordninger. Det vil fortsatt bli gitt kompensasjon for allerede godkjente prosjekter.

For å finansiere investeringene i økonomiplanperioden, er det budsjettert med følgende låneopptak:

1000 kr	2020	2021	2022	2023
Lånefinansiering av investeringer	832 000	884 900	968 900	906 100

All merverdikompensasjon vedrørende investeringer skal føres til inntekt i investeringsregnskapet. Ut over dette blir investeringene stort sett lånefinansiert bortsett fra statlige tilskudd og bompengefinansiering.

Alle inntekter fra salg av eiendom settes til fond som etterhvert skal brukes til finansiering av nye investeringer.

Trøndelag fylkeskommune har forskottert bompengeinntekter for Fosenvegene AS. Vi hadde pr. 31.12.2018 tatt opp lån på 603 millioner kroner som er lånt ut videre til Fosenvegene AS. Vegamot AS overtar lånene til Fosenvegene AS i løpet av 2019. Tilbakebetalingen vil gå med til nedbetaling av fylkeskommunens gjeld.

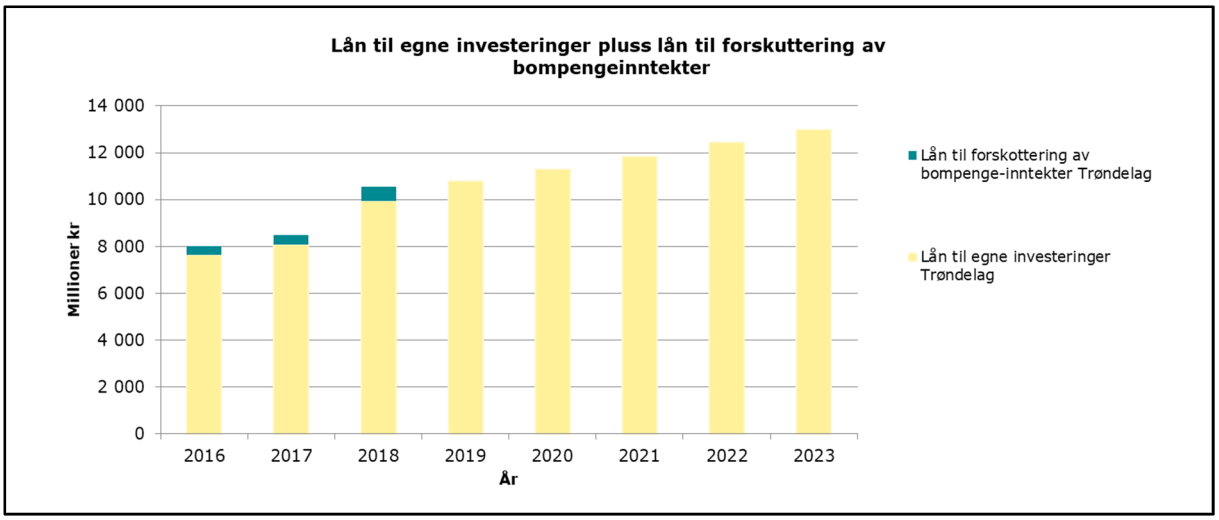

Kostra-tall[1] viser at Trøndelag fylkeskommune pr. 31.12.2018 lå godt over landsgjennomsnittet når det gjelder netto lånegjeld pr. innbygger. Lånegjeld pr. innbygger vil øke gjennom hele økonomiplanperioden.

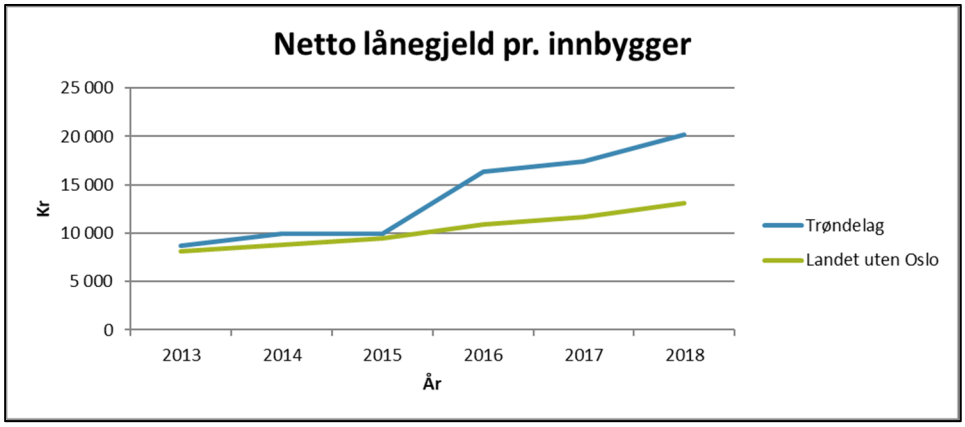

Økningen i netto lånegjeld fra 2015 til 2016 er relatert til utlån til NTE Holding AS som i 2016 er nedskrevet med 1 800 millioner kroner og konvertert til egenkapital i selskapet.

Også når det gjelder lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ligger Trøndelag fylkeskommune godt over landsgjennomsnittet.

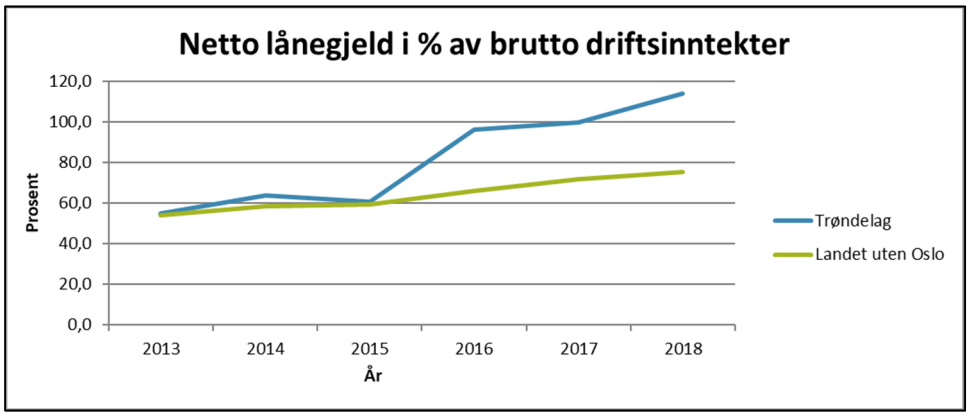

[1]Kostra er forkortelse for Kommune-Stat-Rapportering. Det er regnskapstall m.v., som samles inn av Statistisk sentralbyrå. Tallene gir styringsinformasjon om ressursinnsats, prioriteringer og måloppnåelse.

Styringsrente og pengemarkedsrente

Styringsrenten ble hevet med 0,25 prosentpoeng til 1,5% i september. Dette var den fjerde renteøkningen i løpet av siste år. Ifølge Norges Bank vil styringsrenten bli værende på dette nivået «den nærmeste tiden», dvs. ut året. Kronekursen har svekket seg markert i løpet av sommeren og er svakere enn det Norges Bank la til grunn i juni. Norges Bank legger videre til grunn at forholdene, som har bidratt til svekkelse av kronen, også vil bidra til at kronen holder seg svak i årene framover. En svak krone og relativt god fart i norsk økonomi, øker handlingsrommet til Norges Bank og muligheten for ytterligere renteøkninger i 2020. SSB tok feil da de ikke trodde på ytterligere renteøkninger fra Norges Bank i september. I prognoseperioden (2019-22) legger SSB til grunn en styringsrente på 1,25% dvs. 0,25% lavere enn det vi har i dag. SSB forventer at pengemarkedsrenten (3 mnd. Nibor) vil ligge på 1,6% i slutten av 2022 mot 1,8% i dag.

Renter i Trøndelag fylkeskommune

I budsjettforslaget har fylkesrådmannen lagt inn en budsjettert rente på henholdsvis 2,4%, 2,28%, 2,20% og 2,15% over økonomiplanperioden. Dette tilsvarer Kommunalbankens anbefaling ved bruk av markedsrenter.

På den andelen av låneporteføljen som er rentesikret er det budsjettert med den aktuelle fastrenten.

For å sikre oss ytterligere mot rentesvingninger viderefører fylkeskommunen ordningen med rentebufferfond. Fondet skal iht. de foreslåtte handlingsreglene ha et «tak» på 3 % av den andelen av gjelden som ikke er rentesikret, men maksimalt 200 millioner kroner. Fondet er pr. i dag på ca. 180 millioner kroner.

Fylkestinget vedtok sist reglement for finans- og gjeldsforvaltning for Trøndelag fylkeskommune i februar 2019. Reglementet omfatter størrelse på hvert enkeltlån, type lån, regler for hvordan låneporteføljen skal være sammensatt, hvor lånene kan tas opp, gjennomsnittlig varighet/rentebinding og sikringsgrad.

Det jobbes kontinuerlig med at låneporteføljen skal være tilpasset reglementet.

Finansreglementet er styrende både ved refinansiering og opptak av nye lån. Det innebærer en avbalansering mellom lån med kort løpetid (sertifikater) og lavere rente og lån med lengre løpetider. Sertifikatlån/korte lån gir vanligvis en lavere rente enn lange lån. Slik rentesituasjonen er pr. i dag er dette noe utjevnet.

Trøndelag fylkeskommunes lån er enten sertifikatlån med rentebinding i 3, 6 eller 12 måneder, obligasjonslån med flytende rente eller fastrentelån.

For å tilfredsstille kravet om fast rente er det i tillegg til fastrentelån inngått rentebytteavtaler.

Totalt er 4,1 milliarder kroner sikret gjennom rentebytteavtaler pr. i dag. I tillegg har fylkeskommunen et fastrentelån på 500 millioner kroner med rente på 2,13 % med sluttdato 08.07.2024. I tillegg til dette får fylkeskommunen rentekompensasjon fra staten for ca. 2 200 millioner kroner.

Nedenfor vises utvikling av sikringsgrad gitt uendret gjeldsnivå.

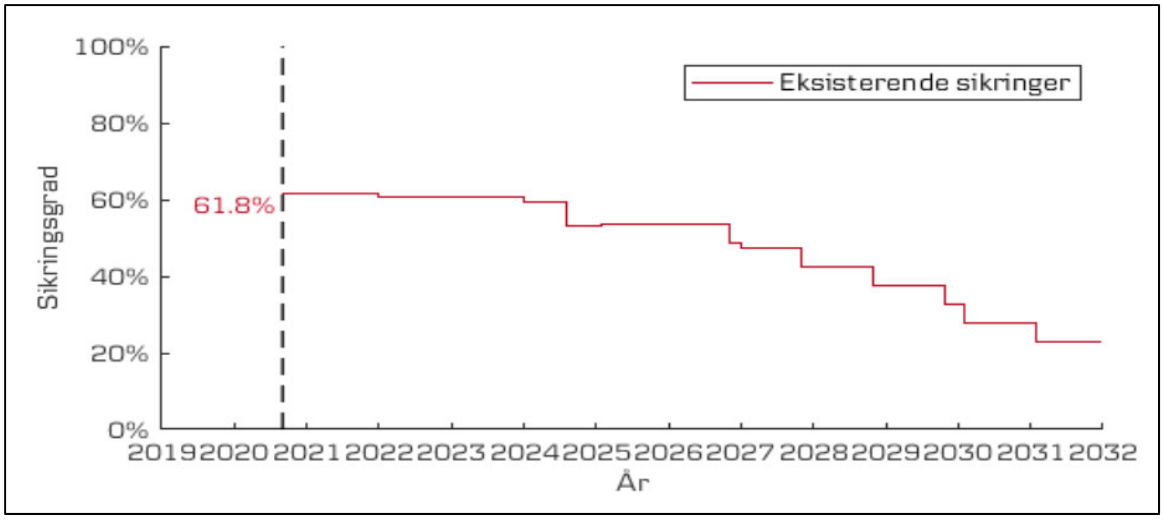

Avdrag

I ny kommunelov er reglene for årlige minsteavdrag noe skjerpet. Vi tilpasser oss dette fra 2020.

Nedenfor viser vi endringene i rente- og avdragsbelastning i perioden 2020 – 2023 sammenlignet med vedtatt økonomiplan 2019 – 2022.

Økonomiplan 2019 – 2022 (1000 kr)

	2019	**2020**	**2021**	**2022**
Budsjetterte renter	204 000	257 000	300 000	320 000
Budsjetterte avdrag	309 428	314 428	336 728	336 728

Økonomiplan 2020 – 2023 (1000kr)

	2020	**2021**	**2022**	**2023**
Budsjetterte renter	278 916	282 213	287 170	295 800
Budsjetterte avdrag	322 800	339 364	352 370	364 569

2.2.5. Disposisjonsfond

Fylkeskommunen hadde ved inngangen til 2019 disposisjonsfond på 1 245,7 millioner kroner. Av dette var 272,4 millioner kroner uten bestemt formål etter vedtak i fylkestinget (her kalt fritt disposisjonsfond). Resten har fylkestinget vedtatt bruken av.

Fylkestinget har vedtatt avsetning og bruk bl.a. til Regionalt utviklingsfond, Marint utviklingsfond, rentefond, samferdselsfond, tunnelsikkerhetsfond, opplæringsfond m.m. 435 millioner kroner var avsetning av mer-/mindreforbruk i avdelingene, seksjonene og skolene. De er tatt ut fra fond og tilbakeført til disse i løpet av året.

I 2019 har vi budsjettert med bruk av fritt disposisjonsfond på 20,88 millioner kroner.

For å unngå stor reduksjon i tjenesteområdenes driftsrammer har vi i økonomiplanperioden, planlagt bruk av fritt disposisjonsfond på 40 millioner kroner. Med en slik bruk vil fritt disposisjonsfond være på ca. 200 millioner kroner ved utgangen av 2023.

Dette nivået er for lavt, sett i forhold til målsettingene fylkeskommunen har, jf. omtale nedenfor om handlingsregler med måltall. Skal vi nå målet om at fritt disposisjonsfond skal være på 4 % av driftsinntektene (tilsvarer ca. 300 millioner kroner), må vi sette av ytterligere midler. Å ha penger på fritt disposisjonsfond er viktig for den økonomiske handlefriheten, og for å sikre driften dersom vi skulle komme i en dårligere økonomisk situasjon.

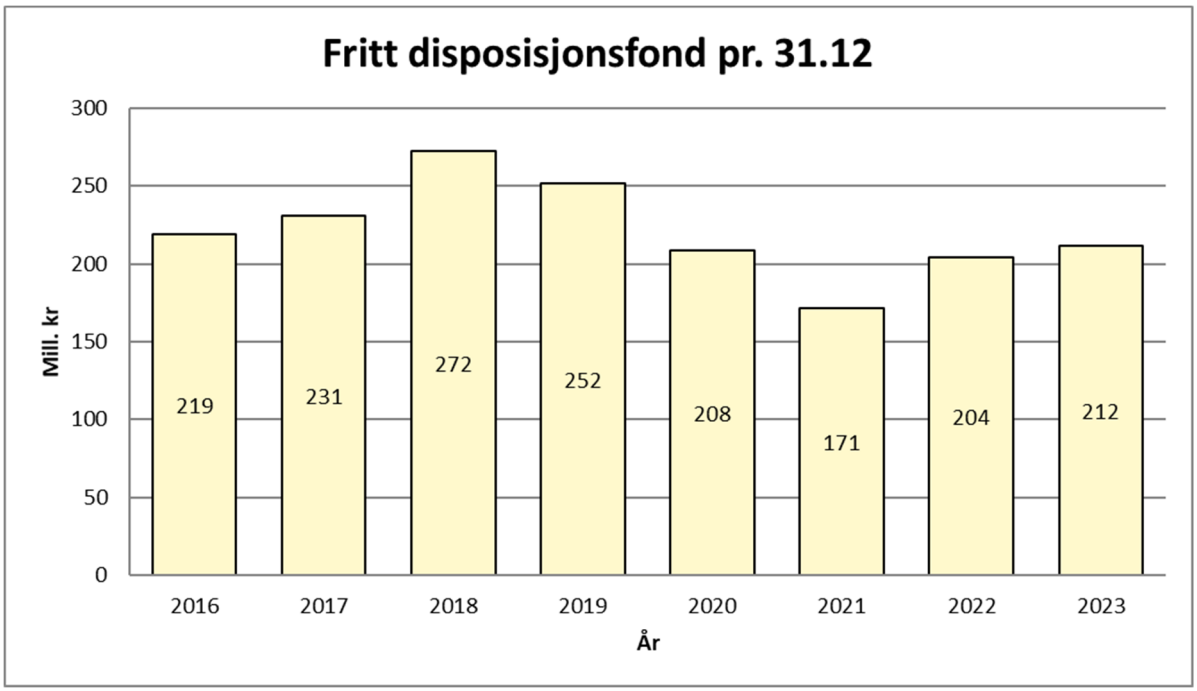

2.2.6. Bevilgningsoversikt drift

Bevilgningsoversikt drift 1000 kr	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Økonomiplan 2021	 2022	 2023
1 Rammetilskudd	-3 479 776	-3 632 015	-3 752 634	-3 740 010	-3 793 163	-3 790 875
2 Inntekts- og formuesskatt	-2 637 909	-2 639 551	-2 783 097	-2 783 841	-2 783 320	-2 781 945
3 Andre generelle driftsinntekter	-33 634	-27 000	-28 000	-29 000	-30 000	-30 000
4 Sum generelle driftsinntekter (post 1 - 3)	**-6 151 320**	**-6 298 566**	**-6 563 731**	**-6 552 851**	**-6 606 483**	**-6 602 820**
5 Sum bevilgninger drift, netto Fra bevilgningsoversikt	6 069 857	5 895 992	6 027 093	6 010 878	5 977 623	5 976 083
6 Avskrivninger	498 610	0	0	0	0	0
7 Sum netto driftsutgifter (post 5 og 6)	**6 568 467**	**5 895 992**	**6 027 093**	**6 010 878**	**5 977 623**	**5 976 083**
8 Brutto driftsresultat (Post 4 minus post 7)	**417 147**	**-402 574**	**-536 638**	**-541 973**	**-628 860**	**-626 737**
9 Renteinntekter	-38 298	-25 476	-25 500	-29 000	-28 400	-28 400
10 Utbytter	-54 232	0	0	0	0	0
11 Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-45	0	0	0	0	0
12 Renteutgifter	155 958	204 000	278 916	282 213	287 170	295 800
13 Avdrag på lån	320 637	309 428	322 800	339 364	352 370	364 569
14 Netto finansutgifter (post 9 - 13)	**384 020**	**487 952**	**576 216**	**592 577**	**611 140**	**631 969**
15 Motpost avskrivninger	-498 610	0	0	0	0	0
16 Netto driftsresultat	**302 557**	**85 378**	**39 578**	**50 604**	**-17 720**	**5 232**
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
17 Overføring til investering	35 300	23 856	11 200	11 200	11 200	11 200
18 Avsetning til bundne disposisjonsfond	0	0	0	0	0	0
19 Bruk av bundne disposisjonsfond	-94 533	0	0	0	0	0
20 Avsetning disposisjonsfond	730 087	16 853	19 843	0	32 475	7 983
21 Bruk av Marint utv.fond	0	0	-7 000	-7 000	-7 000	-7 000
22 Bruk av Regionalt utv.fond	0	0	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
23 Bruk av Utdanningsfondet	0	0	-5 404	-2 880	-3 955	-2 415
24 Bruk av sentralt disposisjonsfond	-463 987	-126 087	-43 217	-36 924	0	0
25 Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0
26 Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	**206 867**	**-85 378**	**-39 578**	**-50 604**	**17 720**	**-5 232**
27 Fremført til inndekning i senere år	76 625	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt tjenesteområder 1000 kr	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Økonomiplan 2021	 2022	 2023
Fordelt slik						
Politisk styring og kontrollorganer	67 228	74 670	59 054	58 901	58 003	58 003
Administrasjon og adm.lokaler	315 943	297 136	313 889	313 187	312 484	312 484
Opplæring	3 087 886	2 946 450	3 057 420	3 051 733	3 065 352	3 063 812
Tannhelse	251 071	241 882	250 947	250 947	250 947	250 947
Nærings- og bostedsutvikling	113 393	179 594	140 834	140 604	140 376	140 376
Konsesjonskraft	-12 720	-15 083	-15 370	-15 370	-15 370	-15 370
Fylkeskommunal næringsvirksomhet	3 494	-3 150	-3 224	-3 224	-3 224	-3 224
Fylkesveger	874 855	750 477	784 663	782 271	780 072	780 072
Kollektivtrafikk	1 109 980	1 198 622	1 207 190	1 200 714	1 158 445	1 158 445
Kulturaktivitet	258 728	225 394	231 691	231 116	230 540	230 540
Sum netto drift	**6 069 857**	**5 895 992**	**6 027 093**	**6 010 878**	**5 977 623**	**5 976 083**

2.2.7. Økonomisk oversikt Investering

Økonomisk oversikt investering	**Budsjett**	**Budsjett**	**Økonomiplan**		
1000 kroner	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
1 Investeringer i varige driftsmidler	2 703 200	1 906 500	1 420 000	1 511 500	1 134 000
2 Tilskudd til andres investeringer	-	-	-	-	-
3 Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	8 856	7 500	7 500	7 500	7 500
4 Utlån av egne midler	-	-	-	-	-
5 Avdrag på lån Sum	-	-	-	-	-
6 Sum investeringsutgifter (post 1 - post 5)	**2 712 056**	**1 914 000**	**1 427 500**	**1 519 000**	**1 141 500**
7 Kompensasjon for merverdiavgift	-430 839	-344 500	-256 300	-272 500	-204 400
8 Tilskudd fra andre	-985 200	-726 300	-275 100	-206 900	-
9 Salg av varige driftsmidler	-	-	-	-	-
10 Salg av finansielle anleggsmidler	-	-	-	-	-
11 Utdeling fra selskaper	-	-	-	-	-
12 Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-53 300	-	-	-	-
13 Bruk av lån Sum	-1 147 800	-832 000	-884 900	-968 900	-906 100
14 Sum investeringsinntekter (post 7-13)	**-2 617 139**	**-1 902 800**	**-1 416 300**	**-1 448 300**	**-1 110 500**
15 Videreutlån	-	-	-	-	-
16 Bruk av lån til videreutlån	-	-	-	-	-
17 Avdrag på lån til videreutlån	-	-	-	-	-
18 Mottatte avdrag på videreutlån	-	-	-	-	-
19 Netto utgifter videreutlån (post 15-18)	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
20 Overføring fra drift	-23 856	-11 200	-11 200	-11 200	-11 200
21 Netto avsetninger til eller bruk av bundne	-	-	-	-	-
22 Netto avsetninger til eller bruk av ubundet	-71 061	-	-	-59 500	-19 800
23 Dekning av tidligere års udekket beløp	-	-	-	-	-
24 Sum overføring fra drift og netto avsetninger (post 20-23)	**-94 917**	**-11 200**	**-11 200**	**-70 700**	**-31 000**
25 Fremført til inndekning i senere år	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Investeringer fordelt på tjenesteområder	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Økonomiplan 2021	2022	2023
i 1 000 kroner					
Fordelt slik					
Nytt ERP-system		15 000	-	-	-
Fylkets Hus, Trondheim - Teknisk oppgradering	3 000	-	-	-	-
Fylkets Hus, Trondheim - Ombygging av areal	1 500	-	-	-	-
Planlegging prosjektkontor Schning	1 000	-	-	-	-
Planlegging nytt administrasjonsbygg Steinkjer	2 500	-	-	-	-
Administrasjon	**8 000**	**15 000**	**-**	**-**	**-**
FDV- og BIM-verktøy	1 500	1 500	1 500	1 500	-
Kvalitet - og internkontrollsystem byggeprosjekt	1 500	1 500	1 500	1 500	-
Eiendomsledelse og administrasjon	**3 000**	**3 000**	**3 000**	**3 000**	**-**
Gerhard Schønning		2 600			
Guri Kunna vgs avd Hitra	-	12 000	11 900	-	-
Johan Bojer vgs, skolebygg	-	36 900	50 000	100 000	90 000
Kyrksæterøra vgs	-	21 700	15 300		
Melhus videreg skole (600 elever + forb. 800)	-	5 000	25 000	50 900	70 000
Mære Landbruksskole, ny stall	-	8 400	-	-	-
Olav Duun - utviklingsplan/realisering/midl.bygg	-	-	-	35 000	25 000
Ole Vig - Ombygging bygg G	-	9 900	-	-	-
Ole Vig vgs, avd Sutterøy	-	14 600	-	-	-
Oppdal videreg skole	-	5 900	35 000	59 000	-
Opplæringsfartøy, plan	-	500	-	-	-
Paviljonger pga elevtallsvekst Trondheim	-	-	-	-	-
Tiller videregående skole	-	180 000	193 500	82 500	-
Trondheim Katedralskole	-	40 000	50 000	60 000	69 200
Trondheim øst - ny skole	-	5 000	36 300	160 000	180 000
Verdal - utviklingsplan/realisering inkl idr.hall/p-plass	-	-	72 600	-	18 200
Ytre Namdal fagskole	-	7 300	-	-	-
Åfjord vgs	-	15 000	26 400	-	-
Energi- og miljøinv. 2015-21 (EMI)	-	40 000	40 000	40 000	40 000
Bedre skolebygg/ped. Oppgradering (BSB)	-	10 000	10 000	10 000	10 000
Teknisk oppgradering skolebygg (TEKOPP)	-	25 000	25 000	20 000	20 000
Nybygging. ombygging og påbygging	**422 800**	**439 800**	**591 000**	**617 400**	**522 400**
Skolebruksplan TRFK (ny)		3 000	3 000	2 000	2 000
Utvikling av bygning	**-**	**3 000**	**3 000**	**2 000**	**2 000**
Planlegging Hitra		1 000			
Teknisk oppgradering tannklinikker	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Klinikkdrift og service	**2 500**	**3 500**	**2 500**	**2 500**	**2 500**
Fornyingsprogram fylkesveg	-	200 400	254 900	308 200	286 400
Fosenvegene, pakke 1&2	-	20 600	144 200	170 600	-
Fosenvegene, pakke 3	-	92 400	12 200	-	-
Fv 17/720 Dyrstad-Sprova-Malm	-	233 200	80 500	-	-
Gang- og sykkelveger	-	32 000	25 000	25 000	20 000
Knarrlagsund bru	-	-	-	77 500	77 500
Laksevegen, trinn 1	-	68 500	-	-	-
Laksevegen, trinn 2	-	335 000	85 700	63 800	-
Miljø	-	8 800	8 500	8 500	9 300
Mindre veganlegg	-	25 400	-	14 100	-
Planlegging	-	18 600	18 600	18 600	18 600
Skredsikringstiltak	-	222 000	57 500	-	-
Trafikksikkerhet	-	16 500	16 500	16 500	16 500
TRFK bidrag Miljøpakke Trondheim	-	73 900	73 900	73 900	73 900
Tunnelsikkerhetsf. - forskudd statlige midler	-	-	-	61 900	61 900
Fylkesveier, miljø og trafikksikkerhetstiltak	**2 164 900**	**1 347 300**	**777 500**	**838 600**	**564 100**
Bussdepot	50 000	54 900	-	-	-
Investering i ferjekaier	-	25 000	25 000	25 000	25 000
Knutepunktutvikling	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Kollektiv infrastruktur	-	5 000	10 000	10 000	10 000
Nye hvilebrakker AtB	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Sjøsikkerhet, vindmålere		2 000	-	-	-
Nye dieseltanker hurtigbåtterminalen i Trondheim	6 000	-	-	-	-
Veikantutstyr AutoPASS ferje Flakk og Rørvik	3 000	-	-	-	-
Planlegging investering ferjekaier	2 000	-	-	-	-
Kjøp av eiendommer	25 000	-	-	-	-
Fylkets Hus, Trondheim - Teknisk oppgradering	3 000	-	-	-	-
Fylkets Hus, Trondheim - Ombygging av areal	1 500	-	-	-	-
Planlegging prosjektkontor Schøning	1 000	-	-	-	-
Planlegging nytt administrasjonsbygg Steinkjer	2 500	-	-	-	-
Bilruter, kjøp av rutetjenester	**102 000**	**94 900**	**43 000**	**43 000**	**43 000**
Sum Investeringer	**2 703 200**	**1 906 500**	**1 420 000**	**1 506 500**	**1 134 000**

2.3. Økonomien på lang sikt – perspektiver mot 2030

I vedtaket om utfordringsdokumentet i juni 2019, har fylkestinget sluttet seg til ønske om fokus på langsiktig økonomi.

Basert på en analyse av regnskapstall for fylkeskommunene, kan vi karakterisere vår økonomiske situasjon slik:

Vi har høy gjeld
Vi har høyest gjeld av alle fylkeskommunene, med 113,6 % målt mot brutto driftsinntekter. I gjennomsnitt ligger fylkeskommunene på 72,9 %.[2]

Vi har, samlet sett, relativt mye penger på disposisjonsfond [3]
Imidlertid har fylkestinget avsatt betydelige summer til bestemte formål. Pengene kan derfor ikke frigjøres uten at dette gjøres om gjennom politiske vedtak.

Vi har et middels netto driftsresultat[4]
Vårt netto driftsresultat var 4,2 % i 2018. Gjennomsnittet for fylkeskommunene var 3,8%. KS sin anbefaling er et nivå er minimum 4 %, fylkeskommunene sett under ett.

Samlet sett kan det *økonomiske handlingsrommet* karakteriseres som moderat. Det forutsetter imidlertid mulighet for omprioritering av tidligere formålsbestemte fondsmidler.[5]

Fem av de 10 nye fylkeskommunene utenom Oslo, kan anses å ha bedre handlingsrom enn Trøndelag fylkeskommune, to fylkeskommuner har dårligere. De to resterende fylkeskommunene har et økonomisk handlingsrom på linje med Trøndelag.

Det store bildet er at våre frie inntekter svinger lite. Den største endringen er en usikker økning på vel 68 millioner kroner fra 2022. Den er knyttet til måten 1,5 mrd. kroner i investeringsmidler til fylkesveg, fordeles innenfor inntektssystemet. For øvrig er en vesentlig usikkerhet nå redusert, når inntektssystemet nå er lagt på plass for de nærmeste årene. Den løpende utjevningen av skatteinntektene gjør at vår økonomi stort sett svinger sammen med økonomien i de andre fylkeskommunene, og stort sett i takt med den den nasjonale økonomien.

Gjelda vår er økende, slik den har vært de siste årene. Vi må over tid redusere gjeldsnivået. Høy gjeld medfører selvsagt høye utgifter til renter og avdrag. Et viktig moment er også den økonomiske risikoen som ligger i at vi kan få økning i rentenivået. Vi søker å redusere risikoen gjennom ulike fastrenteavtaler innenfor de rammer fylkestinget har satt gjennom finansreglementet.

Netto driftsresultat er driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, påplusset finansinntekter og fratrukket finansutgifter (renter og avdrag). Vårt netto driftsresultat er tilfredsstillende i den forstand at vi har dekket betjeningen av gjelden. Samtidig er det slik at netto driftsresultat kan brukes til overføring til investeringsbudsjettet til driftsfinansiering av investeringer.

Det er selvsagt slik at driftsfinansiering av investeringer reduserer behov for låneopptak. Det er slik sett en tett sammenheng mellom låneopptak og renter, avdrag og driftsfinansiering av investeringer.

---

[2] Gjeld korrigert for pensjonsforpliktelser og utlån, m.v.
[3] Samlete disposisjonsfond, korrigert for mer-/mindreforbruk.
[4] Netto driftsresultat korrigert for bruk og avsetning til bundne fond.
[5] Økonomisk handlingsrom er her beregnet på bakgrunn av enkelte grenseverdier, målt mot brutto driftsinntekter. Gjeld henholdsvis under 60 %, under 90 % og over 90 %, samlete disposisjonsfond under 5 %, under 8 % og over 8 %. Netto driftsresultat under 3 %, under 5 % og over 5 %. Grenseverdiene er skjønnsmessig vurdert av fylkesøkonomisjefkollegiet/KS.

Investerings- og gjeldsnivå frem mot 2030

Økonomiplanen for 2020-2023 viser at vi har økonomisk evne til å håndtere investeringsnivået som er foreslått i perioden, uten ytterligere effektiviseringstiltak eller vesentlig bruk av disposisjonsfond. I 2023 vil vi imidlertid ha en lånegjeld på ca. 13 milliarder kroner, og samlede finanskostnader på ca. 660 millioner kroner. I et langsiktig perspektiv frem mot 2030, er det svært lite rom for å øke de årlige finanskostnadene uten at det foretas kutt i tjenesteområdenes driftsrammer, eller betydelig bruk av midler fra disposisjonsfond. I den videre analysen er det derfor tatt utgangspunkt i et behov for å redusere lånegjelden fra og med 2024.

Våre analyser viser at vi kan legge til grunn et avdragsnivå på ca. 380 millioner kroner årlig frem mot 2030, forutsatt et relativt stabilt rentenivå. Hvis vi skal klare å redusere lånegjelda fom 2024, betyr dette at årlige låneopptak må være mindre enn 380 millioner kroner. Med et låneopptak på 380 millioner, vil vi kunne finansiere årlige investeringer på om lag 475 millioner kroner. Med et slikt årlig investeringsnivå frem mot 2030, vil altså størrelsen på lånegjelda opprettholdes på ca. 13 milliarder kroner og finanskostnadene vil ligge på ca. 680 millioner kroner. Dette gir et svært begrenset økonomisk handlingsrom, og det vil være stor økonomisk risiko knyttet til f. eks renteøkninger.

For å redusere lånegjelda fra og med 2024 må altså låneopptaket være lavere enn 380 millioner kroner. Alternativet er at avdragene økes eller at vi betaler ekstraordinære avdrag når det er rom for det, for eksempel gjennom salg av eiendom. Frem mot 2030 viser imidlertid analysene at det er lite rom for økte avdrag, uten at dette går på bekostning av andre budsjettposter.

Grafen under illustrerer utvikling i lånegjeld med årlige låneopptak på 300 millioner kroner. Dette gir rom for investeringer på ca. 375 millioner kroner.

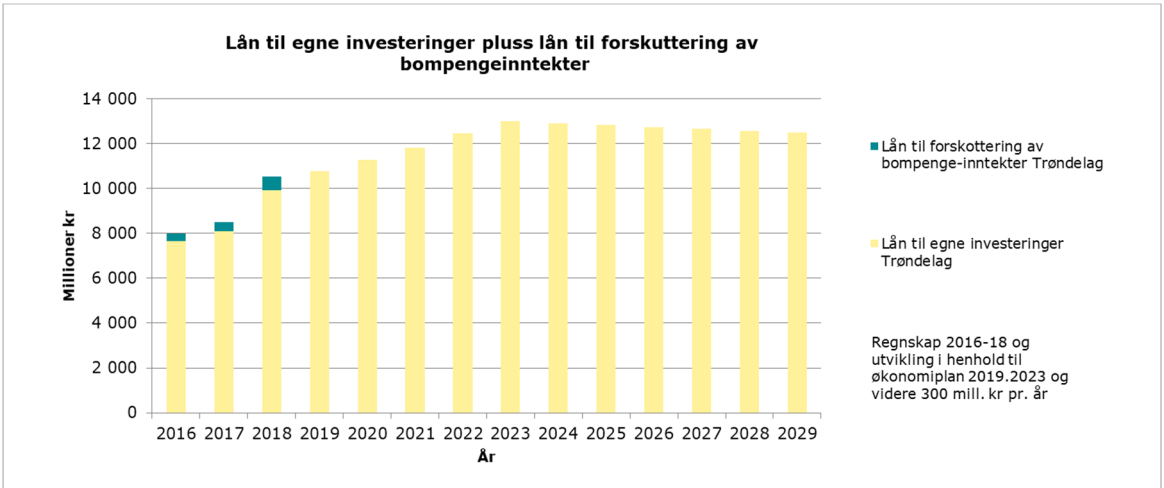

Grafen viser en svak nedgang i lånegjeld frem mot 2030. Et lavere låneopptak og investeringsnivå vil naturligvi føre til en raskere reduksjon av lånegjelden. Etter fylkesrådmannens vurdering bør det framtidige nivået på gjeld og finanskostnader nærme seg 2018-nivået. Dette vil innebære gjeld på ca. 10 milliarder kroner og årlige finanskostnader på ca. 560 millioner kroner (8% av frie inntekter). I kapittel 2.4 Finansielle måltall og handlingsregler ligger denne ambisjonen til grunn for fylkesrådmannens anbefalinger.

Fylkesrådmannen vil for øvrig vise til sak om utfordringsdokumentet som kommer til fylkestinget våren 2020. Her vil vi belyse disse forholdene nærmere, og komme med en anbefaling på årlig investeringsnivå i perioden 2024-2030.

2.4. Finansielle måltall og handlingsregler

Etter kommuneloven skal fylkestinget ivareta økonomisk handleevne over tid, og utarbeide realistiske planer for virksomhet og økonomi. Foruten at fylkestinget selv skal vedta økonomiplan, budsjett, regnskap og årsberetning, skal fylkestinget også vedta finansielle måltall for utviklingen av fylkeskommunens økonomi (Kommunelovens §§ 14.1 og 14.2).

Å ivareta økonomisk handleevne over tid, vil i hovedsak innebære å sørge for tilstrekkelige og forutsigbare driftsrammer.

Fylkestinget vedtok i sak 61/17 målsettinger og handlingsregler for styring av fylkeskommunens økonomi. Det ble da påpekt at det ikke ville være realistisk å nå de vedtatte målsettinger og handlingsregler i løpet av økonomiplanperioden. Fylkesrådmannen så det allikevel som formålstjenlig å legge handlingsreglene og målsettingene til grunn i et lengere perspektiv enn det økonomiplanperioden representerer. Det var behov for å få et erfaringsgrunnlag, basert på regnskapstall fra det nye fylket, før vi eventuelt justerer måltallene og handlingsreglene.

I FT-sak 61/17 ba Fylkestinget også om at det legges fram en vurdering av foreslåtte handlingsregler, der man ser hvordan effekten av handlingsreglene blir ved en etterlevelse av disse i økonomiplanen. Dette omtales nedenfor.

Vi har endret noe på ordlyden i gjeldende handlingsregler og målsettinger. Vi får da bedre samsvar med ordlyden i den nye kommuneloven og med bevilgningsoversiktene i tilhørende forskrift. Vi har også endret måltallet for gjeldsgrad og netto driftsresultat.

Fylkesrådmannen foreslår følgende måltall og handlingsregler, for å ivareta økonomisk handleevne over tid:

- **Handlingsregel for finansutgifter**: Renter og avdrag skal utgjøre inntil åtte prosent av generelle driftsinntekter (frie inntekter og rentekompensasjon).
- **Handlingsregel for rentebufferfondet**: Rentebufferfondets størrelse har et «tak» på 3 % av den andelen av låneporteføljen som ikke er sikret eller maksimalt 200 millioner kroner.
- **Måltall for gjeldsgrad**: Gjeld som belaster driftsøkonomien skal over tid ikke utgjøre mer enn 113 % av brutto driftsinntekter.
- **Måltall for netto driftsresultat**: Fylkeskommunen bør ha et netto driftsresultat på 4,0% av brutto driftsinntekter.
- **Måltall for fritt disposisjonsfond**: Fritt disposisjonsfond bør over tid utgjøre 4 % av brutto driftsinntekter.

Tabellen under refererer til beløpene i bevilgningsoversikten som fylkestinget skal vedta, jf. innstillingen til vedtak. Den representerer hele driftsøkonomien vår, utenom inntekter generert av driften, typisk salgsinntekter og tilskudd øremerket til bestemte formål. Tabellen egner seg derfor til en samlet analyse. I tabellen har vi regnet alle størrelsene som prosentandeler av sum generelle driftsinntekter, og utvidet tabellen med kolonner for årene 2024, 2027 og 2030.

Tabellen viser de generelle (frie) driftsinntektene (100 %) og den fordeler bruken av dem. Våre frie inntekter (her inklusive generelle statstilskudd som i praksis er rentekompensasjon), bruker vi til netto finansutgifter (renteutgifter, renteinntekter og avdrag, eventuelle utbytter og tap), netto driftsutgifter, overføring til investeringer og netto fondsbruk.

Vi ser at netto finansutgifter øker fra 7,7 % av inntektene i 2019 til 10,0 % i 2024, for deretter å ligge tilnærmet likt, eller med en minimal reduksjon, utover mot 2030. Finansutgiftene ligger relativt fast. De varierer selvsagt med lånevolum. Vi har lagt til grunn at renten holder seg på det nivå vi ser pr. i dag.

Økningen i finansutgifter gjør at beløpet disponibelt til netto driftsutgifter reduseres nesten tilsvarende. Vi kompenserer noe med bruk av fond i et av årene (positive tall). Overføring til investering er bare det vi bruker til å vedlikeholde vår kapitalandel i KLP.

Styrking av disposisjonsfond går av de samme inntektene, bortsett fra mulighetene vi har i forbindelse med ubrukte midler ved årsoppgjørene.

Andeler av netto driftsinntekter	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Økonomiplan 2021	2022	2023	Analyse 2024	2027	2030
Sum generelle driftsinntekter (1-4)	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Fordeles til:								
Netto finansutgifter (post 9-13)	7,7 %	8,8 %	9,0 %	9,3 %	9,6 %	10,0 %	9,9 %	9,8 %
Sum netto driftsutgifter (post 6-7)	93,6 %	91,6 %	91,7 %	90,5 %	90,5 %	90,5 %	90,6 %	90,7 %
Overføring til investering	0,4 %	0,4 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %
Avsetning til eller bruk av fond	-1,7 %	-0,8 %	-0,9 %	0,1 %	-0,2 %	-0,6 %	-0,7 %	-0,7 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabellen over viser noen sentrale størrelser i bevilgningsoversikt drift i % av generelle driftsinntekter.

Handlingsregel for finansutgifter

Hensikten med handlingsregelen er å bevisstgjøre hvor stor andel av våre tilgjengelige inntekter som går med til å dekke finanskostnader. Perspektivet er at å låne penger er å forbruke nå, på bekostning av framtiden. Våre frie inntekter bruker vi til å dekke driftsutgifter, overføring til investeringer, finansutgifter (renter og avdrag) og tilføre til fond. Eventuelt kan vi også bruke av fond.

Nivået på finansutgiftene viser at vi i 2019 bruker 7,7 % av våre generelle driftsinntekter til å dekke tidligere forbruk (investeringer). I økonomiplanperioden øker denne andelen fra 8,8% i 2020 til 9,6% i 2023.

Forslag til økonomiplan viser at lånegjelden vokser raskt. Handlingsregelen tilsier at på sikt skal renter og avdrag utgjøre inntil åtte prosent av generelle driftsinntekter.

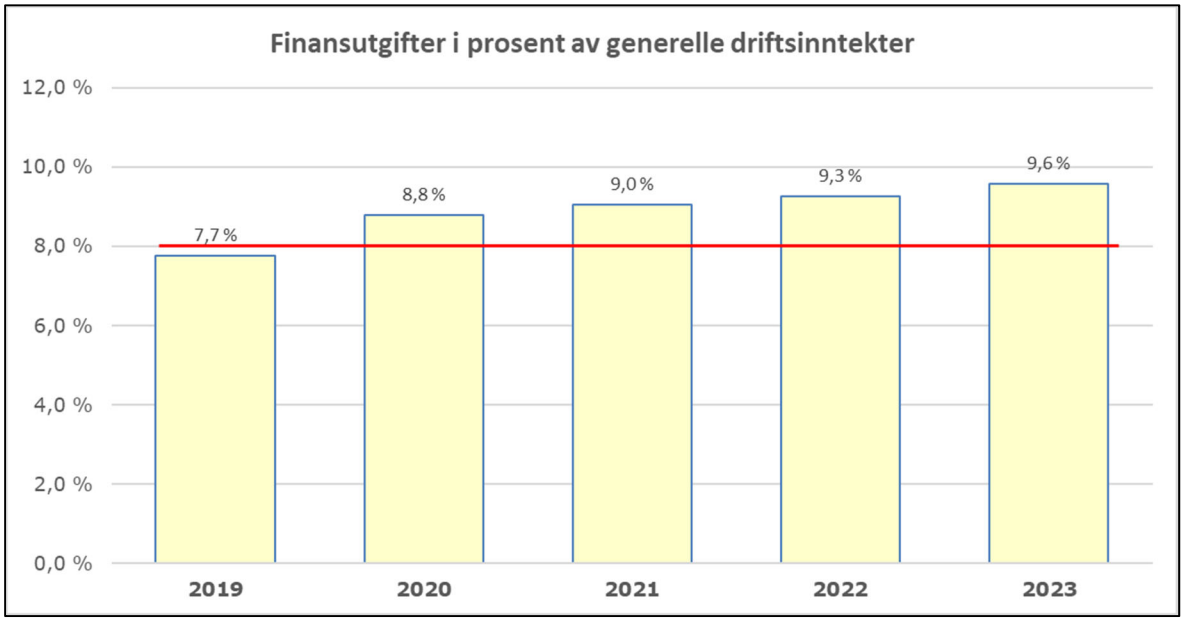

Handlingsregelen tilsier at finansutgiftene bør ligge omtrent på samme relative nivå som i 2018 fremover. I økonomiplan 2020-2023 er investeringene redusert med ca. 1,7 milliarder kroner sammenlignet med inneværende økonomiplan. Likevel er denne reduserte investeringsaktiviteten

ikke nok til å klare å holde handlingsregelen for kapitalutgifter. På grunn av juridiske bindinger og for å opprettholde kostnadseffektiv fremdrift i vedtatte investeringer, er investeringsnivået høyere enn det som er bærekraftig på lang sikt. Det vises til ytterligere kommentarer under målsettinger for gjeldsgrad og i analysen som strekker seg ut over økonomiplanperioden.

Handlingsregel for rentebufferfondet
I FT-sak 61/17 ble «taket» på fondet satt til 3 % av den gjelda som ikke er rentesikret, men maksimalt 200 millioner kroner. I FT-sak 61/17 og 119/18 ber Fylkestinget fylkesrådmannen om å styrke rentebufferfondet til et tilstrekkelig nivå. Dette med bakgrunn i økt lånegjeld. Fylkesrådmannen foreslår å opprettholde maksimalgrensen på 200 millioner kroner da mulighetene til å øke avsetningene er svært begrenset. Rentebufferfondet skal være en buffer mot store svingninger i rentene, og fondet er i dag på ca. 180 millioner kroner.

Måltall for gjeldsgrad
Som omtalt under *Investerings- og gjeldsnivå frem mot 2030* foran, bør vi på sikt søke å redusere gjelda ned mot 2018-nivå som utgjør ca. 10 milliarder kroner. Dette krever at investeringene må betydelig ned og at avdragsnivået økes. Det siste kan skje gjennom ekstraordinære avdrag når vi har rom for det, og at gevinst fra salg av eiendom må gå til nedbetaling av gjeld eller redusert låneopptak.

I forslag til økonomiplan 2020 - 2023 vil gjeldsgraden øke fra ca. 131 % ved utgangen av 2020 til om lag 151 % av brutto driftsinntekter i 2023. Vår målsetting på dette området er at gjeld som belaster driftsøkonomien ikke skal overstige 113 % av brutto driftsinntekter.

Det ovennevnte viser at målsettingen om å oppnå ønsket gjeldsgrad vil være svært krevende. Fylkesrådmannen vil komme tilbake til fylkestinget med en anbefaling om fremtidig investeringsnivå i sak om Utfordringsdokumentet til møtet i juni 2020.

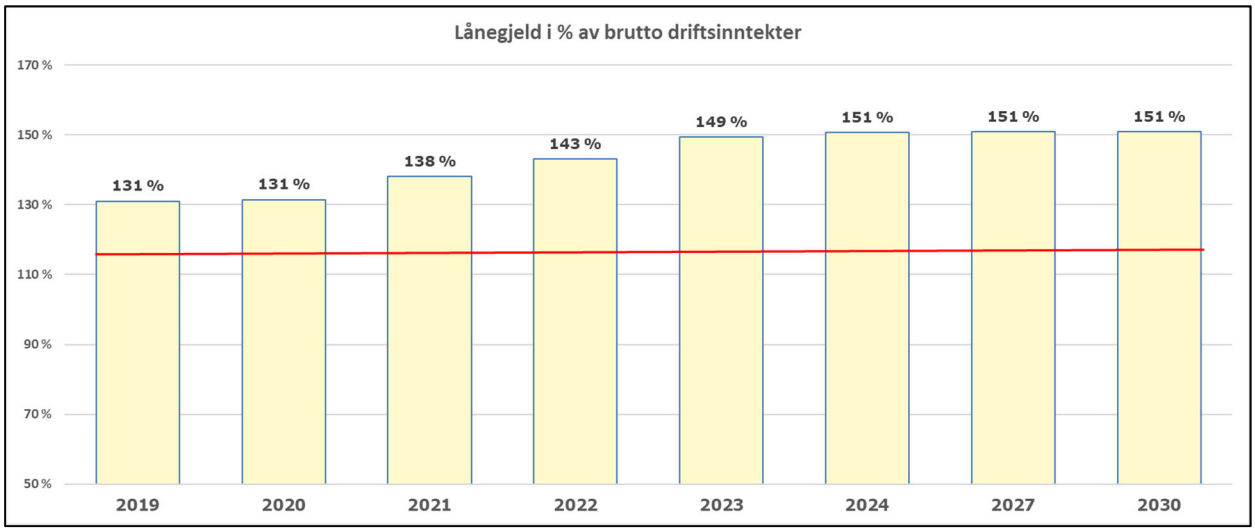

Måltall for netto driftsresultat
Teknisk Beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har anbefalt et nivå for netto driftsresultat for fylkeskommunene på 4,0 % av brutto driftsinntekter. Fylkesrådmannen foreslår at Trøndelag fylkeskommune bør ha et netto driftsresultat på 4,0 % av brutto driftsinntekter. Et driftsresultat på dette nivået anslås å gi tilstrekkelig egenkapital til å finansiere investeringer og uforutsette hendelser.

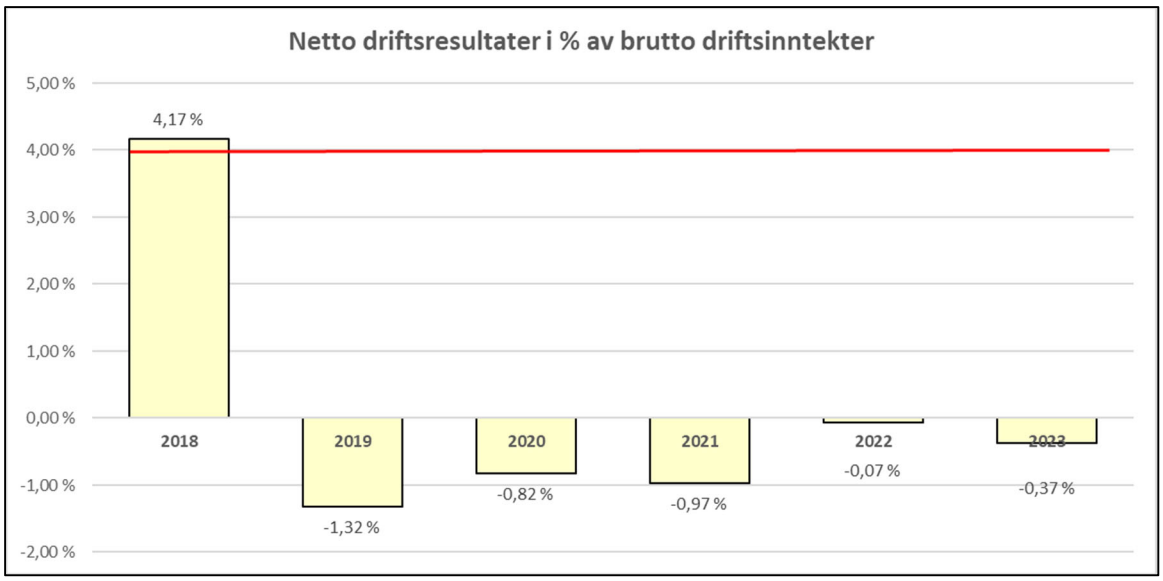

Resultatet i 2018 inkluderer mindreforbruk på de ulike tjenesteområdene på 435 millioner kroner. Dette er midler som er gjenbevilget i 2019. I grafen over er det forutsatt at disse midlene benyttes fullt ut i 2019. Et eventuelt nytt mindreforbruk vil bidra til et bedre resultat.

Måltall for fritt disposisjonsfond

Fritt disposisjonsfond vil ved utgangen av 2019 ha en beholdning på ca. 251 millioner kroner. I økonomiplanperioden vil fritt disposisjonsfond reduseres til 212 millioner kroner i 2023. En målsetting om et disposisjonsfond på 4 % av driftsinntektene vil tilsvare et fritt disposisjonsfond på om lag 300 millioner kroner om målsettingen nås.

For å opprettholde eller øke nivået på fritt disposisjonsfond, må inntektene øke og/eller kostnadene reduseres sammenlignet med dagens nivå. Inntektene til fylkeskommunen vil over tid være en relativt stabil størrelse. Det er på utgiftssiden vi mest kan få store svingninger. For vårt vedkommende utgjør finanskostnadene i planperioden den største utfordringen. Hvis vi får en ekstra sterk renteøkning kan vi raskt få sterkt økte utgifter. Som omtalt under målsetting for gjeldsgrad, vil det være behov for å se nærmere på investeringsaktiviteten og gjeldsutviklingen fremover.

Fylkesrådmannen vil igjen påpeke viktigheten av å benytte et eventuelt regnskapsmessig mindreforbruk i 2019 til å styrke det frie disposisjonsfondet.

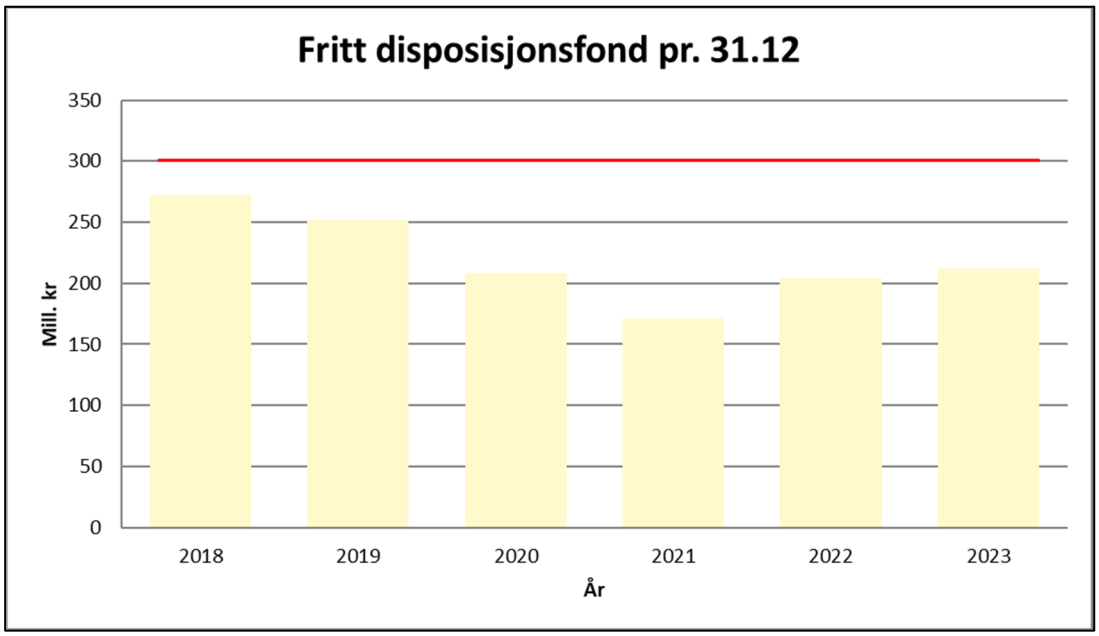

KAPITTEL 3

ORGANISASJON OG INTERNE STRATEGIER

3. Organisasjon og interne strategier

3.1. Organisasjonsutvikling og arbeidsgiverpolitikk

Trøndelag fylkeskommune er en ung organisasjon i utvikling og har ambisiøse mål for sin tjenesteproduksjon, sitt samfunnsoppdrag og regionen. Det har både i 2018 og så langt i 2019 vært høy produksjon og stor aktivitet, jfr. Å*rsrapport 2018 kapittel 3*

3.1.1. Nye oppgaver og organisasjonstilpasning

I løpet av høst 2019 – første kvartal 2020 vil fylkesrådmannen evaluere organiseringen av sentraladministrasjonen, men hovedprinsippene vil ikke bli endret. Det er allerede bestemt at det opprettes en ny avdeling for veg, der fylkesdirektør er tilsatt.

Fra 2020 overføres regional vegadministrasjon i Statens vegvesen (SVV) til fylkeskommunene. Statens vegvesen har stipulert Trøndelag fylkeskommune andel av ansatte til fylkesvei til 219 årsverk. Fylkesrådmannen vurderer fortsatt omfanget av ressursene som er nødvendig for å ivareta drift og utvikling av fylkesvegene. Det har vært flere som har sluttet i Statens vegvesen det siste året enn tidligere. Dette vil påvirke fylkeskommunenes muligheter til å rekruttere riktig kompetanse fra SVV inn i den nye vegavdelingen. SVV benytter avanserte digitale verktøy i prosesser og styring og Trøndelag fylkeskommune må ha tilgjengelig over 100 nye IKT-verktøy fra 2020. Det er et felles, nasjonalt fylkeskommunalt prosjekt som jobber med deler av den digitale utfordringen.

Fylkesrådmannen vil prioritere systematisk mottak og innfasing av nye ansatte slik at de opplever at Trøndelag fylkeskommune er en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver og en organisasjon med gode kolleger. Avdeling veg vil ha ansatte fordelt i Trondheim, Steinkjer og på prosjekts- og driftskontor på flere lokasjoner i Trøndelag.

Det vises for øvrig til Meld. St. 6 (2018-2019) *Oppgaver til nye regioner* for andre oppgaver som overføres. Fylkesrådmannen jobber med å vurdere ressursbehovet på grunn av nye oppgaver og endrede arbeidsprosesser, men vil ikke ha en helhetlig oversikt før i løpet 2020. Fylkesrådmannen vurderer kontinuerlig behov for ny kompetanse, ulike ressurser, digitale arbeidsprosesser, omprioritering av oppgaver og justering av bemanningsplaner.

Det gode partssamarbeidet med tillitsvalgte og vernetjenesten er viktig å ivareta, evaluering og eventuelle korrigeringer gjøres årlig.

3.1.2. Arbeidsgiverpolitikk

Strategisk arbeidsgiverpolitikk 2019-2022 danner grunnlaget for arbeidet med å styrke en organisasjonskultur preget av våre verdier «åpen og nysgjerrig i holdning» og «modig og ansvarlig i handling».

Fylkesrådmannen prioriterer tiltak for å implementere medarbeiderforventninger og lederforventningene til ansatte. Det vil derfor bli laget et system for oppfølging av nye ledere og lederutvikling for rektorer og seksjonsledere med oppstart 2020. Mentorordning for nye rektorer er startet opp i 2019. Lederutvikling vil også planlegges for mellomlederne i skolen og seksjonene. I tråd med arbeidsgiverpolitikken vil det også utarbeides fellestiltak for utvikling av medarbeiderne, mest sannsynlig i 2021.

Trøndelag fylkeskommune skal bidra til mangfoldig og inkluderende arbeidsliv i regionen. Dette handler blant annet om å hindre frafall og øke sysselsettingen fra grupper som har vanskelig for å komme inn i arbeidslivet. Tall fra SSB viser at norske arbeidsgivere bør øke bevisstheten om disse gruppenes arbeidslivsutfordringer, og gjøre mer for at de skal få like muligheter til yrkesdeltagelse og karriereutvikling. Fylkeskommunen kan utnytte bredden av kompetanse i hele befolkningen

bedre når vi finner frem til og rekrutterer kvalifiserte medarbeidere. Det krever bevissthet i hele rekrutteringsprosessen. Arbeidsgiverpolitikk, etisk standard og tilsettingsrutiner skal bidra til at fylkeskommunen klarer å nå dette målet.

Fylkeskommunen vil gjennomføre medarbeiderundersøkelsen for alle ansatte annet hvert år, med god oppfølging av handlingsplaner mellom målingene. Effekten vi måler er ansattes engasjement og gjennomføringsevne. Det vil være en ny undersøkelse i november 2020 med oppfølging i 2021.

Fra og med høsten 2020 fornyes læreplaner og fag i videregående opplæring i det som kalles fagfornyelsen. Fagfornyelsen gjør at kompetansen til undervisningspersonalet må vurderes på nytt, det er allerede planlagt tiltak for å tilfredsstille kompetansekravene i den nye læreplanen.

Arbeid med overtallighet påvirkes også av fagfornyelsen og vi ønsker å se kompetanseplanlegging og tiltak for å takle overtallighet i sammenheng.

Trøndelag fylkeskommune har som mål å ha en heltidskultur. KS Trøndelag vil sette i gang et samarbeidsprosjekt med partene i arbeidslivet om heltidskultur. Fylkesrådmannen vil vurdere om det et noe som fylkeskommunen kan dra nytte av i sitt arbeid.

3.1.3. Etikk og varsling

Verdier, holdninger og kultur er grunnleggende elementer for å fremme etisk atferd og hindre korrupsjon. Vår etiske standard skal hjelpe oss å foreta gode valg, sikre at vi handler riktig og styrke oss til å motvirke uetisk atferd og korrupsjon. Fylkesrådmannen tilrettelegger for at ledere og medarbeidere sammen har refleksjoner om etiske dilemmaer.

Trøndelag fylkeskommune skal være en transparent organisasjon med oppmerksomhet mot bl.a. korrupsjon. Det betyr bl.a. at fylkesrådmannen vil gjennomføre risikoanalyser for å få frem hvor det er størst fare for uetisk atferd og korrupsjon, slik at vi kan etablere risikoreduserende tiltak.

Fylkeskommunen har et varslingssystem som gjør det trygt å varsle om kritikkverdige forhold. Den som varsler velger selv om han eller hun vil varsle digitalt/manuelt, anonymt eller ved å oppgi sin identitet, internt/eksternt. Varslingsrutinen gjelder for ansatte og innleide arbeidstakere, men fra 2020 vil varslingsreglene utvides til å gjelde flere grupper med tilknytning til virksomheten, for eksempel elever. I tillegg til eksisterende varslingsrutiner, er det i 2019 anskaffet en digital varslingskanal med mulighet for at varslingen kan gå direkte til ekstern aktør.

Arbeidet med varslingsrutinen henger sammen med tema som ytringsklima, etisk standard og arbeidsgiverpolitikk. Alle disse verdidokumentene er nå ferdig og fylkesrådmannen planlegger opplæringstiltak innenfor disse tema som ivaretar bred involvering, for eksempel workshops med ledere, medarbeidere, tillitsvalgte og samarbeidspartnere. Det vil bli satt av tid til åpen diskusjon om hvordan kritiske ytringer blir mottatt og håndtert i organisasjonen.

3.1.4. Helse- miljø og sikkerhet (HMS) og inkluderende arbeidsliv

Fylkesrådmannen vil sammen med hovedarbeidsmiljøutvalget (HAMU) prioriterer å få fullført utarbeidelse og implementering av styrende dokumenter innenfor HMS i løpet av 2020. Partene i arbeidslivet og regjeringen er blitt enige om en ny IA-avtale. Den nye IA avtalen gjelder for hele arbeidslivet og har fått en helt ny profil. Den nye IA-avtalen har hovedmål om at sykefraværet skal ned 10 % sammenlignet med årsgjennomsnittet for 2018 og at frafallet fra arbeidslivet skal reduseres vesentlig.

Trøndelag fylkeskommune har i første halvdel av 2019 et sykefravær på 5,2 %. Årsgjennomsnittet i 2018 var på 5,5 %. Målsetningen er at vi skal komme ned på et sykefravær på maksimalt 5 % innen 2022.

3.2. Informasjonssikkerhet og personvern

Informasjonsbehandling, informasjonssikkerhet og mulige konsekvenser ved brudd på informasjonssikkerheten angår alle ansatte. Fylkesrådmannen vil kontinuerlig jobbe for en god kultur for å ivareta informasjonssikkerheten.

Trøndelag fylkeskommune håndterer store mengder informasjon som er personopplysninger. Sikkerhetshensyn kan av og til være i konflikt med personvernet. Informasjonssikkerhetsansvarlig vil samarbeide tett med personvernombudet for å ivareta dette på en best mulig måte. Ansvar, myndighet og rapportering for informasjonssikkerhet skal som hovedregel følge linjen.

Offentlige organisasjoner innhenter personopplysninger ofte med hjemmel i lov og ved avtaler/kontrakter. Trøndelag fylkeskommune er godt i gang med rutiner for håndtering av personvernet, men det gjenstår noe før alle rutinene på plass. Anskaffelse av nye IKT-verktøy medfører stort ansvar og er ressurskrevende for personvernombudet.

3.3. Samfunnssikkerhet og beredskap

Trøndelag fylkeskommunes overordnede beredskapsplan må tilpasses de nye fagområdene som fylkeskommunen får ansvaret for.

Det er besluttet å anskaffe det nasjonale krisestøtte-verktøyet som tilbys gjennom avtalen med Direktoratet for sikkerhet og beredskap, DSB. Systemet skal tilrettelegges for bruk på fylkeskommunens ulike områder.

Anskaffelsen omfatter moduler for risiko og sårbarhetsanalyser (ROS-analyse) og sikringsanalyse. Dette er oppgaver som i dag håndteres manuelt. Arbeidet vil bli effektivisert ved bruk av felles modell og framgangsmåte. Grunnleggende handler risiko om framtiden, om noe som eventuelt kan skje, og om mulige konsekvenser hendelsene kan medføre. Like viktig som å redusere konsekvensene, er å forebygge at hendelsen kan skje. Det er en tett sammenheng mellom ROS-analysen og tiltakskortene i krisestøtte-verktøyet.

Opplæringen i ROS-arbeid er gjennomført i alle videregående skoler. Skolene skal nå ferdigstille sine obligatoriske ROS-analyser. Disse analysene utgjør grunnlaget for fylkeskommunens overordnede risikovurdering av utdanningsområdet.

3.4. Virksomhetsstyring

Trøndelag fylkeskommunes system for virksomhetsstyring er bygd opp rundt fire styringsperspektiv:

- Brukere/tjenester
- Samfunnsutvikling
- Medarbeidere
- Økonomi

Til hvert av styringsperspektivene har fylkestinget vedtatt strategiske mål, som vist i tabellen under.

Styrings-perspektiv	Brukere/tjenester	Samfunnsutvikling	Medarbeidere	Økonomi
Strategiske mål:	*Yte tjenester av god kvalitet til innbyggerne i Trøndelag. (Avdelingene har ulike formuleringer her – se under)*	*Trøndelag skal være en attraktiv region ved å utnytte regionens fortrinn, utvikle bolyst og livskvalitet og fremme bærekraft, verdiskaping og kompetanse i hele Trøndelag.*	*Trøndelag fylkeskommune er en utviklings-orientert organisasjon med engasjerte og kompetente medarbeidere som samarbeider for å nå felles mål.*	*Trøndelag fylkeskommune skal ha en bærekraftig økonomi og sikre at oppgavene blir løst gjennom optimal utnyttelse av ressursene.*

For styringsperspektivet brukere/tjenester har tjenesteområdene ulike strategiske mål:

Tannhelse:
Trøndelag fylkeskommune skal fremme god tannhelse og tilby tannhelsetjenester av god kvalitet til befolkningen i alle deler av fylket.

Utdanning:
Opplæringen skal gi elevene framtidshåp og fremme danning, nysgjerrighet og lærelyst for å utvikle kompetanse og livsmestring i et samfunn i endring.

Samferdsel:
Økt tilgjengelighet gjennom bedre mobilitet og kommunikasjon i hele Trøndelag. Vi skal tenke nytt for å bidra til økt bærekraft.

Kultur og folkehelse:
Gi tjenester av høy kvalitet, og i samspill med andre legge til rette for gode kulturopplevelser i hele regionen.

Plan og næring:
I samhandling med andre yte gode tjenester til kommuner, næringsliv og øvrige interessenter i Trøndelag.

Figuren under viser ansvarsforhold og sammenhengen mellom strategiske mål fastsatt av Fylkestinget og rapportering tilbake på oppnådde resultater fra avdelingene og skolene.

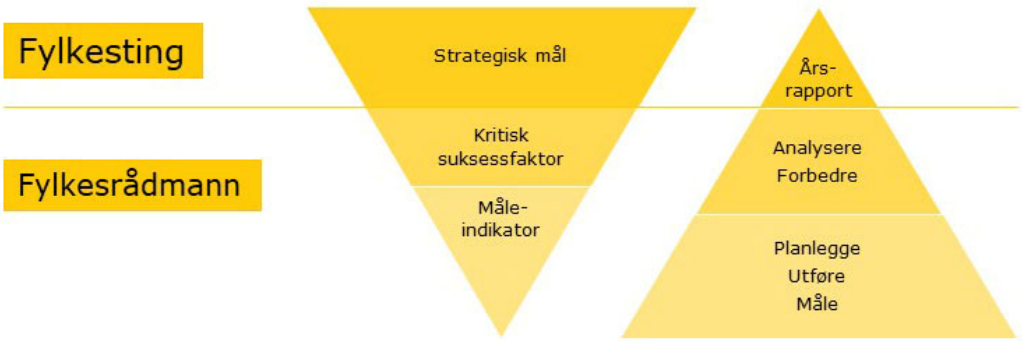

Fylkesrådmannen rapporterer på måloppnåelse innenfor de respektive styringsperspektivene i årsrapporten som behandles i fylkestinget på våren. Virksomhetsstyringssystemet ble etablert mot slutten av 2018, og organisasjonen har begrenset erfaring med dette så langt. Det vil være behov

for revidering og tilpassing av systemet etter hvert som de overordnede planer og strategier for Trøndelag fylkeskommune blir vedtatt.

3.5. Eiendomsstrategi

Organisering

Trøndelag fylkeskommune er en stor regional eiendomsforvalter som skal være en ledende aktør innen eiendomsforvaltning og en tydelig pådriver for klimanøytrale bygg.

Seksjonen har ansvaret for om lag 500 000 m2 bygningsmasse som omfatter utvikling, utbygging og vedlikehold av alle fylkeskommunale bygg samt rådgivning ovenfor ytre enheter innenfor gjeldende ansvarsorganisering om bygningsdrift. Bygningsmassens realverdi er vurdert til 7,5 mrd. kroner.

Omfanget av utvikling og gjennomføring av byggeprosjekter årene fremover, samt størrelsen på forvaltet eiendomsmasse stiller krav til kompetanse- og kvalitetsutvikling i seksjonen.

Utviklingsmål

Bygningenes samfunnsverdi, realverdi og bruksverdi skal ivaretas med utviklingsmål innen:

- Strategisk eiendomsutvikling
- Effektive bygg for brukeren
- Verdibevaring av bygg
- Bærekraftig eiendomsforvaltning

Hvor egnet eiendommene er til bruksformålet, samt forskriftskrav til bygninger og tjenesteproduksjon, vil være bestemmende for gjennomføring av seksjonens oppdrag. Verdioptimalisering er en grunnleggende faktor for at dette kan oppnås.

Strategisk eiendomsutvikling
Det er nødvendig med et helhetlig og langsiktig perspektiv på eiendomsutvikling for å optimalisere verdier og skape grunnlag for høy bruksverdi. Dette gjelder både undervisningsbygg, samferdselsanlegg og administrasjonsbygg. I pressområder som Trondheim vil det være avgjørende å ha en langsiktighet i eiendomsutvikling for å sikre seg tomteareal til fremtidige tjenestebehov

Eiendomsutvikling, utbygging, drift og forvaltning skal preges av effektiv bruk av digitale verktøy slik at våre systemer gir pålitelige nøkkeltall og rapporter.

Effektive bygg for brukeren
Byggene skal være funksjonelle og effektive for brukerne og dette innebærer god samhandling med interessentene.

Samhandling med lokale interessenter i utvikling og bruk av våre bygg er viktig for å på en god måte å ivareta samfunnsutviklerrollen. Våre bygg skal fremstå som «24/7 samfunnsbygg» som har en bruk utover egne tjenesteformål.

Bærekraftig eiendomsforvaltning
Byggeieransvaret skal utøves slik at vi fremstår fremoverlent for å nå våre klimapolitiske målsetninger knyttet til energi- og miljø.

Trøndelag har som vertskap for landets fremste utdannings- og kompetansemiljøer innen bærekraftig bygg og områdeutvikling, en særlig mulighet og rolle som tilrettelegger. Vi skal være en tydelig bestiller og premissleverandør som regional utviklingsaktør på veien mot lavutslipps-

samfunnet ovenfor næringsliv og andre aktører, regionalt og nasjonalt.

Dette innebærer:

- Kravspesifikasjon med tydelige mål for material- og energibruk
- En miljø- og miljøoppfølgingsplan vil følge det enkelte prosjekt og sikre de prosjektspesifikke målsettinger ivaretas fra konkurransefasen inn i byggets driftsfase
- Prosjektorganisasjoner med tydelig fagkompetanse på energi- og miljøfaktorer
- Innkjøpskompetanse som stimulerer til innovative energi- og miljøløsninger
- Krav om klimanøytralitet/ nullutslipp (ZEB-O) og lavt energibruk i drift av alle nybygg
- Mulighet for energiutveksling med nabobygg/ nærområdet vurderes i større rehabiliteringer og nybygg
- Klimafotavtrykket fra bygningsmaterialer skal i det enkelte prosjekt ha et definert nivå som er betydelig lavere enn referansebygget. Herunder vil verdien av gjenbruk inngå i klimaregnskapet samt fokus på fossilfire byggeplasser
- Vedlikehold og rehabilitering av eksisterende bygningsmasse med fokus på energi- og materialbruk, der tiltak vil bli vurdert opp mot tilsvarende krav for Passivhus etter NS 3701
- Driftsorganisasjoner med kompetanse og systemer for oppfølging av mål om energi- og klimautslipp
- Lokalisering av fylkeskommunale bygg i henhold til bærekraftig areal og transportplanlegging.
- Kunnskapsspredning om energi- og miljøbruk i egen organisasjon, i øvrig byggebransje, og ulike fora regionalt og nasjonalt
- Arealeffektiv bruk av bygninger
- Utvikling for forretningsmodeller som sikrer gjennomføring av prosjekt med høy bærekraft, herunder aktiv bruk av energiprestasjonsavtaler (EPC) i våre nybyggsprosjekt og andre energiprosjekter

Fylkeskommunen er partner i FME ZEN (Zero Emission Neighbourhood) hvor Mære landbruksskole i 2019 er tatt opp som pilotområde for utvikling som landets første moderne netto nullutslippsgård. Dette er et prosjekt som vil kunne ha høy overføringsverdi på flere områder for en næring som er svært viktig i Trøndelag regionalt. Prosjektet kan ha god relevans langt utover regionens og nasjonens grenser.

Fylkeskommunen vil ha et aktivt engasjement i partnerskap med virkemiddel-apparatet og næringslivsaktører for utvikling av nye forretningsmodeller som stimulerer til at globale bærekraftsmål nås på flere områder.

Fylkesutvalgets vedtak om å initiere/delta i etablering av eget selskap for høsting og lagring av energi fra egen bygningsmasse for produksjon og distribusjon til bruk i egne og nærliggende bygg vil bli konkretisert sammen med teknologipartnere, produktleverandører, energiaktører samt andre større byggeiere. Avsatte investeringsmidler til energi- og miljøtiltak vil bli anvendt for dette formål.

Konkret mål for energibruk og miljøutslipp egen bygningsmasse presenteres også kapittel om klimabudsjett. Følgende målsettinger gjelder for egen bygningsmasse:

- Trøndelag fylkeskommune skal innen 2022 oppnå 40 % reduksjon av klimagassutslipp tilknyttet egen bygningsdrift (og innen 2025 oppnå en reduksjon på 75%), målt mot status ved etablering fylkeskommune 1.1.2018.
- Redusere klimabelastningene i sum fra byggeplass og materialbruk i alle større byggeprosjekt som ferdigstilles pr 2025 opp mot 50%, målt mot et referansenivå pr 2015.

Ut fra miljøhensyn utredes betalingsparkering for alle våre egne lokasjoner, både for interne og eksterne brukere. Inntekt kan anvendes til å medfinansiere andre miljøtiltak

Verdibevaring av bygg

Forvaltningen skal gi optimal realverdi av egen bygningsmasse og dette krever:

- Kompetansebasert leie, erverv, utvikling og salg av egen eiendomsmasse
- Helhetlig og langsiktig tenking i eiendomsutviklingen
- FDV-organisasjon med kompetanse på teknisk byggdrift, avgrenset fra intern brukerstøtte
- God oppfølging av periodisk vedlikehold og systematiske tilstandsvurderinger
- Konkrete måltall på tilstandsgrad for bygninger

Vedlikeholdsbudsjett for bygningsmasse knyttet til undervisning, samferdsel, tannklinikker og administrasjon opprettholdes på eksisterende nivå.

Kvalitetsutviklingsprosjekter

For å sikre at byggeprosjekter og eiendomsforvaltning er i samsvar med målsetningene har følgende interne kvalitetsutviklingsprosjekter fokus:

- Bygningsintegrert modellering (BIM) og FDV-verktøy
- Konkurransegrunnlag og prosjekteringsanvisninger
- Internkontroll –miljørettet helsevern ansvar/roller/rutiner
- Miljøsertifisering av alle virksomheter
- Prosjektregnskapssystemer
- Konkurransemodeller i byggeprosjekt
- Kontroll av kontraktskrav

Driftsorganisering hvor driftsansvaret for ca. 100 lokasjoner er underlagt ytre enhetsledere, skaper utfordringer knyttet til ansvarsrollen for miljørettet helsevern, internkontroll, måloppnåelse av vedtatte energi- og klimamålsetninger.
Ved nye Heimdal vgs er det iverksatt et pilotprosjekt over fem år (fom 2018) hvor eiendomsseksjonen overtar ansvaret for bygningsdrift, herunder personalansvaret for drift- og renholdsoperatører.

Seriøsitetsbestemmelser og arbeidslivskriminalitet
Det implementeres nytt system og rutiner for kontroll av oppfølging av kontraktskrav knyttet til seriøsitetsbestemmelser og arbeidslivskriminalitet i byggeprosjekter. HMSReg er etablert som oppfølgingssystem for alle nye byggeprosjekt.

Det bygges opp en egen controllergruppe for gjennomføring av kontroll og bistand til prosjektledere. Denne forutsettes samordnet med tilsvarende behov knyttet til veiprosjekter. Egen LO-koordinater vil bli engasjert for oppfølging av bygg- og veiprosjekt.

Midlertidige bygg
Kommuneregnskapsloven stiller krav til at drift av midlertidige bygg mens byggeprosjekter pågår, regnskapsføres i driftsregnskapet. Investeringsvedtak for prosjekter angir kostnadene for dette, men det er nødvendig med rutiner som sikrer at ekstra driftskostnader er finansiert i driftsbudsjettet.

Drifts- og prosjektkontorer veiadministrasjon
Lokaler knyttet til veiadministrasjon med tilhørende eksterne regionale drifts- og prosjektkontor veidrift vil inngå i forvaltningsansvaret fra 1.1.2020 og krever ressurser til forvaltning, drift og vedlikehold.

Kjøp/salg av eiendom
Gjennom helhetlig eiendomsforvaltning søkes det å gjennomføre en profesjonell tilnærming til salg av tomter/eiendommer og anskaffelse av nye. I den forbindelse er det viktig å ha en aktiv tilnærming til nye kommunale arealplaner og en langsiktig strategi for erverv/avhending.

Følgende eiendommer er tidligere vedtatt solgt og utvikles for salg etter ulike strategier for å optimalisere realverdier:

- Brygge Siholmen, Frøya
- Fredshaugen, Trondheim
- ØverNauma ved Olav Duun vgs, Namsos
- Brøset, Trondheim (sammen med Statsbygg)
- Ladejarlen vgs, Trondheim
- Gamle Heimdal vgs, Trondheim

For Ladejarlen pågår kulturminnevurdering og tilstandsvurdering før beslutning om videre planprosess med sikte på avhending, såfremt dette vurderes som kommersielt aktuelt.

I samarbeid med private interessenter utvikles, gjennom eget heleid selskap, Falkenborgområdet i Trondheim som lokalisering av ny videregående skole Trondheim Øst samt eventuelle knutepunktfunksjoner for kollektivtrafikk. Eierinteresser i de deler som ikke omfatter fremtidige interesser i egen tjenesteproduksjon vil avhendes på optimalt tidspunkt.

I samarbeid med Bane Nor Eiendom og Trondheim Kommune utvikles Trondheim Stasjonssenter gjennom eget heleid selskap under avvikling. Fylkeskommunen har en avhendingsstrategi på de deler hvor vi ikke har fremtidige interesser i egen tjenesteproduksjon (bussterminal og administrasjonslokaler).

Fylkesutvalgets vedtak om lokalisering av nye administrasjonsbygg nært kollektivknutepunkt, både i Trondheim og Steinkjer, oppfølges gjennom utredninger og tomteavklaringer. I Steinkjer utvikles 2 alternative lokaliseringer sammen med samarbeidspartnere samt dagens plassering, mens i Trondheim gjelder dette lokaler i deleide Trondheim Stasjonssenter. Fylkeskommunens interesser ivaretas begge steder gjennom eget heleide selskap hvor utvikling/salg av dagens administrasjonsbygg kan være en betydelig finansieringskilde for nye bygg.

Det pågår dialog om erverv av tomt for nytt bussdepot øst på Presthus, samt om fremtidige eierforhold for bygningsmassen ved Meråker vgs som eies av Meråker Kommune.

3.6. Politisk styring og kontrollorganer

Fylkestinget i Trøndelag har fra høsten 2019 59 faste representanter. Det er vedtatt at den politiske styringsformen skal være en formannskapsmodell med fylkesutvalg og 5 hovedutvalg.

Disse hovedutvalgene er oppnevnt:

- Hovedutvalg for utdanning, 10 medlemmer
- Hovedutvalg for kultur, 11 medlemmer
- Hovedutvalg for næring, 11 medlemmer
- Hovedutvalg for transport, 11 medlemmer
- Hovedutvalg for veg, 11 medlemmer

Medlemmer til hovedutvalgene velges blant fylkestingets medlemmer. Som følge av at antall fylkestingsrepresentanter er redusert fra forrige valgperiode er hovedutvalgenes størrelse derfor tilsvarende mindre.

Lovpålagte organer som kontrollutvalg, fylkesvalgstyre, administrasjonsutvalg, klagenemnd og medvirkningsorganer er oppnevnt med samme antall som tidligere. Det samme gjelder de rådgivende (men ikke lovpålagte) organene integreringsutvalg og trafikksikkerhetsutvalg.

Møtestrukturen i 2020 for fylkesting og andre politiske organer ser ut til å følge praksis etablert gjennom flere år. I vedtatt møteplan er det fastsatt 5 årlige samlinger for fylkestinget og hovedutvalgene. Utover disse har noen av hovedutvalgene separate møter, når utvalgsleder

bestemmer at det er behov for det. Fylkesutvalget er «driftsutvalg» og har en koordinerende rolle i de politiske sakene og prosessene. Som følge av det er saksmengden betydelig større enn for fylkesting og hovedutvalg, og det er behov for hyppigere møter. Fylkesutvalget møtes derfor 1-2 ganger år måned.

Ved sammenslåingen til Trøndelag fylke ble det bestemt at politiske møter skal fordeles likt mellom Steinkjer og Trondheim, selv om den politiske ledelsen er lokalisert med arbeidsplasser på fylkeshuset i Trondheim. Det ønskes bred tilstedeværelse geografisk også utover møter og etterspørselen etter politisk deltakelse er stor. Dette fører med seg utstrakt reisevirksomhet spesielt for de mest sentrale folkevalgte i fylkesutvalg og politisk ledelse i hovedutvalgene.

Kontroll og tilsyn

Fylkestinget har oppnevnt kontrollutvalg til å forestå det løpende tilsyn med forvaltningen på sine vegne. Sekretariatsfunksjonen for kontrollutvalget ivareta av det interkommunale selskapet Konsek Midt-Norge IKS, mens Revisjon Midt-Norge SA er valgt som fylkeskommunens revisor.

Økonomi

Med redusert antall fylkestingsmedlemmer og tilsvarende mindre hovedutvalg forventes det lavere kostnader til møtegjennomføring og godtgjøringer. Budsjettet for politisk styring og kontroll er foreslått redusert med ca. 14 millioner kroner fra 2019 til 2020; 10 millioner kroner for politisk styring og 4 millioner for kontrollutvalget. Reduksjonen for kontrollutvalget er i samsvar med utvalgets eget budsjettvedtak.

Budsjettet for politisk styring i 2018 og 2019 har vært en videreføring av et sammenslått budsjettnivå fra gamle NTFK og STFK. For 2018 fikk området et mindreforbruk på ca. 13,4 millioner kroner, og det ligger an til et tilsvarende resultat for 2019. Som en følge av et redusert antall fylkestingspolitikere etter valget, er det foreslått en reduksjon i budsjettrammen på 10 millioner kroner.

3.7. Nye tiltak og behov

Medarbeiderdrevet innovasjon, digitalisering og nye IKT-system

Fylkesrådmannen foreslår å igangsette et prosjekt i 2020 for å utvikle medarbeiderdrevet innovasjon som arbeidsmetode. Dette handler om å stimulere våre ansatte til å utvikle nye, innovative løsninger som vi kan benytte i vår tjenesteproduksjon og oppgaveløsning.

Vi viderefører satsingen på digitalisering av innbyggertjenester og interne arbeidsprosesser. Dette er nødvendig for å imøtekomme forventninger fra samfunnet omkring oss om f.eks. bedre tilgjengelighet, raskere respons på henvendelser, samt effektivisering av administrative prosesser. Det er også nødvendig å gjennomføre et kompetanseløft innenfor digitalisering og digital transformasjon for våre ansatte.

Fylkesrådmannen foreslår å bevilge 4 millioner kroner til disse prosjektene i 2020.

Modernisering av våre administrative system er nødvendig for å understøtte en effektivisering av administrasjonen. De gamle avtalene fra tidligere Nord- og Sør-Trøndelag for sak-/arkivsystem og økonomi-/regnskap-/personalsystem (ERP) utløper ved kommende årsskifte. Sak-/arkivsystemet har vært ute på anbud og ny kontrakt er inngått. ERP-systemet er fortsatt i anbudsprosess. Som følge av ny funksjonalitet, nye driftsløsninger og økt antall brukere, vil lisenskostnadene øke. Fylkesrådmannen foreslår å øke budsjettet for nytt ERP-system med 4 millioner kroner, og nytt sak-/arkivsystem med 1,4 millioner kroner.

Restarbeid etter sammenslåingen – Arkiv

Innenfor arkivområdet gjenstår det fortsatt en del arbeid etter sammenslåingen. Gamle papirarkiv skal ordnes og avleveres, i tillegg til flere arkivdatabaser fra de gamle fylkeskommunene som skal klargjøres for avlevering. Fylkesrådmannen foreslår å bevilge 1,6 millioner kroner til disse prosjektene.

Innovative anskaffelser

Trøndelag fylkeskommune er regional partner i Nasjonalt program for leverandørutvikling. Programmets oppgave er å øke innovasjonseffekten av offentlige anskaffelser, og NHO, KS, DIFI, Innovasjon Norge og Forskningsrådet er programansvarlige på nasjonalt nivå. Regionalt har vi et ustrakt samarbeid med programmet, og de har deltatt aktivt i mange av våre innovative anskaffelsesprosesser. Avtalen med programmet utløper ved årsskiftet. Fylkesrådmannen foreslår at ny avtale inngås og at Trøndelag fylkeskommune bidrar med 250 000 kroner pr år til det regionale arbeidet med innovative anskaffelser.

Andre budsjettjustering

Følgende tiltak har tidligere vært fremmet som politiske saker og finansiert over fylkesutvalgets budsjett:

- Medlemskontingent CPMR/Nordsjøkommisjonen - 150 000
- Transportstøtte til ISFIT - 50 000

Dette er saker som kommer årlig (ISFIT hvert 2. år), og fylkesrådmannen foreslår at disse midlene nå legges inn i de ordinære budsjettrammene.

3.8. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	**Bud 2019**	**Bud 2020**	**Øk.plan 2021**	**Øk.plan 2022**	**Øk.plan 2023**
Politisk ledelse	62 679	51 189	51 036	50 138	50 138
Kontrollkomiteens sekretariat	11 991	7 865	7 865	7 865	7 865
Politisk ledelse og kontroll	**74 670**	**59 054**	**58 901**	**58 003**	**58 003**

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	**Bud 2019**	**Bud 2020**	**Øk.plan 2021**	**Øk.plan 2022**	**Øk.plan 2023**
Administrasjon og adm.lokaler	285 444	301 415	300 738	300 058	300 058
Fylkeskommunal næringsvirksomhet	-3 150	-3 224	-3 224	-3 224	-3 224
Opplæring	76 423	92 707	92 508	92 311	92 311
Administrasjon	**358 718**	**390 898**	**390 022**	**389 145**	**391 168**

Investering

Prosjektets navn Millioner kroner	Total kostnads-ramme	Finansiert pr. 31.12.2019	Budsjett 2019	Økonomiplanperiode			
				2020	2021	2022	2023
Administrasjon							
Nytt ERP-system				15,0			
KLP kapitalinnskudd			8,9	7,5	7,5	7,5	7,5
Investering				**22,5**	**7,5**	**7,5**	**7,5**
Merverdiavgiftskompensasjon				3,0			
Låneopptak som belaster driftsøkonomien				12,0			
Overført fra driftsregnskapet				7,5	7,5	7,5	7,5
Finansiering				22,5	7,5	7,5	7,5

KAPITTEL 4

GJENNOMGÅENDE TEMA

4. Gjennomgående tema

I dette kapitlet omtales saker og temaområder som skal følges opp på tvers av hele organisasjonen. Dette er områder som hele virksomheten skal arbeide med. For de gjennomgående temaene har en av avdelingene har fått særskilt koordineringsansvar og skal sørge for at det blir helhet og sammenheng i det som gjøres på området.

4.1. Klimabudsjett

Klimabudsjettet i økonomiplan for 2019–2022 inneholdt konkrete målsettinger innen samferdsel og eiendom; disse målsetningene videreføres i 2020-2023.

Klimabudsjettet omhandler direkte og indirekte utslipp og miljøpåvirkninger fra egen virksomhet og tjenesteproduksjon. Imidlertid er det for flere tiltak vanskelig å trekke et klart skille mellom fylkeskommunens virksomhet og samfunnet for øvrig. Det er også viktig å se klimabudsjettet i sammenheng med fylkeskommunens klimaomstillingsstrategi. Klimabudsjettet vil være handlingsdelen for de tiltakene i klimaomstillingsstrategien som gjelder egen virksomhet. Strategi for klimaomstilling vil bli lagt fram til politisk behandling i 2020

Fylkestinget vedtok dette i sak 78/19 Utfordringsdokumentet til økonomiplan 2020–2023:

«Klimabudsjettet for neste økonomiplanperiode skal inneholde forslag til årlige rammer for kutt i klimagassutslipp for årene 2020-2023. Tiltakene plasseres hos en ansvarlig enhet som rapporterer status på tiltalene kvartalsvis. Rådmannen bes om å komme med forslag til offensive kutt i klimagassutslipp for Trøndelag og Trøndelag fylkeskommunes virksomhet. Årlige klimagassutslipp i Trøndelag rapporteres til fylkesutvalget når beregninger for dette er klare.»

Vedtaket oppsummerer mye av det som allerede er inne i klimabudsjettet for 2019–2022. Målsettinger for klimabudsjettet for 2020–2023 er større detaljeringsgrad og konkrete tiltak og forpliktelser. Vi har også målsettinger om en forbedret rapportering på målsettingene i klimabudsjettene.

Fylkestinget vedtok i juni 2019 en erkjennelse av at vi nå lever i en klima- og miljøkrise. Fylkestinget vedtok også at vi innen 2030 må nøytralisere våre klimautslipp gjennom utslippskutt, satsning på sirkulærøkonomi og nye tiltak for økning av det biologiske opptaket av CO2.

Kollektivtrafikk

I klimabudsjettet for 2019–2022 hadde vi mål om en betydelig reduksjon i utslippene fra kollektivtrafikken. I klimabudsjettet for 2019–2022 antok vi at utslippene i 2018 var om lag på samme nivå som i 2017. Men utslippene ble imidlertid noe høyere i 2018 enn i 2017. De endelige utslippstallene for 2019 kjenner vi først i 2020.

En styrking av et fylkeskommunalt kollektivtilbud vil kunne gi økte utslipp fra vår egen virksomhet. Men med en overgang til null- og lavutslippsdrivstoff kan vi redusere utslippene selv med økt tjenesteproduksjon. Kapittel 9 om samferdsel gir omtale av økonomiske forhold knyttet til null- og lavutslippsdrivstoff. Tabellene nedenfor gir en oversikt over klimagassutslippene fra buss, ferje og hurtigbåt i 2018.

Klimagassutslipp fra buss, ferje og hurtigbåt 2018. Tonn CO2

Buss

Region/ område	Trondheim			Fjellregionen	Fosen	Hitra/ Frøya	Tidl. Nord-Trøndelag	
Operatør	Nettbuss	Tide	Trønder-bilene	Nettbuss	Trønderbilene	Boreal	Nettbuss/ Trønderbilene	Sum utslipp
Utslipp	**6 700**	**3 600**	**4 800**	**1 500**	**1 700**	**4 300**	**4 800**	**27 400**

Ferje

Strekning/ område	Flakk-Rørvik	Flakk-Rørvik	Flakk -Rørvik	Brekstad Valset	Fosen	Øyrekken	Tidl. Nord-Trøndelag	
Operatør	Fjord1/ Tresfjord	Fjord1/ Glutra	Fjord1 Korsfjord	Norled	FosenLinjen	FosenNamsos	FosenNamsos	Sum utslipp
Utslipp	**2 000**	**3 400**	**2 500**	**1 500**	**1 700**	**4 300**	**4 800**	**17 400**

Hurtigbåt

Strekning/ område	Øyrekken	Osen	Trondheim-Kristiansund	Trondheim - Brekstad	Trondheim - Vanvikan	Ytre Namdal	
Operatør	Fosen-Namsos	Fosen-Namsos	Kyst-ekspressen	Kyst-ekspressen	Kystekspressen	FosenNamsos	Sum utslipp
Utslipp	**2 600**	**350**	**4 800**	**4 350**	**2 000**	**2 100**	**16 200**

Sum CO2-utslipp i 2018 fra buss, ferje og hurtigbåt er om lag 61 000 tonn. I økonomiplan 2019–2022 antok vi en stor reduksjon i CO2-utslipp fra buss og ferje. I økonomiplan 2020–2023 legger vi til grunn de samme reduksjonene. Potensialet for utslippskutt i 2019 og i økonomiplanperioden er i nye anbud og teknologiske endringer.

Utslippsreduksjoner buss

Utslipp fra busstrafikken i 2018 er på om lag 27 400 tonn CO2, hvorav 15 100 er fra trafikken i Stor-Trondheim. I 2019 har vi vært gjennom en overgang til biodrivstoff og elektrisk drift i Stor-Trondheim og dette vil gi en stor reduksjon i utslippene. For Stor-Trondheim er det et potensial og en målsetning om et utslippskutt på mellom 40-70 %. Mulig utslippskutt fra og med 2019 blir derfor i størrelsesorden fra 6 000 tonn til 10 600 tonn CO2.

Fra 2021 vil det i tillegg kunne bli en viss reduksjon også innenfor regiontrafikken. Dette på grunn av nytt regionanbud for busstrafikken. Med endringer i regiontrafikken fra 2021 kan de samlede utslippskuttene bli i størrelsesorden fra 11 000 tonn til 19 000 tonn CO2. Anslag for utslippskutt er naturlig nok usikre.

Det er også potensiale for utslippskutt innen samkjøring og taxideling. På kort sikt vil dette gi meget små utslippskutt sammenlignet med kuttene innen busstrafikken.

Utslippsreduksjoner ferje

CO2-utslippene fra ferjetrafikken var i 2018 på om lag 17 400 tonn. I 2019 ble elektrifisering av ferjene mellom Brekstad–Valset og Flakk–Rørvik iverksatt. Dette reduserer CO2-utslippene med inntil 75 % fra disse to ferjetilbudene og nesten 50 % samlet for hele fergeporteføljen. Målsetningen i økonomiplanperioden er derfor et utslippskutt på om lag 9 000 tonn.

Det er teknisk mulig å elektrifisere alle fergesamband i Trøndelag, men teknologiutviklingen går så fort at vi ønsker å utsette ytterligere elektrifisering av nye anbud etter 2023. Det er mulig å elektrifisere alle ferjesamband, men enkelte ferjesamband anbefales fortsatt operert med diesel av hensyn til beredskap.

Utslippsreduksjoner hurtigbåt

CO2-utslippene fra hurtigbåtene var i 2018 på om lag 16 200 tonn CO2. Mulighetene for utslippskutt ligger i nye anbud. Fylkeskommunen har inngått et samarbeid med næringsliv og forskning om teknologiutvikling for å skape fremtidens hurtigbåt. Ambisjonen er stadig større grad av nullutslippsfartøy i kontrakter inngått etter 2023. Potensialet for kutt avhenger mye av ruteplan og tilrettelegging. Men disse reduksjonene vil inntreffe senere enn økonomiplanperioden. I september 2019 kunne fem norske konsortier dokumentere at de i løpet av 2023 kan være i stand til å levere utslippsfrie hurtigbåter.

Veibygging og veivedlikehold

Vegbygging og vedlikehold av vei gir både direkte og indirekte utslipp. Veibygging og veivedlikehold medfører direkte utslipp i byggeprosessen, samt indirekte utslipp knyttet til materialene som benyttes. Nye og bedre veier kan gi drivestoffbesparende kjøring og derfor lavere utslipp fra privat sektor. Bedre veier kan også gi økt trafikk og derfor høyere utslipp. Nettoeffekten er derfor usikker.

Fylkestinget fattet vedtak om klimaskogfond og veibygging i behandlingen av økonomiplan 2019–2022. I vedtaket ble det blant annet pekt på direkte utslipp fra veibygging, veivedlikehold og drift og indirekte utslipp knyttet til materialene som benyttes. Og det ble pekt på muligheten for å opprette et klimaskogfond som kunne relateres til utslipp fra veibygging.

Det finnes foreløpig ingen omforent metodikk for å jobbe effektivt og systematisk for å redusere klimagassutslipp i vegutbyggingsprosjektene. Det er heller ikke god dokumentasjon av totale utslipp eller utslippskutt. Men det jobbes med fremtidige løsninger for å kunne stille krav, måle og dokumentere klimagassutslipp, og dermed å kunne jobbe systematisk med utslippsreduksjon. Det er ingen tvil om at miljøpåvirkningen fra veivedlikeholdet er omfattende. Beregninger viser at det trenges om lag 4 000 tonn med asfalt for å asfaltere alle våre 6 000 km med fylkesvei. Arbeidet vil gi et utslipp av 120 000 tonn CO2 og et strømforbruk på over 150 millioner kWh.

Statens vegvesen har analyseverktøy som innhenter kunnskap for å ta klimariktige beslutninger for valg av traseer i vegprosjekter. Verktøyene brukes til å beregne utslipp av klimagasser både knyttet til anleggsfasen, drift/vedlikehold og bruken av vegen. Bruken av verktøy er imidlertid fortsatt i uttestingsfasen. Det er utarbeidet et forslag til metodikk for hvordan disse kan brukes i vegprosjekter for å redusere klimagassutslipp fra prosjekter. Dette forslaget er oversendt Vegdirektoratet for beslutning om hvilken metodikk som skal brukes av Statens vegvesen på dette området framover.

Eiendom

Trøndelag fylkeskommune er en viktig eiendomsforvalter i Trøndelag og en viktig pådriver for klimavennlig bygningsdrift. Trøndelag fylkeskommune har tatt en ledende rolle blant annet ved realisering av nye Heimdal videregående skole.

Målsettingene i klimabudsjettet for 2019–2022 var 50 % reduksjon i klimabelastning fra byggeplass og materialbruk i større byggeprosjekt innen 2025; samt 30 % reduksjon i energiforbruk innen 2022, i forhold til 2018. Mål om 30 % reduksjon i energiforbruk innebærer en målsetting om 40 % reduksjon i samlet indirekte klimabelastning fra vår bygningsdrift. Avviket mellom 30 og 40 % skyldes at vi antar mer klimavennlig energiproduksjon og mer miljøvennlig fornybar energiproduksjon i årene fremover.

Målene fra klimabudsjettet for 2019–2022 videreføres i klimabudsjettet for 2020–2023. Mål om redusert energiforbruk gjelder nå for ny økonomiplanperiode 2020-2023.

Vår energibruk til egen bygningsmasse var i 2018 målt til 60,9 GWh (60 900 000 kWh). Dette tilsvarer 145 kWh per m2. Energiforbruket i 2018 er noe høyere enn i 2017. Dette skyldes en kombinasjon av flere forhold, herunder bedret datainnsamling ved innføring av nytt energioppfølgingssystem og økning i oppvarmet areal ved nybygg. I tillegg vil graden av ferdigstilling av nybygg med tilhørende høye energi- og miljøkrav påvirke det årlige resultatet, Energiforbruk i pågående byggeprosjekter kan være belastet eksisterende lokasjon. En optimalisering av energibruk og klimabelastning er også knyttet til organisering og ansvarsforhold

for bygningsdrift. Forbrukstallene er også sterkt knyttet til målsetninger om at våre anlegg skal åpne utenfor ordinær skoletid.

En detaljert oversikt over energiforbruk i egen bygningsmasse presenteres i tabellen nedenfor. Tabellen gir også anslag på CO2-utslipp som kan knyttes til fylkeskommunens energiforbruk.

Energiforbruk og klimaeffekt alle bygg Trøndelag fylkeskommune 2018.

	Elektrisitet kWh	Bioenergi kWh	Fjernvarme kWh	Fyringsolje kWh	Sum kWh	kWh per m2	Tonn CO2 (290)	Tonn CO2 (48)
Skole-bygg	29 350 000	6 743 000	15 190 000	29 800	51 313 000	134	8 500	1 600
Fylkes-husene	1 920 000	0	1 181 000		3 100 000	164	550	100
Bygninger kollektiv-trafikk	2 560 000	0	2 260 000		4 820 000	466	750	150
Tann-klinikker	1 550 000	100 000			1 650 000	214	450	80
Sum	35 380 000	6 843 300	18 631 000	29 800	60 883 000	145	10 250	1 930

Tonn CO2 til høyre i tabellen er sum av både direkte CO2-utslipp og indirekte CO2-utslipp. De indirekte CO2-utslippene kommer av antatt klimaeffekt av elektrisitetsproduksjon. Klimaeffekten av elektrisitetsproduksjonen er usikker. Hvis legger det norske fornybare kraftmarkedet samt utveksling med Europa til grunn, kan vi anta at klimabelastningen er 48 gram per CO2. Hvis vi legger europeisk kraftproduksjon til grunn kan vi anta en klimabelastning på 282 gram CO2 per kWh. Ulike antagelser gir store utslag på klimaeffekten av fylkeskommunens forbruk av elektrisitet – fra 1 930 til 10 250 tonn CO2. For bioenergi, fjernvarme og fyringsolje antar vi en klimaeffekt på hhv. 6, 10 og 315 gram CO2.

Det vil være nødvendig å gjennomføre tiltak innen flere områder for å oppnå målene for energiforbruk i klimabudsjettet. En skiller mellom tiltaksområder for redusert energibruk nybygg og tung ombygging, bygningsdrift, lokal energiproduksjon for nullutslipp nybygg og i eksisterende bygg. For lokal energiproduksjon ser vi på videre på modeller for å initiere/delta i etablering av eget selskap for høsting og lagring av energi fra egen bygningsmasse med videre, i tråd med orientering i fylkestinget våren 2019.

Våre utslippsmål er knyttet til en omfattende investeringsplan i nybygg/ombygging og sanering av eldre uhensiktsmessig bygningsmasse. Lavere investeringsnivå i økonomiplan 2020–2023 vil kunne gi høyere energibruk på grunn av lavere utskiftningstakt av eldre bygningsmasse.

Reisepolicy

Den største innsatsen for Trøndelag fylkeskommune innen egen virksomhet vil ligge innenfor områdene samferdsel og eiendom, men det er behov for tiltak også på andre områder. Egen reisevirksomhet vil bli regulert i reisepolicyen som er under fullføring. Vi må forvente at klimavennlig reiseadferd i noen tilfeller kan føre til økte ressurser og tidsbruk, mens i andre tilfeller vil det gi reduserte utgifter. Det er en vurderingssak om arbeidsgiver skal stimulere til klimareduserende tiltak på reise til og fra jobb.

4.2. Kompetanse

Trøndelag fylkeskommune vil ta en tydelig samfunnsutviklerrolle ved å legge til rette for bedre tilgang på kompetent og relevant arbeidskraft som møter det regionale arbeidsmarkedets behov. Planleggingen skjer i partnerskap med utdannings-, arbeidsmarkeds- og næringsaktørene, og på tvers av sektorer og forvaltningsnivå. Dette er i tråd med forventninger fra sentrale myndigheter.

Kommunal- og moderniseringsdepartement (KMD) og Kunnskapsdepartementet (KD) gjennomførte pilotprosjektet «Bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse i regionale arbeidsmarkeder» 2016 / 2017 for blant annet å bedre regional planlegging, samordne oppgaveløsning gjennom sektorovergripende samarbeid og påvirke næringsutvikling og

næringsrettet forskning i regionene med utgangspunkt i regionale planer og strategier. Rapport fra fylkene (februar 2018) beskriver forslag til felles standard. Fylkeskommunene vil ta hovedansvaret for utarbeiding og drift av regional kompetansestrategi, med tilhørende handlingsprogram, etablere regionalt partnerskap / regionalt kompetanseforum og utarbeide oppdatert kunnskapsgrunnlag. Fylkesrådmennene gav sin tilslutning i sitt møte juni 2018.

Fylkestinget vedtok kompetansestrategi for Trøndelag i juni. Et tilhørende handlingsprogram skal behandles av fylkestinget i februar 2020. Dette handlingsprogrammet skal utarbeides i tett samarbeid med alle kompetanseaktørene i kompetanseforumet, som er etablert. Fylkeskommunen har påtatt seg sekretariatsfunksjonen, og det skal i tillegg etableres et statistikkteam, som skal bidra til at arbeidet med kompetanseutvikling skal bli mest mulig kunnskapsbasert.

Fylkeskommunens samfunnsoppdrag er å bidra til å skape en ønsket samfunnsutvikling gjennom å gi å gi strategisk retning til samfunnsutviklingen, mobilisere og koordinere ressurser fra statlige og kommunale organ, samt private aktører. Ved å etablere og drifte regionalt partnerskap / kompetanseforum på fylkesnivå – med bred deltakelse fra regionale kompetanseaktører, legges det til rette for helhetlig og samordnet samhandling mot felles omforent mål, koordinert innsats og avklart ansvarsfordeling for oppfølging av kompetansestrategien.

4.3. Samisk

De fleste kommuner i Trøndelag fylke har sørsamiske innbyggere. Sørsamisk område starter i sørlige del av Nordland fylke og går til Elgå nord i Innlandet fylke. Kommunene Røros, Snåsa og Røyrvik er tospråklige. Med tospråklige kommuner i fylket, får Trøndelag fylkeskommune et særlig ansvar som forvaltningsfylke for å synliggjøre og revitalisere sørsamisk språk, kultur og samfunnsliv. Nye Namsos kommune beskriver i forslag til kommuneplan for 2020 – 2032 at de tar et særskilt ansvar innenfor samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Bevaring og vitalisering av samisk språk, og utviklingen av kultur og næringsliv er viktig for å befeste Trøndelag som et samisk område. Regionale myndigheter har et medansvar sammen med staten og Sametinget for å bidra til felles utvikling av kunst, kulturliv og institusjoner. Samarbeidsavtalen med sametinget beskriver behovet for tverrfaglig samhandling mellom næring, arealforvaltning, kultur, folkehelse, utdanning og bypolitikk.

Samisk Råd - Saemien Raerie, opprettet av fylkestinget i 2018, er en sentral møtearena for samiske saker. Møtearenaen er sentral for å ivareta konsultasjonsretten og utforming av tverrfaglig grunnlag for politiske beslutninger. Fylkeskommunen kan på sikt få behov for å øke møtefrekvensen, når saksmengden til konsultasjon øker, i tillegg til å ta initiativ for økt samhandling mellom samiske institusjoner. Saemien Sijte starter bygging av nytt museumsbygg. Fylkeskommunalt bidrag til å drifte museet må i større grad være ut fra samme fordelingsnøkkel som de andre museene i Trøndelag fylkeskommune.

4.4. Inkludering

Inkludering betyr at alle kan oppleve mestring og tilhørighet – uansett bakgrunn, forutsetninger og funksjonsevne. Kulturens rolle som mestringsarena i et inkluderingsarbeid kan knapt overdrives.

God språkopplæring, tilgang på arbeid, og aktiv deltakelse i frivillig virksomhet er de viktigste inngangene til samfunnsdeltakelse for den som står i en integreringssituasjon. Kulturfeltet står i en særstilling når det gjelder inkludering, ettersom feltet i sitt vesen er mangfoldig. Derfor er det naturlig at kulturfeltet tar en aktiv rolle for å synliggjøre ressursene det multikulturelle samfunnet byr på.

God mestringsevne letter veien til deltakelse både i arbeidsliv og samfunnet generelt. I et stadig mer komplekst arbeidsliv og samfunn er det nødvendig å utnytte spektret av kompetanser vi har. I tillegg har ressursene hver enkelt av oss bringer inn en egenverdi som det er viktig å anerkjenne. Derfor er det viktig at vi som samfunn utvikler holdninger og kunnskap som ser mangfold som en

ressurs, og noe som fremmer inkludering. Målet må være et samfunn med likestilling mellom kjønnene, og at diskriminering på bakgrunn av faktorer som etnisitet, religion, seksuell legning, funksjonsevne og alder ikke forekommer.

4.5. Digitalisering

Trøndelag fylkeskommune vil være en organisasjon som er god på digitalisering, og som tilpasser seg kontinuerlige endringer i alle ledd. Målet er å være en organisasjon der digitalisering er integrert i hele organisasjonen og at vi kan tilby tjenester på nye måter. I noen prosesser/tjenester vil bruk av kunstig intelligens, robotisering og virtuelle metoder vurderes. Etisk refleksjon og ivaretakelse av personvernet knyttet til denne digitale utviklingen må også settes på dagsorden. For å nå målet om digital transformasjon, må kompetansetiltak gjennomføres. Fylkesrådmannen vil gjennomføre et gradvis kompetanseløft og utvikling i organisasjonen.

Fylkesrådmannen vil benytte en arbeidsmetodikk som i hele endringsprosessen involverer leverandører, brukere og egne ansatte aktivt slik at tjenestene og resultatet blir best mulig for brukeren. Digitalisering er et virkemiddel, men ikke målet. Dette betinger en god forankring og kompetanse på prosesser og digitalisering i alle ledd.

I forbindelse med at Trøndelag fylkeskommune blant annet har IKT-systemene for saksbehandling/arkiv og økonomi/lønn og HR ute på anbud, er det utarbeidet et målbilde som omfatter:

- Digitalisering og automatisering
- Forenkling og standardisering
- Forbedret ledelsesinformasjon
- God brukeropplevelse
- Strategisk samarbeidspartner
- Moderne og fleksibel IT-plattform
- Informasjonssikkerhet og Personvern
- Drift og vedlikehold

Implementeringen av de nye systemene vil foregå i 2020, slik at endringene er gjennomført til 2021. I arbeidet med å innføre de nye systemene, vil det være viktig med god involvering av ansatte og systematisk opplæring og utvikling. Trøndelag fylkeskommune vil legge vekt på å ivareta berørte ansatte, slik at de kan fortsette å være attraktive også i et arbeidsliv i digital endring.

KAPITTEL 5

UTDANNING

5. Utdanning

5.1. Kort sammendrag

Avdeling for utdanning har for 2020 en driftsramme på 2 963 millioner kroner. Avdeling for utdanning inkluderer alle videregående skoler og fagskoler i Trøndelag fylkeskommune, samt fagseksjonene under fylkesdirektør for utdanning.

Hovedutfordringen i perioden blir å oppnå mål om økt gjennomføring, riktig kvalitet og læringsresultat innenfor de rammene avdelingen har til disposisjon.

Ulik utvikling i elevtall i perioden 2020-2023 kan gi store utslag mellom skoler og regioner i Trøndelag.

Kostnadene knyttet til flere læreplasser er en betydelig økonomisk utfordring i 2020 og videre utover i økonomiplanperioden.

Vi har også et betydelig økt ressursbehov til voksenopplæring.

5.2. Mål og ambisjoner

Avdeling for utdanning vil jobbe målrettet for best mulig gjennomføring, læringsmiljø og læringsresultater i videregående opplæring og høyere yrkesfaglig utdanning. Fylkeskommunen har en rolle som samfunnsutvikler og har ansvar for kompetanse i et livslangt perspektiv for befolkningen i Trøndelag. Å bidra til å oppfylle regionens arbeidskraftbehov er et arbeid som går på tvers av sektorer i fylkeskommunen, og avdeling for utdanning har det koordinerende ansvaret.

Trøndelag fylkeskommune skal videreutvikle en desentralisert videregående skole som kan gi ungdommene våre muligheter til en fremtidsrettet utdanning, som svarer til behovet i næringslivet og offentlig sektor, der kunnskap er driveren i utviklingen.

5.3. Økonomisk situasjon

5.3.1. Tjenesteproduksjon

Trøndelag fylkeskommune har om lag 15600 elever med ungdomsrett i videregående opplæring, fordelt på 31 videregående skoler. Åtte videregående skoler ligger i Trondheim, mens de øvrige skolene er spredt over hele fylket.

Vi har over 4500 lærlinger og lærekandidater i Trøndelag. I tillegg har voksenopplæringen mellom 1600 og 1700 voksne elever hvert år. Trøndelag har sju fagskoler: Levanger fagskole, Trondheim fagskole, Chr. Thams fagskole, Gauldal fagskole, Stjørdal fagskole, Ytre Namdal fagskole og Steinkjer fagskole. Tabellen nedenfor viser kapasiteten ved de videregående skolene i Trøndelag de siste fem skoleårene.

Skole / Antall kapasitetsplasser	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20
nordelen av Trøndelag					
Grong videregående skole	301	303	315	313	336
Inderøy videregående skole	236	231	235	211	214
Johan Bojer videregående skole, skolested Lek	94	114	101	107	115
Levanger videregående skole	752	732	782	754	724
Meråker videregående skole	176	194	203	197	176
Mære landbruksskole	149	144	159	145	161
Olav Duun videregående skole	774	815	788	789	754
Ole Vig videregående skole	1 014	1 016	1 025	978	1 010
Steikjer videregående skole	1 054	1 036	1 043	970	968
Verdal videregående skole	561	544	532	536	533
Ytre Namdal videregående skole	307	301	293	283	267
Sum nordelen av Trøndelag	**5 418**	**5 430**	**5 476**	**5 283**	**5 258**
sørdelen av Trøndelag u/Trondheim					
Fosen videregående skole	320	326	341	347	309
Frøya videregående skole	192	-	-		
Gauldal videregående skole	339	342	311	344	322
Guri Kunna videregående skole	-	356	350	325	306
Kyrksæterøra videregående skole	169	194	173	147	136
Hitra videregående skole	162	-	-		
Malvik videregående skole	416	454	448	435	453
Meldal videregående skole	261	301	281	257	264
Melhus videregående skole	534	562	519	523	460
Oppdal videregående skole	252	287	257	266	288
Orkdal videregående skole	500	467	423	408	370
Johan Bojer videregående skole, skolested Ris	145	144	152	151	159
Røros videregående skole	273	278	231	191	206
Selbu videregående skole	111	112	126	110	121
Åfjord videregående skole	153	162	163	157	161
Sum sørdelen av Trøndelag u/ Trondheim	**3 827**	**3 985**	**3 775**	**3 661**	**3 555**
Trondheim					
Byåsen videregående skole	1 019	1 050	1 041	1 075	1 050
Charlottenlund vgs skole	1 215	1 175	1 167	1 182	1 118
Heimdal videregående skole	728	699	709	833	831
Skjetlein videregående skole	302	317	329	333	338
Strinda videregående skole	1 067	1 075	1 061	1 074	1 060
Thora Storm videregående skole	847	897	921	924	907
Tiller videregående skole	713	755	715	598	585
Trondheim Katedralskole	655	674	646	636	655
Sum Trondheim	**6 546**	**6 642**	**6 589**	**6 655**	**6 544**
Sum Trøndelag	**15 791**	**16 057**	**15 840**	**15 599**	**15 357**

I tabellen ovenfor er elevtallet for «norddelen av Trøndelag» inkludert elever i alternativ opplæring i skole og lærekandidater i skole frem til og med skoleåret 2017/2018. Tabellen viser utviklingen i kapasitet ved skolene over tid og kapasiteten i «regionene». Dagens kapasitet er nullpunktet som endringen i antall 16-18-åringer må sees opp mot, jf. teksten under.

5.3.2. Demografi og statistikk

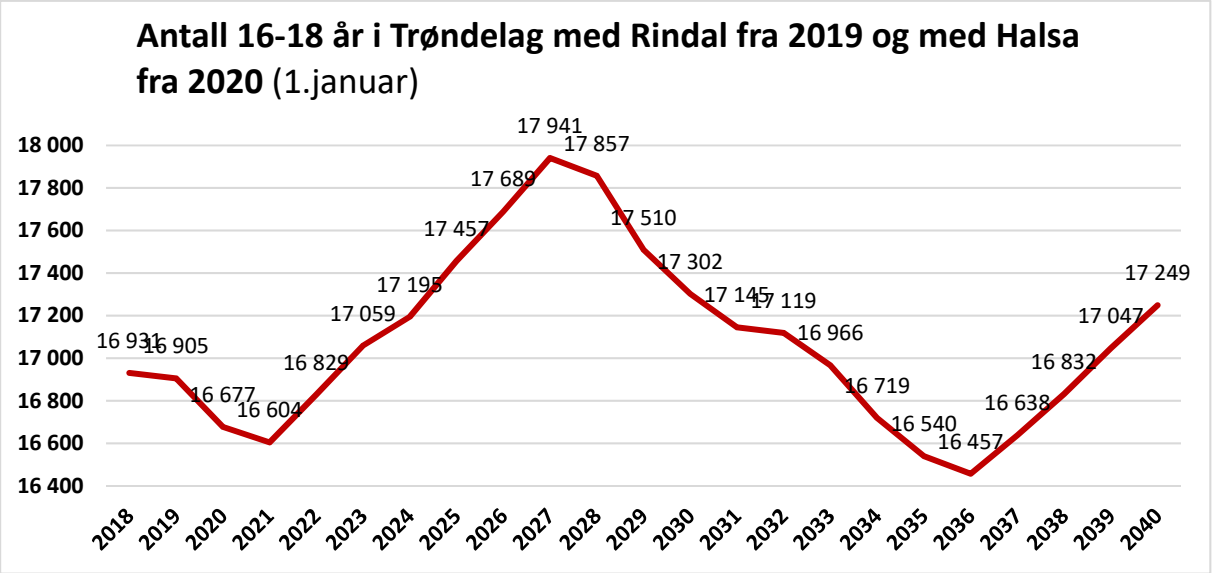

Figur 1: Antall 16-18 –åringer fra 2018 til 2040. - Prognose fram til 2040 (MMMM fra SSB)

SSBs middelvekstprognose fra 2018 for utviklingen i antall 16-18-åringer i Trøndelag viser et synkende elevgrunnlag fram mot 2021 før det stiger igjen mot 2027. Elevgrunnlaget avtar deretter mot 2036, for så å stige mot 2040. følge SSBs 2018-prognose vil denne utviklingen nå bunnen i 2021, men dette vil også variere innad i Trøndelag. Å planlegge og opprettholde en robust og desentralisert tilbuds- og skolestruktur i tider med fortsatt synkende og varierende elevtall vil være utfordrende. For enkelte skoler og regioner utenom Trondheim kan endringene bli store. Noen kommuner kan oppleve store reduksjoner i elevgrunnlaget fra det ene året til det neste.

Antall ungdommer i Trøndelag vil gå ned fram mot 2021. Nedgangen er noe større enn ellers i landet. Dette vil gi en reduksjon i rammeoverføringen fra staten. Det blir svært utfordrende å finansiere vekst i antall ungdommer i Trondheim samtidig som kostnadene skal ned totalt sett i Trøndelag. Kostnaden må ned som en følge av kuttene i overføringen fra staten, som vedtatt fordelt på sektorene i økonomiplanen for 2019 – 2023. Dette betyr at vi må tilpasse aktiviteten i skolene med det vi har som økonomisk ramme.

Trondheim og Klæbu hadde sitt laveste antall 16-åringer i 2015, og framskrivinger fra SSB viser at antallet ungdommer vil øke fram mot 2027. Etter 2027 faller elevtallet fram mot 2037 for å så å stige mot 2040.

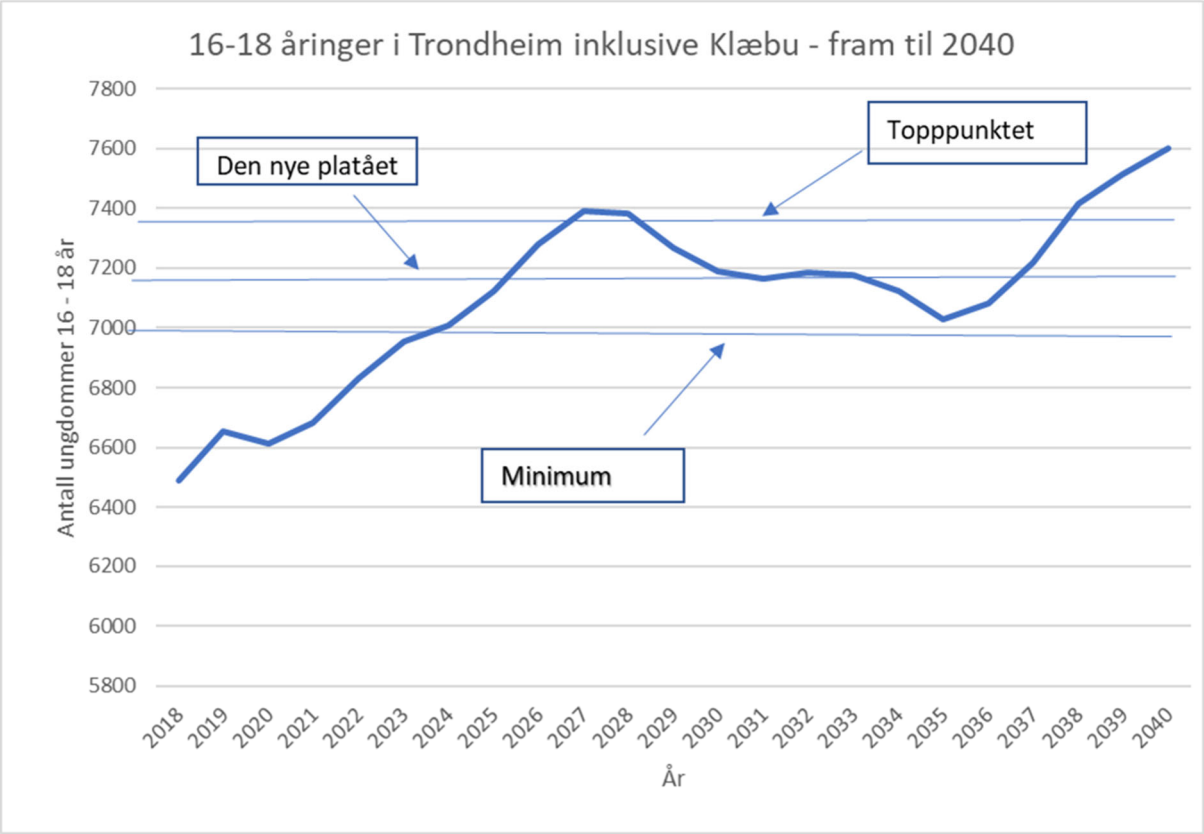

Figur 2: Antall 16-18 –åringer fra 2018 til 2040. - Prognose fram til 2040 (Middel alternativt fra Byplankontoret)

Når det gjelder kapasitetsoppbyggingen i Trondheim må vi skille mellom det nye normalområdet og toppen i perioden rundt 2027. De siste analysene fra byplankontoret i Trondheim viser at veksten i Trondheim blir noe lavere enn SSB – middels vekst fra 2018.

Den øverste linjen angir toppunktet for veksten i elevgrunnlaget i Trondheim inklusive Klæbu, som er på omtrent 7400 og inntrer i 2027. Dersom toppunktet legges til grunn for beregning av kapasitetsbehovet, vil skolene ha ledig kapasitet fra 2024 til 2037 med unntak av året 2027.

Den andre linjen angir det nye platået for elevgrunnlaget i Trondheim på sikt på omtrent 7200. Dersom det nye platået legges til grunn for beregning av kapasitetsbehovet, vil skolene ha ledig kapasitet fram til 2024 og etter 2028. I perioden 2026 til 2028 må skolene ha et høyere elevtall enn normert.

Den tredje linjen angir minimumsgrunnlaget for beregning av kapasitetsbehovet. Dersom minimumsgrunnlaget legges til grunn, vil det være behov for å fortette, leie kapasitet mm. for opptil 400 elever i perioden fra 2024 til 2035. Fra 2035 vil det være behov for tilførsel av ny kapasitet.

Det er en vekst i antallet 16 – 18-åringer fra 2018 på henholdsvis ca. 700 fram mot 2030 og ca. 900 fram mot 2040 ut fra byplankontorets middelvekstalternativ fra 2018. Toppunktet i 2027 er på rundt 100 – 150 lavere enn SSBs middelvekst prognoser fra 2018.

Fram mot 2024 må det være på plass økt opplæringskapasitet i Trondheim dersom det skal være plass til ungdommene ved nærskolene i Trondheim. Vi må planlegge hvordan vi skal gjennomføre utvidelse av kapasiteten og hvilke utdanningsprogram vi skal øke ved skolene, eventuelt refordele mellom dem.

Det ble vedtatt å bygge en videregående skole for å løse kapasitetsutfordringen i Trondheim i sak 39/19, *Skolebruksplan Trøndelag –Elevtallsutvikling mot 2030 og kapasitet i skolene i Trondheim og omegn*. Den videregående skolen i Trondheim Øst bør ha minst 600 elevplasser.

Dersom regjeringen vedtar å innføre fritt skolevalg i alle fylker, vil det trolig bli et press for å øke kapasiteten i Trondheim ytterligere.

Ressurstildeling til skoler og seksjoner

Ressurstildeling til de videregående skolene i Trøndelag er tillagt fylkesrådmannen. Fylkestinget vedtok i 2018 og 2019 prinsippene for ny tildelingsmodell, samt prinsipper for overgangsordninger.

Ressurstildelingen til den enkelte skole er styrt av elevtallsutvikling og tilbudsstruktur, men samtidig har tildelingsmodellen omfordelende effekter som tar høyde for smådriftsulemper ved små skoler. Tildelingsmodellen gir også spesielle tillegg til særskilte satsninger og forhold ved den enkelte skole.

Skolene vil for budsjettåret 2020 få et budsjett basert på elevinntaket høsten 2019. Tidlig på høsten 2020 vil opprinnelig tildeling bli justert etter elevinntaket for høsten 2020. Skolene får imidlertid varsel om minimumskapasitet allerede i mai 2020. Minimumskapasiteten er det antall elever skolene garantert vil få i tildeling. Den endelige tildelingen vil normalt bli høyere når det faktiske elevinntaket foreligger.

5.3.3. Utfordringer i økonomiplanperioden

Det er økonomiske utfordringer knyttet til elevtallsutvikling og til økning i antall læreplasser. Det kan bli vekst i antall lærlinger og lærekandidater. I tillegg er det et økt ressursbehov til voksenopplæring, samt til minoritetsspråklige elever og psykisk helse.

Fylkeskommunene gir tilskudd til alle bedrifter som tar inn lærlinger og lærekandidater. Det har vært en økning i antall lærlinger og lærekandidater fram mot 2020. Fagopplæring har blitt styrket de siste årene, men det er utfordrende å budsjettere riktig.

Nasjonale støtteordninger for lærlinger og lærekandidater med behov for tilrettelagt opplæring er fra 2020 lagt inn i rammetilskuddet. Dette gir mindre midler til Trøndelag fylkeskommune sammenlignet med tidligere. Tidligere var dette søkbare midler, og Trøndelag fikk en relativt sett stor andel av den samlede nasjonale tildelingen.

Synkende elevtall gir utfordringer for de videregående skolene utenfor Trondheim. Færre elever gir lavere ressurstildeling, og lavere tildeling krever omstilling på den enkelte videregående skole. Samtidig er det viktig at vi beholder tilstrekkelig pedagogisk personale for å kunne gi god opplæring til elevene.

Fagfornyelsen gir endringer i fag og faginnhold i studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Dette utløser nye behov ved skolene.

I Trondheim vil elevtallet øke i økonomiplanperioden. I Trondheim vil det være behov for å finansiere et tilbud til 400 ekstra elever i 2023 sammenlignet med 2019. Dette vil gi et økt utgiftsbehov på om lag 50 millioner kroner innen 2023. Det er usikkerhet knyttet til hvordan en eventuell innføring av fritt skolevalg vil kunne påvirke elevtallsutviklingen i Trondheim.

I økonomiplan for 2020-2023 er det lagt inn et betydelig effektiviseringskrav. Både skoler og fagseksjoner er berørt av dette kravet, og det må jobbes med å innfri kravene.

Fylkestinget vedtok våren 2019, i forbindelse med en interpellasjon, at Trøndelag fylkeskommune skal tilby vaksine mot smittsom hjernehinnebetennelse til alle elever i videregående skole fra og med skoleåret 2019/2020. I vedtaket er det et premiss om spleiselag med kommunene. Vedtaket har betydelige budsjettmessige konsekvenser, og tiltaket må veies opp imot andre viktige tiltak overfor elevene.

Ny organisering av voksenopplæringen i Trøndelag er innført fra skoleåret 2019-2020. Ny organisering skal gi muligheter for lokal opplæring og bidra til målsettinger om integrering og yrkesdeltakelse. Implementeringen av en slik omfattende modell er kostnadsdrivende for fylkeskommunen. Et økende antall minoritetsspråklige voksne med rett til videregående

opplæring vil kreve mer tilrettelegging og mer ressurser. Voksenopplæring i Trondheim drives av Trondheim voksenopplæringssenter (TROVO).

Avsnitt 5.4 nedenfor gir oversikt over videre utfordringer og prioriteringer i økonomiplanperioden

5.4. Strategier og prioriteringer

Fylkestinget behandlet i sak 30/19 kvalitetsmeldingen for videregående opplæring. Fylkestinget ga føringer på følgende områder som bør ha prioritet i oppfølging av meldingen:

- Gjennomføring av skoleløpet.
- Oppfølging av lærlinger, læreplasser.
- Faglig framgang.
- Læringsmiljø: Elevmedvirkning, vurdering for læring.
- Elevenes psykiske helse.

Avdeling for utdannings strategier og prioriteringer er i all hovedsak knyttet mot disse områdene.

Gjennomføring - systematikk i arbeidet

Arbeidet med å få flere ungdommer til å fullføre og bestå videregående opplæring vil fortsette med uforminsket styrke. Vi vil jobbe for en enda bedre forståelse av årsaker til frafall og avbrudd i videregående opplæring. Og vi vil fortsette med systematiske tiltak for å øke gjennomføringen.

IKO-modellen er en forskningsbasert modell for tidlig identifisering, kartlegging og oppfølging (IKO) av elever som står i fare for å avslutte videregående opplæring. IKO-modellen er utviklet for å hjelpe skolene i deres frafallsforebyggende arbeid, slik at skolene raskt kommer i gang med målrettede tiltak rettet mot elever som står i fare for å avslutte opplæringen. Det er i hovedsak tre viktige elementer i IKO-modellen: systematikk, holdningsarbeid og kompetanseheving. Alle disse elementene blir ivaretatt gjennom modellen. Vi har hatt anledning til å delta med fem skoler i et nasjonalt forskningsprosjekt som ble avsluttet i 2019. Vi er nå i gang med å fase inn alle skolene i Trøndelag i bruken av modellen. 28 av skolene er i gang skoleåret 2019-2020 i større eller mindre grad. Vi satser på en gradvis innfasing av hele modellen på alle skolene i løpet av en femårsperiode.

Tall for 2011-kullet fra SSB viser at på landsbasis er det 47% av gruppen minoritetsspråklige som gjennomfører videregående opplæring. Dette er omkring 25% færre enn for ungdomsgruppa som helhet. Det er viktig å understreke at gruppen minoritetsspråklige er svært mangfoldig, og at fylkeskommunen er involvert i mange tiltak for å sikre bedre gjennomføring også for denne gruppen. Det handler om både tiltak som retter seg mot språklige, faglige og migrasjonsrelaterte utfordringer. Innføringen av IKO som system vil kunne gi den effekten at elever i denne gruppen både oppdages tidligere og kan få en bedre oppfølging underveis i opplæringsløpet.

I videregående opplæring i Trøndelag er målet å gi alle minoritetsspråklige elever en tilpasset opplæring som gjør at de kan bli deltakere i norsk utdanning, arbeids- og samfunnsliv. Bedre norskopplæring er ett element for å lykkes bedre med dette. Dagens ressurstildelingsmodell gir skolene ekstra ressurser til ekstra språkopplæring og en ekstra ressurs når elevene har 30 grunnskolepoeng eller mindre ved inntak. Begge disse elementene i modellen er med på å gi skolene ekstra midler til språkopplæring. Likevel er det en realitet at det kreves betydelige ekstra ressurser for å kunne gi et fullverdig tilbud for deler av denne målgruppen.

Fra 2019 til 2022 er Trøndelag fylkeskommune med i et samarbeidsprosjekt med NTNU og Trondheim kommune, med finansiering fra Norges forskningsråd. Prosjektet skal bidra til kunnskap om hvordan minoritetsspråklige mestrer utdanningen som de tilbys.

I forbindelse med ansvarsreformen har fylkeskommunen også fått et større ansvar på integreringsområdet. Dette betyr i første omgang at vi tar over oppgaver som i dag ligger under

Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDI). Dette gjelder blant annet tiltak for å kvalifisere flykninger og innvandrere, utvidet ansvar for forsterket grunnopplæring, bosetting internt i regionen, ulike tilskuddsordninger med mer. Fylkeskommunen er nå inne i en prosess for å få på plass ressurser og personell for å ivareta og videreutvikle disse nye ansvarsoppgavene. Ansvarsoverdragelsen er gjeldende fra 1.01.2020.

Trøndelag fylkeskommune tilbyr i dag to ulike modeller for å ivareta elever og lærlinger med 1 eller IV i fag. Sommerskolen ved Tiller vgs, og intensive kurs ved Ole Vig-, Steinkjer- og Olav Duun vgs., gjennomføres i den formen de hadde før fylkessammenslåingen. I og med at det er geografiske begrensninger for deltakelse på disse kursene, planlegger vi nå en tredje modell for eksamensforberedende kurs, som skal kunne benyttes lokalt på skolene. Denne modellen skal inneholde nettbaserte ressurser, og vil være et supplement til oppfølging i undervisningsrom ved den enkelte skole. I første omgang planlegger vi en pilot i matematikk, som skal prøves ut på et utvalg elever og skoler. En evaluering av kostnader og faglige resultater vil avgjøre om denne modellen kan utvides til flere fag.

Kontaktlærerne har en viktig rolle overfor elevene. Det er kontaktlærerne som er tettest på elevene, og som dermed er med på å bidra til at elevene finner seg godt til rette på skolen. De siste årene har vi arrangert ulike skoleringstiltak overfor kontaktlærerne. Dette skal vi fortsette med. I tillegg er det viktig at kontaktlærerne har faglige ressurspersoner å spille på lag med gjennom ulike funksjoner i Elevtjenesten ved hver enkelt skole, for eksempel sos.ped.-rådgivere, miljøarbeidere og ansatte i oppfølgingstjenesten. Kontaktlærere ved de videregående skolene får redusert årsramme for undervisning. Denne ressursfastsettinga er et resultat av sentrale forhandlinger om arbeidstid. Hver enkelt skole i Trøndelag står fritt til å bruke mer ressurser på kontaktlærerne dersom en har behov og har økonomisk handlingsrom for dette. Det er viktig at slike vurderinger også framover gjøres lokalt ved hver skole.

Ved alle de videregående skolene arbeides det med tiltak som skal forbedre elevenes læringsmiljø. Et godt eksempel på et slikt tiltak finner vi ved Thora Storm vgs. Ved hjelp av tildelte storbymidler driver skolen prosjektet «ThoraTorsdag». "ThoraTorsdag" gjør det mulig å bruke skolens lokaler utenom vanlig skoletid som utgangspunkt for sosiale aktiviteter. Prosjektet skal blant annet fremme inkludering og forebygge utenforskap. Et annet godt eksempel finner vi ved Verdal vgs. der de jobber systematisk og godt med internasjonalisering. Hvert år arrangeres det internasjonal uke, der timeplanen blir oppløst og elevene jobber med ulike internasjonale prosjekt.

Vi finner svært mange tilsvarende læringsmiljøtiltak. Det som er felles med tiltakene er at de har blitt satt i gang med utgangspunkt i et lokalt behov. Et tiltak som passer godt ved en skole blir ikke nødvendigvis vellykket ved en annen skole. Ulike tiltak kan derfor benyttes for å nå det samme målet om å skape et godt læringsmiljø. Rektormøtene er en viktig arena for å dele erfaringer fra gode tiltak. Slik erfaringsdeling gjennomføres på en systematisk måte.

Fylkesrådmannen og de videregående skolene i Trøndelag er opptatt av elevenes kosthold som en del av deres skolemiljø og læring. Det er positivt at de videregående skolene i Trøndelag har utviklet lokalt tilpassede løsninger for å bidra til et godt kosthold for elevene. Som en del av dette har mange av skolene valgt forskjellige modeller for gratis skolefrokost. Vi bør gjennom fortsatt fokus på kosthold og læring i skolene støtte opp om skolenes eget arbeid slik at de viderefører og videreutvikler de lokalt tilpassede tiltakene som allerede er igangsatt. Vi har foretatt en kartlegging av tilbud om gratis skolefrokost til elevene, og vi vil følge opp dette arbeidet med en utredning av muligheter for kostholdstiltak for flere elever i Trøndelag.

Gjennomføring - formidling av læreplasser

Trøndelag fylkeskommune viderefører skolenes ansvar i arbeidet med formidling til læreplass. Arbeidet må videreutvikles i tett samarbeid mellom seksjon fag- og yrkesopplæring, skoler, bedrifter og andre aktører. Arbeidet har sin forankring i «Plan for 4-årig løp i Trøndelag fylkeskommune», som vi utarbeidet samtidig med fylkessammenslåingen. Planen omhandler programfaget yrkesfaglig fordypning (YFF), skolens formidlingsansvar og overgangen skole – bedrift. Trepartssamarbeidet er vesentlig, og vi prioriterer ressurser for å følge opp ulike utfordringer knyttet til formidlingsarbeidet. Dette gjelder både i regioner, ved skoler og overfor

den enkelte elev. Det kan være tiltak som iverksettes for å gjøre overgangen mellom skole og bedrift lettere for ulike grupper elever, både innen bestemte fagområder og i regioner.

Lærlinger og lærekandidater med spesielle behov krever ekstra veiledning i bedriftsopplæringen. Det har vært sentrale midler, tilgjengelig etter søknad, avsatt til dette formålet fram til og med 2019. I forslag til Statsbudsjett for 2020 foreslås disse midlene lagt i grunntildelingen til fylkeskommunene. Trøndelag fylkeskommune har i de senere årene fått tildelt en betydelig andel av disse nasjonale midlene.

Fylkeskommunen innførte i 2018 en garantiordning til lærebedriftene for 65% av søknadssummen, forutsatt at formelle krav til søknaden var fylt opp. Med de nye rammebetingelsene fra staten vil en slik garanti være utfordrende å opprettholde, da det ikke lengre vil være øremerkede midler. Fylkeskommunen vil arbeide for å opprettholde forutsigbarhet til bedrifter som tar inn lærlinger og lærekandidater med særskilte behov. For å kunne fortsette høy grad av formidling for denne ungdomsgruppen, er det av stor betydning at slike midler fortsatt er tilgjengelige. Vi må ta høyde for at bedrifter, ved inngåelse av kontrakter i 2019, har planlagt oppfølging med bakgrunn i at tilskudd er tilgjengelig også i 2020. Fylkeskommunen vil videreføre tiltak for bedrifter som tar inn lærekandidater med særskilte behov, for å sikre en god og trygg overgang fra skole til bedrift.

Gjennomføring - oppfølgingstjenesten

Oppfølgingstjenesten (OT) har ansvar for å følge opp ungdom med rett til videregående opplæring som ikke er i opplæring eller arbeid. Dette gjelder ungdom i alderen 16 til 21 år. Det er et hovedmål å få til en enhetlig oppfølgingstjeneste (OT) i Trøndelag. Dette medfører at hvor du bor eller hvilken skole du tilhører ikke skal ha betydning for kvaliteten på oppfølgingen du får. Oppfølgingstjenesten skal inngå i det forebyggende arbeidet for å finne løsninger før ungdommene slutter. Det forebyggende arbeidet bør inkludere: elever i overgangen fra grunnskolen, elever i videregående opplæring, lærlinger/lærekandidater i bedrift og overgangen «ut av» OT ved fylte 21 år. Det er viktig å etablere godt samarbeid med NAV, kommuner og spesialisthelsetjenesten.

For å ivareta de OT-spesifikke oppgavene, som er oppfølging av ungdom utenfor videregående opplæring, planlegger vi å formalisere et samarbeidsnettverk, som til sammen dekker skoler og kommuner innenfor definerte geografiske områder. For Trondheim og omegn er det en utfordring at det er forskjeller mellom skolene i organiseringen av dette arbeidet. Vi må prøve å få til større grad av likhet. Det er også en spesiell utfordring for Trondheim at det er mange friskoler som det bør være god samhandling med, og andelen minoritetsspråklige ungdommer er stor. For å lykkes med OT-arbeidet er det viktig å ha egne OT-tiltak som kan bidra til opplæring, arbeid eller andre aktiviteter. For å nå målsettingen om en mer enhetlig oppfølgingstjeneste i Trøndelag har vi utarbeidet konkrete forslag til tiltak som vil effektueres fullt ut fra skoleåret 2020/21. I dette arbeidet inngår blant annet en endring av stillingshjemler til minimum 50%. For å nå målsettingen om en mer enhetlig tjeneste, må vi gjennomføre organisatoriske endringer og i enda større grad vektlegge et felles innhold i tjenesten. En slik endring vil også kreve noe tilførsel av ekstra ressurser.

Gjennomføring - psykisk helse

Elevenes psykiske helse er viktig å ivareta dersom den positive utviklingen med høyere gjennomføringsgrad skal kunne fortsette. Skolen har et ansvar for å forebygge psykiske vansker og å fremme god psykisk helse hos elevene. Det er derfor relevant å styrke og videreutvikle støtteapparatet rundt elevene. En helhetlig tilnærming, som både fokuserer på overordnede tiltak på skolenivå og på mer spesifikke tiltak rettet mot enkelteleven, gir et godt utgangspunkt for dette arbeidet. I den forbindelse viser vi til egen fylkestingsak om status på området som også legges fram på fylkestinget i desember. I samsvar med fylkestinget sine tidligere signaler arbeides det for å sikre videreføring av satsingen på «utvidet skolehelsetjeneste», som innebærer et tett samarbeid mellom kommunens skolehelsetjeneste og andrelinjetjenesten ved BUP ute på skolene, med psykologtilbud til alle elever i Trøndelag.

Satsingen på psykisk helse innebærer blant annet en vurdering av mulighetene for videreføring av utvidet skolehelsetjeneste i Trøndelag. Det er lagt fram en prosjektskisse for et felles prosjekt mellom Helse Midt, St. Olav, KS og Trøndelag fylkeskommune høsten 2019. På bakgrunn av denne skissen skal de kommunene som har meldt sin interesse ta endelig stilling til deltakelse i et treårig utviklingsprosjekt med oppstart fra 01.08.2020. Pr dags dato har alle vertskommunene med unntak av to meldt sin interesse for deltakelse. Et mulig prosjekt må finansieres i et fellesskap mellom nevnte parter. Utover dette må vi etablere dialog med alle vertskommuner for å kunne utvikle en best mulig skolehelsetjeneste ved alle de videregående skolene. Det er et uttalt ønske fra ungdommens fylkesutvalg (UFU) at vi skal jobbe for å etablere digitale skolehelsetjenester som et supplement til dagens tjenester. Psykologdelene i PPT bør også styrkes i områder som mangler denne kompetansen i dag. Dette gjelder Trøndelag som helhet.

Gjennomføring - pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Trøndelag fylkeskommune utvikler nå PP-tjenesten i tråd med nasjonale føringer, gjeldende regelverk og med fokus på de behov skolen har for å utvikle kompetanse til å ivareta elever som har utfordringer i skolehverdagen. Vi etablerer en organisasjonsform, som både ivaretar nærheten til skolene, og der vi samtidig sikrer en mer enhetlig og likeverdig tjeneste på tvers av skolene. Trøndelag fylkeskommune legger til rette for at PP-tjenesten skal være en integrert del av skolenes elevtjeneste og jobbe systemrettet. PPT har i dag en bred tverrfaglig kompetanse, og denne skal vi videreutvikle i tråd med behovene i videregående opplæring. Vi ser at spesielt psykologkompetansen i PP-tjenesten er etterspurt. Det er i dag ansatt fem psykologer i tjenesten. Kompetansen er sentrert i Trondheims- og Orkdalsområdet. Det er ønskelig å styrke denne kompetansen, slik at den også i større grad gjøres tilgjengelig for alle skolene i hele fylket.

PPT utvikler en egen veileder som skal bidra til å vise hvordan skolene kan tilrettelegge opplæringen for elever som sliter med ulike former for psykiske helseutfordringer. Den tverrfaglige kompetansen i PPT bidrar komplementært med kompetansen i skolen for å tilrettelegge opplæringen for elever med læringsutfordringer. Det arbeides med å etablere et styrende dokument for PP-tjenesten der det er naturlig å løfte fram PPT som en del av skolens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring. Videre er det viktig å sikre en tilstrekkelig robust og fleksibel tjeneste. Lærlinger og lærekandidater har også rett til tjenester fra PP-tjenesten, og vi ser en stadig øking i henvendelser som gjelder denne gruppen. Vi ser også en økende mengde henvendelser fra de private videregående skolene. Organiseringen av PP- tjenesten må tilpasses økningen hos disse målgruppene og ressursinnsatsen tilpasses de nye behovene.

Gjennomføring - fravær

I gjeldende rundskriv til fraværsgrensen (Udir-3-2016) står blant annet følgende: «Fravær på grunn av legetime, tannlegetime, time hos BUP, avtale med skolehelsetjeneste e.l. er også fravær av helsegrunner, som kan dokumenteres og unntas fra fraværsgrensen. (…) Fravær av helsegrunner må i utgangspunktet dokumenteres med legeerklæring eller med dokumentasjon fra annen sakkyndig, som for eksempel fysioterapeut, tannlege eller psykolog (herunder BUP).»

Da fraværsgrensen ble innført i 2016 rådet det noe uklarhet om skolehelsetjenesten faktisk skulle begynne å utstede dokumentasjon på elevers sykdom, eller om de som tidligere bare skulle utstede dokumentasjon på at eleven hadde vært i møte med skolehelsetjenesten. Landsgruppen av helsesøstre skrev derfor et brev til Helsedirektoratet 2. mai 2016 der de bl.a. påpekte at helsesøster i utgangspunktet ikke har myndighet til å skrive sykemeldinger. De stilte også spørsmål ved om skolehelsetjenesten ville kunne få en «kontroll-rolle» dersom de skulle begynne å utstede dokumentasjon på sykdom, i stedet for å være et frivillig tilbud slik de er i dag. De ba videre om at fagmiljøene innen helse ble involvert i prosessen dersom skolehelsetjenesten skulle pålegges nye oppgaver av denne typen.

Helsedirektoratet skrev i tilbakemelding til Landsgruppen av helsesøstre 18. august 2016 bl.a. følgende: «Etter at vi mottok din henvendelse tok vi umiddelbart kontakt med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Vi ba om å bli tatt med i den videre prosessen, og vi ba om å bli orientert om hvordan det nye fraværsreglementet skulle fortolkes når det gjaldt helsesøstrenes rolle og ansvar. Vi var tydelige på hvor grensene for helsesøstrenes

ansvar går. (…) I møtet var Kunnskapsdepartementet tydelige på at det nye fraværsreglementet ikke skal bety noen realitetsendring for helsesøstrenes arbeid ved skolene. Praksis skal være slik den alltid har vært.».

Av norsk sykepleierforbunds omtale av saken framgår at «Helsesøster (skolehelsetjenesten) bør selvsagt involveres i arbeidet med fravær, men skal ikke ha rollen som "sykmelder".»

Med utgangspunkt i ovenstående prosess på nasjonalt plan anser fylkesrådmannen det som ikke sannsynlig at fylkeskommunen vil bli gitt mulighet til å sette i gang forsøksordninger der skolehelsetjenesten har mulighet til å skrive ut sykemeldinger. Dersom det likevel skal søkes om å utvide ansvarsområde og myndighet for helsesøstrene, anbefaler fylkesrådmannen at en slik søknad ikke kommer fra fylkeskommunen ettersom skolehelsetjenesten er en kommunal og ikke en fylkeskommunal tjeneste.

Gjennomføring - voksenopplæring

Fylkeskommunens satsing på voksenopplæring bidrar til å kvalifisere voksne for arbeidslivet. En andel voksne har, av ulike årsaker, mangelfull videregående opplæring. De vil framover ha stadig større utfordringer med å finne arbeid. Denne gruppen har, gjennom ny lovgiving, flere rettigheter og må ofte møtes med en skreddersøm i opplæringsløpet.

Et økende antall minoritetsspråklige voksne med rett til videregående opplæring vil kreve mer tilrettelegging og mer tid for å gjennomføre opplæringen. Andelen minoritetsspråklige i voksenopplæring anslås til å være mellom 80 – 90 % i Trøndelag. Opplæringstilbudene til voksne etableres med bakgrunn i søkernes ønsker om sluttkompetanse. For å innplassere deltakere på riktig nivå i opplæringen er det behov for å utvikle og implementere et felles verktøy. Dette for å kartlegge deltakeren i lese- og lytteforståelse, grammatikk og skriftlig produksjon samt engelsk og matematikk. Noen tilbud vil være opplæring på fulltid, andre komprimerte løp i kombinasjon med jobb- og omsorgsoppgaver. Nyankomne til Norge har ekstra behov for god samhandling mellom fylkeskommunen som opplæringsaktør og NAV, kommune, næringsliv og andre. Behovet for opplæring for voksne minoritetsspråklige er økende og bør i stor grad foregå i en veksling mellom opplæring i skole og opplæring i arbeidslivet. En slik veksling vil bedre ivareta behovet for å lære språk og bli kjent med det norske samfunnet, parallelt med en yrkesopplæring.

Opplæring i arbeidslivet vil også kunne gi nyankomne et nettverk og større muligheter for arbeid etter endt utdanning. En pilot med modulbasert fagopplæring er i gang i utvalgte regioner i Trøndelag. Dette tilbudet vil møte behov hos voksensøkere og på sikt dekke rekrutteringsbehov i lokalt arbeidsliv. Fylkeskommunen må bidra med en vesentlig egenandel i piloten.

Voksenopplæringen i Trondheim ble fra mai 2018 lokalisert i Trondheimsporten sammen med den kommunale voksenopplæringen. Trondheim voksenopplæringssenter (TROVO) er et samarbeid mellom Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune, og et eget styre er opprettet.

En ny modell for organisering av voksenopplæringen i Trøndelag ble innført fra skoleåret 2019 – 2020. Modellen skal i størst mulig grad gi muligheter for opplæring lokalt og bidra til å ivareta målsettinger om integrering og økt yrkesdeltakelse. Implementeringen av en slik omfattende modell er kostnadsdrivende for fylkeskommunen. Etablering av nye desentraliserte tilbud medfører større lokal etterspørsel av opplæringstilbudene, og vi må rigge en modell for å håndtere dette på en forsvarlig måte. Tilbud i nettskolen og økt bruk av nettstøttede tilbud vil være en del av en desentralisert voksenopplæring.

Vaksine hjernehinnebetennelse

Fylkestinget har, som nevnt, vedtatt at Trøndelag fylkeskommune skal tilby elevene vaksine mot smittsom hjernehinnebetennelse.

Fra kommunenivået problematiseres ansvarsforholdet for både de helsefaglige vurderinger og et eventuelt vaksinasjonstilbud. Det er kommunen som har ansvaret for å vurdere behov for å tilby vaksinasjon til sine innbyggere. Det er kommuneoverlege/smittevernoverlege som gjør de

helsefaglige vurderinger, og nasjonale anbefalinger ligger til grunn for kommunenes innsats på området. Det er også kommunen som har kompetanse på å administrere vaksine.

Fylkesrådmannen ønsker å komme tilbake til hvordan fylkestingets vedtak skal følges opp i en egen sak i apriltinget.

Fylkeskommunen vil:

- Utvikle gode systemer for å identifisere, kartlegge og følge opp alle elever med tilretteleggingsbehov i skolene våre, med et særlig fokus på minoritetsspråklige elever, herunder også voksne.
- Prioritere kompetanseheving for lærere som underviser minoritetsspråklige elever, med mål om å forsterke opplæringstilbudet for denne elevgruppen.
- Utvikle gode tilbud for å ivareta elever og lærlinger med stryk i ett eller flere fag.
- Videreføre arbeidet med skolenes ansvar i formidling til læreplass og videreutvikle strukturen i formidlingsprosessen.
- Opprettholde fokus på sammenhengen mellom kosthold og læring i skolene.
- Etablere en likeverdig oppfølgingstjeneste i hele Trøndelag.
- Etablere gode strukturer for å følge opp ungdoms psykiske helse i videregående opplæring.
- Etablere en likeverdig PP-tjeneste knyttet til alle videregående skoler.
- Følge opp implementering av en ny desentralisert modell for voksenopplæring.
- Sørge for finansiering av et godt voksenopplæringstilbud tilrettelagt for voksne innenfor videregående opplæring i hele fylket.

Struktur og kvalitet i opplæringen – ressurstildelingsmodell og tilbudsstruktur

Fylkestinget vedtok i 2018 ny modell for ressurstildeling for de videregående skolene. Ressurstildelingsmodellen gjelder fra skoleåret 2019/20. For å dempe omfordelingseffekter av ny tildelingsmodell og ny tilbudsstruktur, ble det bevilget 42 millioner kroner til overgangsordninger til skolene. Overgangsordningene skal gjelde i fire år.

Gjennomgangen av ny tilbudsstruktur er påbegynt. Ny tilbudsstruktur vil bli samkjørt med fagfornyelsen og ny nasjonal struktur for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene fra skoleåret 2020/21. Nye tilbud og endring i tilbud vil kreve ressurser til utstyr, ombygging og ny kompetanse i de videregående skolene. Ny tilbudsstruktur og lokalisering av tilbudene blir vedtatt i desember 2019.

Vi vil i løpet av 2019/20 utrede utdanningsprogrammet naturbruk med tanke på tilbud og ressursbruk. Tilbudet må tilpasses de behov ulike næringer har innenfor blå og grønn sektor. Utredningen vil ende opp i politisk behandling i løpet av 2020.

Seks videregående skoler har i dag ett eller flere tilbud innenfor spisset toppidrett. Et arbeid er i gang for å utrede optimalt omfang av tilbudet. Første delutredning ble behandlet av hovedutvalg for utdanning i 2019. Økonomiske rammer for tilbudet, lokalisering og antall idretter vil ende opp i politisk behandling i juni 2020.

Dimensjonering og finansiering av musikk, dans og drama må også utredes i løpet av 2020.

Vi er i dialog med Mære landbruksskole for å videreutvikle Vg2 skogbruk, slik at tilbudet er mest mulig tilpasset næringens behov.

Struktur og kvalitet i opplæringen - skolebruksplan for Trøndelag

Utvikling og investeringer i skolebygg i Trøndelag fylkeskommune styres av skolebruksplaner. Dette utviklingsplanarbeidet omfatter alle de videregående skolene.

Innholdsmessige endringer i utdanningsprogrammene vil føre til endrede krav til det fysiske læringsmiljøet. Med en økende endringstakt i arbeids - og samfunnsliv må skolebyggene være tilpasningsdyktige og fleksible slik at de kan videreutvikles over tid.

Ny skolebruksplan skal omfatte skoleanleggene i hele Trøndelag fylkeskommune med sikte på å sikre likeverdige fysiske rammer for skolene og en utvikling av skoleanleggene. Dette må samsvare med demografisk utvikling i de trønderske kommunene, krav til framtidsrettede læringsarenaer og være i tråd med den faglige og sosiale kompetansen som ungdommene vil møte i studier og arbeidsliv.

Gjennom dialogkonferanser vil det bli lagt til rette for innspill på tema/momenter som skal være førende for det videre arbeidet, og gi grunnlag for fokusområder i skolebruksplanarbeidet.

Struktur og kvalitet i opplæringen - kompetanseutvikling

Fra og med skolestart i 2020 får vi nye læreplaner i grunnskole og videregående opplæring. På yrkesfaglige studieprogram blir det også nye fag og noen fag slås sammen. Dette kalles for fagfornyelsen. Fagfornyelsen i videregående opplæring er en av de største og mest omfattende endringene i struktur og innhold i videregående opplæring.

Fagfornyelsen er inne i sitt siste forberedelsesår, før den trinnvise innføringen av nye læreplaner fra høsten 2020. I denne fasen oppfordrer Utdanningsdirektoratet skolene til å forberede seg, blant annet gjennom å jobbe med Overordnet del av læreplanverket og de enkelte læreplanene for fag. Trøndelag Fylkeskommune har 20 fagnettverk, som alle jobber aktivt med forberedelse til fagfornyelsen. Vi arrangerer en fagligpedagogisk dag på høsten, der lærere fra hvert fagnettverk møtes for å diskutere pedagogiske problemstillinger i sitt nettverk. For øvrig tar fagnettverkene aktiv del i forberedelsesarbeidet ved å bidra i aktuelle høringsuttalelser, og ved at representanter fra skolene har arbeidsmøter tre til fire ganger i året.

Fagfornyelsen stiller økte krav til læreres kompetanse, blant annet gjelder dette innenfor programmering og algoritmisk tenkning. Lærere, skoleledere og organisasjoner har spilt inn ønske om etterutdanning i programmering, og dette blir igangsatt høsten 2019 i et samarbeid mellom IDI /NTNU (Institutt for Data og Informatikk), Skolelaboratoriet ved NTNU og Trøndelag fylkeskommune. Denne etterutdanningen er et tiltak innenfor *Desentralisert ordning for kompetanseutvikling,* her DeKom Trøndelag. DeKom erstatter flere nasjonale satsinger, og er et desentralisert system for kompetanseutvikling som tar utgangspunkt i lokale behov - i samarbeid med regional UH-sektor. Kompetanseheving av mellomledere i skolen er også et prioritert tiltak i DeKom.

Vurdering er sentralt også i fagfornyelsen, og satsingene på vurdering for læring, med elevens egenvurdering som et viktig element, fortsetter.

Trøndelag fylkeskommune skal fortsatt ta aktivt del i den statlige videreutdanningsordningen Kompetanse for kvalitet og statlige etter- og videreutdanningstiltak for yrkesfaglærere, Yrkesfaglærerløftet.

Trøndelag fylkeskommune følger opp strategi for etter- og videreutdanning i videregående opplæring 2018-2021 med tilhørende tiltaksplan. Kompetanseheving av lærere og skoleledere har som overordnet målsetting å gi økt læringsutbytte for elevene.

Fylkeskommunen skal oppnevne nye prøvenemder for perioden 2020-2023. Det vil være behov for 800-900 prøvenemndsmedlemmer i Trøndelag. Dette medfører omfattende aktivitet knyttet til kursing og kompetanseheving fra fylkeskommunens side. Antatt kostnad vil være ca. 6 millioner kroner. Fagfornyelsen innebærer nye fag og nye læreplaner fra 2020 (VG1) – 2021 (VG2). Det kan bety at fagprøvekandidater evalueres etter ny læreplan allerede i 2021. I en overgangsperiode vil det gjennomføres fagprøver etter både Kunnskapsløftets og Fagfornyelsens læreplaner.

Som følge av nye læreplaner i alle fag i videregående opplæring, vil NDLA foreta en revisjon og ny-utvikling av innhold i alle yrkesfag, fellesfag og programfag i studieforberedende studieretning. Denne omfattende omleggingen fordrer økt kapasitet og vil kreve en midlertidig økt ressursbruk. Ved at NDLA tilbyr nye og oppdaterte ressurser ved oppstart av fagfornyelsen, gir dette skolene et utgangspunkt for å øke utnyttelse av NDLA, og et bidrag til skoleutvikling som også er et mål med Fagfornyelsen. Samtidig som bevilgningene til NDLA øker over er kort tidsperiode (2020 – 2023), øker også bevilgningen til læremidler gjennom statsbudsjettet.

Struktur og kvalitet i opplæringen - nettskolen

Trøndelag nettskole har utviklet fleksible, digitale fagtilbud for hele fylket, som vi tilbyr både elever og voksne. Nettskolen vil fra skoleåret 2020/2021 inngå som en ordinær del av tilbudsstrukturen og framgår som en egen enhet i ressurstildelingsmodellen. Dette betyr at Nettskolens tilbud vil finansieres i tråd med de ordinære skolene sitt fagtilbud. Nettskolens innsats for voksne deltakere baseres på en stykkprisfinansiering, som tilpasses finansieringen av deltakere i de ordinære stedlige tilbudene. Dette bidrar samlet til en økt planmessig og økonomisk forutsigbarhet for nettskolen.

Struktur og kvalitet i opplæringen - universitetsskolesamarbeidet

Universitetsskolesamarbeidet i Trøndelag (UssiT) er et samarbeid mellom NTNU, Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune. UssiT har som mål å styrke forsknings- og utviklingsarbeid i universitetsskolene, styrke lærerutdanningen, styrke utdanningsforskningen og bidra til spredning av resultater fra arbeidet. Satsningen videreføres på samme nivå, og er i samsvar med rammeavtalen som regulerer samarbeidet.

Forskerlærer og kombinertstilling er en operasjonalisering av satsningsområder i UssiT. Gjennom piloteringsperioden for stillingene får vi anledning til å prøve ut modeller som er utviklet gjennom UssiT. Erfaringer fra utprøvingen vil kunne gi grunnlag for valg av mulige spredningsmodeller.

Struktur og kvalitet i opplæringen - byggeprosesser

Det er viktig å ivareta den pedagogiske tenkningen i byggingen av nye læringsareal. Det er etablert samarbeidsstrukturer mellom seksjon eiendom og avdeling for utdanning, og brukermedvirkning vektlegges i alle byggeprosjekt.

Struktur og kvalitet i opplæringen - fagsystemer

I løpet av perioden 2020-23 skal vi gjøre store endringer i sektorens IT-systemer. Dette vil medføre både en økonomisk belastning og en personalmessig belastning på grunn av mange endringer i løpet av relativt kort tid.

Det er i perioden planlagt å ta i bruk Visma InSchool, men det er usikkert når det er ferdigstilt. På grunn av denne situasjonen har vi innført et nytt skoleadministrativt system. Vi har fra 1.8.2019 tatt i bruk IST Everyday, og vil i perioden jobbe for optimalisering av prosessene rundt bruken av dette systemet. Avtalen om bruk av IST Everyday går fram til 31.7.2022.

Det er også behov for å gjøre en del endringer innen sektorens ulike skjema brukt av elever og andre brukere. Dagens prosesser bærer i for stor grad av manuelt arbeid. Denne satsingen vil starte når nytt sak- og arkivsystem er på plass.

Med stadig mer digitalisering av våre tjenester øker behovet for sentral brukerstøtte. Overgangen fra IST Extens til IST Everyday har gjort at vi har økt fra 350 ansattebrukere, til i overkant av 3000. Det vil derfor være behov for å oppjustere sentral brukerstøtte i perioden. En sentral brukerstøtte anses som en mer effektiv måte å støtte bruken av systemene på enn å spre ressursene ut på skolene.

Fylkeskommunen vil:

- Gjennomgå tilbudsstrukturen ved skolene med mål om best mulig kvalitet og ressursutnyttelse.
- Utrede utdanningsprogrammene naturbruk og musikk, dans og drama med tanke på tilbud og ressursbruk.
- Gjennomgå tilbudene innenfor spisset toppidrett.
- Videreutvikle skolebyggene i tråd med endrede krav til det fysiske læringsmiljøet, som følge av innholdsmessige endringer i utdanningsprogrammene.

- Utvikle kompetansen til lærerne i tråd med ny overordnet del av læreplanen og fagvise læreplaner.
- Sørge for god opplæring av alle prøvenemndsmedlemmer.
- Arbeide for gode og helhetlige løsninger for sektorens IT-systemer.
- Være i front på digitale tjenester innen utdanning.
- Sørge for bred og målrettet opplæring innenfor nye IT-systemer gjennom hele økonomiplanperioden.

Kompetansestrategi

Gjennom systematisk samarbeid i et forpliktende partnerskap, skal vi i Trøndelag avdekke kompetansebehov i arbeidslivet og deretter iverksette tiltak og utvikle utdanningstilbud for å møte disse behovene. Tiltak og nye tilbud må utvikles på riktig utdanningsnivå og i riktig del av fylket.

Fylkeskommunens lovhjemlede rolle som samfunnsutvikler innebærer å ta initiativ, mobilisere og stimulere aktører til å dra sammen mot felles mål. Kompetansepolitikk er ett av de mest sentrale områdene hvor fylkeskommunen er gitt en rolle som samfunnsutvikler og koordinator av regional innsats. Kompetansestrategi for Trøndelag ble vedtatt i juni 2019.

Samfunnsutviklerrollen og oppgaver knyttet til å samordne innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivå krever at vi er i stand til å utvikle og drive gode tverrfaglige prosesser. Nye oppgaver på integreringsfeltet og forvaltning av BIO-midler (Bedriftsintern opplæring) innebærer en styrking av vårt virkemiddelapparat, men krever samtidig at vi har kapasitet til å løse og forvalte disse områdene godt og i sammenheng med vårt øvrige arbeid.

Trøndelag fylkeskommune er sammen med sine samarbeidsparter i gang med å opprette en kompetanseforumstruktur, bestående av både regionale kompetansefora og et Kompetanseforum Trøndelag med tilhørende sekretariat og statistikkutvalg. Partnerskapet for samordning av kompetansearbeidet i regionen, Kompetanseforum Trøndelag, er etablert og består av universitetene, fylkesmannen, KS, LO, NHO, VOFO og fylkeskommunen. Kompetanseforum Trøndelag har gitt seg selv et mandat som slår fast at partene blant annet ønsker å:

- samordne aktiviteter og arenaer for kompetanseutvikling og karriereveiledning
- identifisere og bryte ned barrierer for regional samhandling
- stimulere til tiltak / prosjekt på tvers av bransjer og regioner

Vi utarbeider nå et handlingsprogram for oppfølging av strategien, som partene i Kompetanseforum skal enes om. Handlingsprogrammet behandles politisk i 2020.

Det er viktig å utvikle et felles kunnskapsgrunnlag, som kan gi bedre forståelse for behovet for kompetanse og arbeidskraft. Dette kunnskapsgrunnlaget må også legges til grunn for diskusjoner og arbeid i regionale kompetansefora.

Som en del av kompetanseforumstrukturen, skal det etableres regionale kompetansefora. Regionale kompetansefora, og de utfordringer og løsninger som adresseres der, bør eies av regionale aktører, men fylkeskommunen vil initiere og tilby bistand til å opprette slike fora der det er ønske om dette.

Gjennom arbeid, både i det fylkesovergripende kompetanseforumet og i regionale kompetansefora, er målet at arbeids- og næringslivet skal være tett på utdanningstilbydere og slik kunne bidra til utvikling og gjennomføring av etterspurt og arbeidsrelevant utdanning. Fylkeskommunens arbeid med skole- og tilbudsstruktur vil, som ett av våre viktigste verktøy, henge tett sammen med dette arbeidet.

Kompetansestrategi – karriereveiledning

I et samfunn i omstilling er det økende behov for karriereveiledningstjenester. Fylkeskommunen har en helhetlig tilnærming til karriereveiledningsfeltet gjennom fylkets kompetansestrategi, der karriereveiledning fremmes som et av hovedsatsingsområdene.

Nasjonale myndigheter lanserer nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning med mål om karriereveiledningstjenester av høy kvalitet i alle sektorer. Rammeverket lanseres i 2019 og skal implementeres i alle fylker i løpet av 2020.

Digital karriereveiledning er en nasjonal satsning, som lanseres høsten 2020. På landsbasis kommer det over 20 nye digitale karriereveiledningsstillinger. Det er ønskelig at flere av disse stillingene etableres i Trøndelag. En nasjonal digital karriereveiledningstjeneste vil bli et godt supplement til dagens karriereveiledningstilbud både for elever i grunnopplæringa og for voksne.

Karriereveiledning er en lovpålagt oppgave i grunnopplæringen. Karriereveiledningstjenestene i grunnopplæringen er rettighetsbasert, der den enkelte elev skal få kunnskap om utdanningsveier, arbeidsmarked og mulighet for å reflektere rundt egen framtid og hvilke utfordringer de vil møte i framtidig utdanning og arbeidsliv. Skoleeier har et ansvar for å drive kompetanseutvikling og nettverksarbeid for karriereveiledere i grunnskole og videregående opplæring. Loven fremmer også nært samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv.

Kompetansestrategi – karrieresenter

Karrieresenteret i Trøndelag tilbyr profesjonell karriereveiledning for voksne i Trøndelag og skal være et ressurs- og kompetansesenter innenfor fagfeltet. Senteret tilbyr også karriereveiledningstjenester for arbeids- og næringsliv. Karrieresenteret er lokalisert i Namsos, Verdal og Trondheim. Det er stor etterspørsel etter senterets tjenester i hele fylket, - både som førstelinje- og andrelinjetjeneste.

I forslag til ny introduksjonslov blir det foreslått at fylkeskommunene v/ karrieresentrene skal tilby kompetansekartlegging og karriereveiledning til beboere i asylmottak før de skal i introduksjonsprogram. Gjennom det nasjonale pilotprosjektet med integreringsmottak på Steinkjer, har allerede Karrieresenteret i Trøndelag god erfaring med å arbeide med flyktninger. Senteret har også vært sentral i utarbeiding av metodikk og arbeidsformer, som brukes som veiledning for kommuner og andre samarbeidsaktører.

Regjeringen foreslår nå lovpålagt plikt for fylkeskommunene til å tilby karriereveiledning til den voksne befolkningen i fylkene. Regjeringen ønsker videre at karrieresenteret skal samarbeide tett med rådgivningstjenesten for elevene i grunn- og videregående skole og andre aktører, som for eksempel NAV. Dette skal sikre kompetanseoverføring, mer effektive tjenester, og et bedre og mer enhetlig tilbud til elever, studenter, arbeidssøkere og befolkningen som helhet. Forslaget er ute på høring. Ved eventuelt innføring av dette lovforslaget vil etterspørselen etter karrieresenterets tjenester øke og etterspørsel og tilbud av tjenestetilbudet må avstemmes.

Kompetansestrategi – yrkesfagløftet

Fylkeskommunen vil se på Samfunnskontrakten og Yrkesfagløftet i sammenheng med «Plan for det 4-årige løpet». Yrkesfagløftet retter fokus på omdømmebygging og rekruttering av flere elever til yrkesfag. I det videre arbeidet vil det settes fokus på målrettet arbeid med karriereveiledning for å øke bevisstheten omkring hvilke muligheter som ligger i yrkesfagene.

Fylkeskommunen følger opp arbeidet med samfunnskontrakten med ulike tiltak for å styrke formidlingsarbeidet generelt, og for søkere som ikke har fått læreplass spesielt. Ofte er det minoritetsspråklige med språkutfordringer som gjenstår til formidling. Å utarbeide felles retningslinjer i faget yrkesfaglig fordypning (YFF) er et viktig ledd i formidlingsprosessen. Arbeidet skal ha et tydelig fokus sammen med målrettet og systematisk arbeid med omdømmebygging og karriereveiledning for å gi ungdommer og foresatte økt kunnskap om mulighetene innen yrkesfag. Fylkeskommunen vil fortsette å sette inn tiltak som kan motivere elever til å ta utradisjonelle yrkesvalg. Samfunnskontrakten, Yrkesfagløftet og «Plan for det 4-årige løpet er langvarige satsinger for å styrke omdømme til yrkesfagene, samt forbedre samarbeidet mellom aktørene innen fag- og yrkesopplæring. Å rekruttere nye lærebedrifter og ivareta rekrutteringsbehovet til eksisterende lærebedrifter er sentralt.

Kompetansestrategi – høyere yrkesfaglig utdanning

Trøndelag fylkeskommune har i dag sju fagskoler. Disse er Chr. Thams, Gauldal, Levanger, Steinkjer, Stjørdal, Trondheim og Ytre Namdal fagskoler. Høsten 2020 vil dagens sju skoler bli slått sammen til Trøndelag høyere yrkesfagskole. I 2019 har fylkeskommunen ansatt prosjektrektor for Trøndelag høyere yrkesfagskole. Felles styre for de fylkeskommunale fagskolene ble etablert i 2018. Fagskolestyret er øverste ansvarlige organ for fagskolene og behandler bl.a. økonomisaker.

Fra og med budsjettåret 2018 innførte staten en ny tilskuddsordning for høyere yrkesfaglig utdanning hvor fylkeskommunene gis tildelinger direkte fra Kunnskapsdepartementet. Statlig tilskudd til høyere yrkesfaglig utdanning i Trøndelag er ikke tilstrekkelig for å dekke de ambisjonene vi har for dette utdanningsnivået i Trøndelag. Vi velger derfor å tilføre ekstra midler, og forventer samtidig at den nasjonale overføringen styrkes.

Fylkeskommunene har etter § 3 i lov om høyere yrkesfaglig utdanning et helhetlig ansvar for utdanningsslaget og skal legge til rette for utdanninger som tar hensyn til lokalt, regionalt og nasjonalt kompetansebehov innenfor prioriterte områder.

Ved Stortingets behandling av Stortingsmelding 9 (2016-17) Fagfolk for fremtiden – fagskoleutdanning ble fylkeskommunene gitt et tydeligere forvaltningsansvar for feltet framover, noe som også er understreket i Prop. 47 L (2017-2018). I dette ligger blant annet at den enkelte fylkeskommune nå skal tildele midler til både fylkeskommunale og private fagskoler med tilhold i det respektive fylket.

Ut fra dette perspektivet bør det gjøres en nærmere vurdering av hvordan høyere yrkesfaglig utdanning kan forvaltes bedre og mer helhetlig av Trøndelag fylkeskommune. Blant annet må det fastsettes en dynamisk tilbudsstruktur i tråd med regionens skiftende kompetansebehov slik disse framkommer i arbeidet med regional kompetansepolitikk. Private fagskoler må her innlemmes, i tråd med de forutsetninger Stortinget har satt. De økonomiske konsekvensene for skoleslaget må utredes nærmere.

Fylkeskommunen vil:

- Sammen med samarbeidsaktører utarbeide handlingsprogram for kompetansestrategien og sette i gang prosjekter og tiltak som understøtter målene i handlingsprogrammet.
- Etablere og drifte kompetanseforum Trøndelag og ha ansvaret for sekretariatet og statistikkutvalget, herunder tilgjengeliggjøre statistikk og analyse.
- Ved behov initiere og følge opp regionale kompetansefora og bistå i utviklingen av regionale handlingsprogram.
- Videreutvikle karriereveiledningssatsingen i fylket i tråd med Kompetansestrategi for Trøndelag og nasjonale føringer.
- Arbeide for at nye nasjonale digitale karriereveilederstillinger lokaliseres i Trøndelag.
- Utarbeide en helhetlig modell for karriereveiledning i grunnopplæringa i samarbeid med eksterne aktører. Modellen skal sikre at elever i Trøndelag får et likeverdig karriereveiledningstilbud. Dette arbeidet skal bygge på forskningsbasert kunnskap.
- Følge opp satsingene i Yrkesfagløftet.
- Etablere en mest mulig hensiktsmessig forvaltning av høyere yrkesfaglig utdanning for både offentlige og private fagskoler.

5.5. Investering

Generelt/organisering
Seksjon eiendom ivaretar utvikling, brukerkoordinering og gjennomføring av byggeprosjekter. Oppdrag som grunnlag for prosjektutvikling etableres i dialog med avdeling utdanning.

Det legges stor vekt på brukermedvirkning når fylkeskommunen planlegger og gjennomfører byggeprosjekter. Erfaringsmessig skjer det mer innovasjon i en brukerprosess når denne kobles opp mot organisasjonsutvikling og har føringer fra skoleeier om utforming av skolebygg.

Investeringsprosjektene gjennomføres som en portefølje hvor 2,5 % av vedtatt ramme avsettes til en felles usikkerhetsreserve.

Skolebruksplanlegging

Utvikling og investeringer i skolebygg i Trøndelag fylkeskommune styres av skolebruksplaner. Dette er utviklingsplanarbeid som omfatter alle de videregående skolene.
Skolebruksplan Trøndelag ble behandlet i Fylkestinget i desember 2017 og skisserte utviklingsperspektiv fram mot 2030. Planen beskriver løsningsvalg for å møte et økende elevtall i sentrale strøk og nedgang i elevtallet i distriktskommunene. Planleggingsarbeidet som berører skole- og tilbudsstruktur og fysiske anlegg pågår i tråd med tidligere vedtak.

Innholdsmessige endringer i utdanningsprogrammene vil føre til endrede krav til det fysiske læringsmiljøet. Med en økende endringstakt i arbeids- og samfunnsliv må skolebyggene være tilpasningsdyktige og fleksible slik at de kan videreutvikles. Skolebruksplanen skal omfatte skoleanleggene i hele Trøndelag fylkeskommune med sikte på å sikre likeverdige fysiske rammer for skolene, og en utvikling av skoleanleggene. Dette må samsvare med demografisk utvikling i de trønderske kommunene, krav til framtidsrettede læringsarenaer, og være i tråd med den faglige og sosiale kompetanse som ungdommene vil komme til å møte i studier og arbeidsliv. Gjennom dialogkonferanser legges det til rette for innspill på tema/momenter for det videre arbeidet i skolebruksplanarbeidet.

Det har i forslag til økonomiplan 2020-23 vært nødvendig å redusere investeringsvolumet sammenlignet med tidligere vedtatte planer. Samlet er det en reduksjon på ca. 540 millioner kroner. Dette er i hovedsak tatt gjennom oppdeling av planlagte investeringer i flere trinn over en lengre tidsperiode, hvor deler av investeringen utsettes til etter økonomiplanperioden.

Flere av de videregående skolene i Trøndelag er forholdsvis små, og har stor variasjon i størrelser på elevgrupper. Her vil det ikke være mulig å oppnå så effektiv arealutnyttelse som ved større skoler. Spesielt innenfor yrkesfaglige opplæringsløp blir areal per elev forholdsvis høyt, noe som gir store investeringer per elev ved de små skolene. En skolestruktur med færre små skoler, hvor areal kan utnyttes mer effektivt, ville gitt et lavere samlet kostnadsnivå på investering og drift over tid. Det vil være nødvendig med strukturelle vurderinger i fremtidig skolebruksplanarbeid for å kunne løse utfordringen med reduserte skoleinvesteringer.

Vi setter av 3 millioner kroner årlig i de to første årene av økonomiplanperioden til generelt planarbeid knyttet til felles skolebruksplan utover utviklingsplaner som er vedtatt/vedtas for konkrete prosjekter. Avsetningen reduseres til 2 millioner kroner i de to siste årene av planperioden.

Planlagte investeringsprosjekter

Investeringsprosjekter med investeringsrammer for 2020-2023 kan leses i tabell for investeringer i avsnitt 5.6. Fylkeskommunens pågående byggeprosjekter i planperioden innenfor tidligere vedtatt ramme og/eller vedtak om planlegging, samt forslag til endringer, omtales i det følgende.

Johan Bojer videregående skole

Johan Bojer videregående skole er ny skole i Vanvikan til erstatning for skolene i Rissa og Leksvik. Prosjektet realiseres som forutsatt inkludert opparbeiding av tomt i/ved havneanlegget med ferdigstillelse til skolestart høsten 2023, jamfør vedtak i hovedutvalg utdanning. Vedtatt investeringsramme er 371,8 millioner kroner. Beløpet inkluderer også opparbeiding av tomt. Av dette finansieres 18 millioner kroner av Indre Fosen Kommune. Kontrahering av totalentreprenør for utvikling og gjennomføring i en samspillsmodell pågår.

Ole Vig videregående skole

Avdeling Sutterø søkes realisert som vedtatt med anlegg for anleggsmaskin og transportfag med ferdigstilling høsten 2020. Investeringsrammen er på 17,6 millioner kroner. Innhentet tilbud på planlegging/utførelse gir overskridelse av rammen. I fylkestinget i desember 2019 vedtas elevkapasitet for skolene i en egen sak. Såfremt vedtak om ekstra elevkapasitet innenfor anleggsteknikk/transportfag vil det bli en økning i investeringsrammen. Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019 med forslag til finansiering av samlet ramme.

Ombygging av G-bygget, på grunn av flytting av elever på media og kommunikasjon fra D-bygget som skal saneres, blir realisert som vedtatt med en tilleggsramme. Prosjektet er knyttet til tidligere vedtak i Nord-Trøndelag fylkeskommune og er planlagt ferdigstilt høsten 2020. Planarbeidet som er gjennomført viser at det er nødvendig å foreta noe omrokkering av funksjoner i bygget. Dette gir en merkostnad på ca. 6,7 millioner kroner. Kostnadsestimat fra tidligere økonomiplaner inneholdt ikke midler til inventar og utstyr ettersom dette ikke var praksis for investeringsprosjekter i tidligere Nord-Trøndelag fylkeskommune. Av samlet forslag til økt prosjektramme på 9,9 millioner kroner utgjør inventar og utstyr 3,2 millioner kroner for å sikre likeverd i forhold til øvrige skoler slik som angitt i skolebruksplan Trøndelag.

Oppgradering av parkeringsplass ved Ole Vig videregående skole realiseres som vedtatt i løpet av 2020 og 2021. Dette inkluderer også riving av gamle verkstedbygg. Før ferdigstillelse av prosjektet kreves det en avklaring med veimyndighetene samt at utvidelse på Sutterø ferdigstilles. Prosjektet er knyttet til tidligere vedtak i Nord-Trøndelag fylkeskommune med en ramme på 15,3 millioner kroner.

Mære Landbruksskole
Ny stall realiseres som vedtatt med ferdigstillelse høst 2020 med en ramme på 11,4 millioner kroner. Planlegging/utførelse er kontrahert.

Ny maskinhall/redskapsbu realiseres som vedtatt med en investeringsramme på 12 millioner kroner inkludert riving av eksisterende storfefjøs. Eventuelt utleieareal for Norbio/Nord Universitet kan komme i tillegg som selvfinansiert. Planlagt ferdigstilling av dette er i 2020.

Charlottenlund videregående skole
Ombygging knyttet til midlertidig vekst i elevtall gjennomføres innenfor ubrukt ramme på ca. 10 millioner kroner fra tidligere vedtak for paviljonger og omdisponering av areal.

Skjetlein videregående skole
Lagerplass for midlertidige paviljonger gjennomføres med en vedtatt ramme fra tidligere år på 1,5 millioner kroner.

Ytre Namdal fagskole
Utbygging av tilbygg for maskin- og skipsoffiser pågår i samsvar med tidligere vedtak med en utvidet investeringsramme på 28,1 millioner kroner (jamfør driftsrapport 1-2019). Utførelsesentreprisen pågår med planlagt ferdigstillelse høsten 2020.

Tiller videregående skole
Ombygging/tilbygg gjennomføres med utvikling i en kontrahert samspillsentreprise i samsvar med tidligere vedtak om realisering. Prosjektet inkluderer felles tannklinikk og avdeling for spesielt tilrettelagt undervisning for elever med autismespekter-lidelser. Prosjektets elevkapasitet foreslås redusert med 100 elever til 700 elever. Dette gir en reduksjon i investeringsrammen på ca. 76,5 millioner kroner til samlet 575 millioner kroner. Prosjektet blir ferdigstilt til skolestart høsten 2022. Vi henviser til egen sak om dette i fylkestinget i desember 2019.

Trondheim Katedralskole
Katedralskolen utvikles, ombygges og nybygges for å ivareta krav i regelverket samt for å møte elevtallsøkning (100 elever). Prosjektet er innenfor vedtatt ramme på 405 millioner kroner og ferdigstilles i 2023. Reguleringsprosess med krevende arkeologiske og antikvariske hensyn pågår. Det vil bli fremlagt ny sak for fylkestinget før realisering.

Melhus videregående skole
Melhus videregående skole utvikles, nybygges og ombygges innenfor en kapasitet på 600 elevplasser, og med tilrettelegging for senere utvidelse med 200 elevplasser. Det foreslås en planlegging for utvikling av hele anlegget. Realisering av prosjektet tidsforskyves med ferdigstillelse i 2024 for trinn 1. Trinn 2 med kapasitetsøkning forutsettes oppstartet i perioden 2026-2028.

Samlet kostnadsramme for utvikling og gjennomføring av trinn 1 er 234 millioner kroner i samsvar med tidligere vedtak. Kostnadsrammen er ikke tilpasset nødvendige tiltak i samsvar med kommunens vedtatte planbestemmelser for området, samt flytting av trafo som i dag står for nært

skolen ved en utvidelse av anlegget. Utredningsarbeidet sluttføres i 2020 og ny sak fremlegges før politisk realiseringsvedtak. Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i 2020.

Gerhard Schøning skoleanlegg
Arealer (50-tallsbygget evt. mellombygg) ved Gerhard Schøning utvikles og ombygges for elever i sosiale og medisinske institusjoner og rusomsorgen i 50-tallsbygget evt. mellombygg. Det foreslås at prosjektets tiltaksomfang begrenses og at lokaler for PPT vurderes leid eksternt. Investeringsrammen reduseres til 30 millioner kroner. Utredningsarbeidet sluttføres i 2020, og ny sak fremlegges før politisk realiseringsvedtak.

Verdal videregående skole
Utvikling og gjennomføring av trinn 1, inneholder utvikling av hele skoleanlegget, men det blir en tidsforskyving i realisering av prosjektet. Etablering av idrettsflate, trafikksikring på området og tilpassing til ny reguleringsplan prioriteres først før øvrig del av anlegget ombygges.

Utvikling og trinn 1 gjennomføres innenfor en investeringsramme på 100 millioner kroner. Trinn 1 sluttføres i 2021. Oppstart av trinn 2 starter i 2023 med en estimert ramme på 218,2 millioner kroner. Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019.

Olav Duun videregående skole
Utvikling og gjennomføring av trinn 1 inneholder utvikling av hele anlegget, samt tilrettelegging for en trinnvis ombygging/nybygg i tråd med en mer fremtidsrettet skole. Midlertidige tiltak med sikte på inntil 5-årig varighet er gjennomført for verkstedsfagene.

Gjennom 2019/20 gjennomføres parallelt en utredning om Campus Namdal i samråd med Namsos kommune og Nord Universitet med sikte på endelig vedtak om lokalisering og realisering juni 2020.

I økonomiplan 2020-2023 inngår ramme for utviklingsplan for hele eksisterende skoleanlegg på Høknes, samt gjennomføring av verkstedbygg i trinn 1 på samlet 90 millioner kroner. Dette ferdigstilles i 2023. Estimert ramme for trinnvis utvikling på Høknes etter økonomiplanperioden er 430 millioner kroner og vil være sammenlignbar i funksjon med et Campus i sentrum. I prosjektet inngår idrettsflate for kroppsøving.

Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019.

Oppdal videregående skole
Utvikling, ombygging inneholder HMS-tiltak og møter krav i regelverk, logistiske/trafikale hensyn. Det foreslås en planlegging for utvikling av anlegget hvor utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk fortsatt leies i eksterne lokaler og ikke inngår i skolens hovedanlegg. Investeringsrammen reduseres til 110 millioner kroner med ferdigstillelse i 2022.

Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019.

Guri Kunna videregående skole
Utvikling og ombygging omfatter nye garderobeplasser på Guri Kunna avdeling Frøya på grunn av elevvekst. I tillegg kommer ombygging for automatteknikerfaget ved Guri Kunna avdeling Hitra. Ny investeringsramme er 28 millioner kroner med ferdigstillelse i 2021.

Åfjord videregående skole
Utvikling, ombygging hovedsakelig knyttet til HMS-krav, med utsatt planlegging til 2020 på grunn av politiske vedtak, med sikte på ferdigstilling i 2020/2021 innenfor en ramme på 46,4 millioner kroner.

Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019.

Kyrksæterøra videregående skole
Utvikling og ombygging for å ivareta krav i regelverk inkludert HMS, funksjonelle arealer for yrkesfagene og elevgrunnlag for nye Heim kommune. Gjennomgang av prosjektet viser at det er nødvendig å utvide arealrammen for å ivareta nødvendige funksjonelle krav. Det foreslås å utvide kostnadsrammen til 40 millioner kroner med ferdigstillelse i 2021.

Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i des 2019.

Ny videregående skole Trondheim Øst
Planarbeid, utvikling av ny skole Trondheim øst på Falkenborg er iverksatt i tråd med vedtak. Planarbeidet gjennomføres sammen med kommunale og private interessenter og inngår i vedtatt planprogram for regulering av området Leangen sentrum øst. Utvikling/planarbeid tar sikte på ferdigstillelse av prosjektet i 2024 med en foreløpig ramme på 626,5 millioner kroner. Det tas utgangspunkt i 700 elever. Det henvises til separat sak som fremlegges i fylkestinget i desember 2019.

Opplæringsfartøy
Planlegging av nytt felles opplæringsfartøy for Ytre Namdal videregående skole og Guri Kunna videregående skole er utvidet til å utrede organisasjonsmodell. Det foreslås å utsette planarbeidet fram til sommeren 2020, med økt kostnadsramme på 1 million kroner.

Løpende investeringsprogrammer i planperioden
Eiendomsmassen krever kontinuerlig utvikling for å ivareta effektiv tjenesteproduksjon som formålsbygg, for å opprettholde realverdien gjennom verdibevaring, og for å nå politiske målsetninger knyttet til energi og miljø.

Samlede rammer reduseres med 12,4 millioner kroner til 70 millioner kroner per år. I dette inngår:

- Bedre skolebygg (BSB) for mindre pedagogiske tilpasninger til endring av tilbudsstruktur og utdanningsprogram - reduseres til 10 millioner kroner.
- Energi – og miljøinvesteringer (EMI) for tiltak for å oppnå vedtatte klimamålsetninger oppjusteres til 40 millioner kroner. Midler til finansiering av egenkapital i eget selskap for høsting/lagring/produksjon av energi fra egen bygningsmasse inngår i rammen.
- Teknisk oppgradering (TEKOPP) inkludert universell utforming for tiltak for verdibevaring og forskriftskrav med basis i periodiske tilstandskontroller reduseres til 25 millioner kroner i de resterende år før ny tilstandskontroll i 2022. Deretter estimeres et volum på 20 millioner kroner per år.

Prosjekt knyttet til gjennomføring av byggeprosjekt og forvaltning av bygningsmassen videreføres i 2020-2022:

- System for kvalitets- og internkontroll med 1,5 millioner kroner per år.
- FDV- og BIM-verktøy med 1,5 millioner kroner per år.

Langsiktig investeringsprognose 2024-2029
Forslag til utsettelser og trinnvise utbygginger i økonomiplan 2020-2022 gir følgende estimater for kjente investeringsbehov i perioden 2024-2029. Videre skolebruksplanarbeid vil avdekke endrede/nye behov.

Skole	**Estimert investerings-ramme 2024-2029(mill. kr)**	**Merknad**
Olav Duun vgs	430	Videre oppgradering planstart 2024
Verdal vgs	200	Trinn 2, planstart 2023
Melhus vgs	70	Sluttbevilgning 2024
Melhus vgs	120	Kapasitetsøkning 800 elever, 2027-
Ny vgs Trondheim Øst	215	Sluttbevilgning 2024
Trondheim Katedralskole	105	Sluttbevilgning 2024
Levanger vgs	50	Ombygging garderober Levangerhallen 2024

5.6. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	Bud 2019	Bud 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023
Opplæring	2 868 143	2 961 919	2 956 434	2 970 254	2 968 714
Kollektivtrafikk	644	659	658	656	656
Utdanning	**2 868 787**	**2 962 578**	**2 957 092**	**2 970 910**	**2 969 370**

Investering

Prosjektets navn Millioner kroner	Total kostnads-ramme	Finansiert pr. 31.12.2019	Budsjett 2019	Økonomiplanperiode			
				2020	2021	2022	2023
Vedtatte prosjekter STFK/NTFK							
Ole Vig - Ombygging bygg G	20,0	10,1	5,0	9,9			
Ole Vig - Parkeringsplass/sanering bygg	15,3	15,3	12,3				
Ytre Namdal fagskole	28,1	20,8	16,0	7,3			
Mære vgs, Maskinhall inkl. riving fjøs	12,0	12,0	6,5				
Skolebruksplan Trøndelag vedtatt							
Verdal - utviklingsplan/realisering inkl idr.hall/p-plass	318,2	27,4			72,6		18,2
Olav Duun - utviklingsplan/realisering/midl.bygg	90,0	30,0	25,0			35,0	25,0
Johan Bojer vgs, tomt	60,3	60,3	50,0				
Johan Bojer vgs, skolebygg	311,5	34,6		36,9	50,0	100,0	90,0
Melhus videreg skole (600 elever + forb. 800)	234,0	17,3	9,6	5,0	25,0	50,9	70,0
Oppdal videreg skole	110,0	10,1	5,0	5,9	35,0	59,0	
Lager paviljonger Skjetlein	1,5	1,5	1,5				
Gerhard Schøning	30,0	27,4	10,0	2,6			
Guri Kunna vgs avd Hitra	28,0	4,1	2,0	12,0	11,9		
Tiller videregående skole	575,0	119,0	60,0	180,0	193,5	82,5	
Trondheim Katedralskole	405,0	80,8	65,0	40,0	50,0	60,0	69,2
Trondheim øst - ny skole	626,5	28,7	21,0	5,0	36,3	160,0	180,0
Charl. vgs, pavilj./ombygg pga min.språklige	25,7	25,7					
Åfjord vgs	46,4	5,0	5,0	15,0	26,4		
Kyrksæterøra vgs	40,0	3,0	3,0	21,7	15,3		
Ole Vig vgs, avd Sutterøy	17,6	3,0	3,0	14,6			
Mære Landbruksskole, ny stall	11,4	3,0	3,0	8,4			
Opplæringsfartøy, plan	1,0	0,5	0,5	0,5			
Mindre prosjekter utenom skolebruksplan							
Levanger vgs, garderober, planlegging	1,0	1,0	1,0				
Prosjekter med årlig tildeling 19-22(TRFK)							
Skolebruksplan TRFK (ny)	10,0		3,0	3,0	3,0	2,0	2,0
Bedre skolebygg/ped. Oppgradering (BSB)	58,4		14,6	10,0	10,0	10,0	10,0
Energi- og miljøinv. 2015-21 (EMI)	151,2		37,8	40,0	40,0	40,0	40,0
Teknisk oppgradering skolebygg (TEKOPP)	120,0		30,0	25,0	25,0	20,0	20,0
Kvalitet - og internkontrollsystem byggeprosjekt	6,0		1,5	1,5	1,5	1,5	
FDV- og BIM-verktøy	6,0		1,5	1,5	1,5	1,5	
Investering				**445,8**	**597,0**	**622,4**	**524,4**
Merverdiavgiftskompensasjon				81,4	108,0	108,1	94,5
Låneopptak som belaster driftsøkonomien				364,4	489,0	514,3	429,9
Finansiering				445,8	597,0	622,4	524,4

KAPITTEL 6

PLAN OG NÆRING

6. Plan og næring

6.1. Kort sammendrag

Avdeling for plan og næring har tjenesteområde nærings og bostedutvikling som sitt budsjettområde. Tjenesteområdet tildeles en budsjettramme på 141 millioner kroner i 2020. En andel av budsjettrammen for dette tjenesteområdet anvendes av avdeling for kultur og folkehelse.

Avdeling for plan og næring består av seksjonene plan, næring og kulturminner. Seksjon for kulturminner har tjenesteområde kulturaktivitet som budsjettområde.

Fylkeskommunen er regional planmyndighet etter plan og bygningsloven og har en viktig rolle som regional planlegger og samfunnsutvikler. Fylkeskommunen har forvaltningsansvar for kulturminner. Innen næring har fylkeskommunen ansvar for økonomiske virkemidler og forvaltning av marin sektor.

6.2. Mål og ambisjoner

6.2.1. Plan

Regional planmyndighet

Fylkeskommunen er regional myndighet og vi skal forvalte vår myndighetsrolle etter beste evne. Det betyr at det stilles store krav til faglig kompetanse og faglig skjønn i mange saker. Som regional planmyndighet skal vi spesielt ha et blikk på kommuneoverskridende tema som bolig, areal og transport og bolig, kulturminner, vann, friluftsliv og vilt.

Felles plansystem i organisasjonen

Seksjon plan ønsker å være en viktig bidragsyter i utvikling av vårt felles plansystem. Å få på plass effektive og velfungerende planprosesser på tvers i organisasjonen og med våre partnere er viktig for å nå felles mål og ambisjoner for hele fylkeskommunen. En viktig ambisjon for seksjon plan er å bidra til at dette skjer i arbeidet med det gjennomgående planansvaret som seksjonen har. Det er viktig å sikre gjennomføringskraft i hele organisasjonen også innenfor de gjennomgående temaene.

Tilpasning til nye oppgaver

Seksjonen får nye oppgaver på vegforvaltning (plan og bygningslov og noe på veglov), ytre miljø og klima fra Statens vegvesen og på friluftsliv for statlig sikra friluftsområder fra Fylkesmannen/Miljødirektoratet. For oppgavene på fylkesveg og friluftsliv vil det være et nært samarbeid med veiavdelingen og avdeling for Kultur og folkehelse. Seksjonen vil få tilført 5 nye stillinger fra Statens vegvesen, mens friluftslivsoppgavene må løses innenfor ordinær drift.

Regional planstrategi for ny fylkestingsperiode 2020-2023

Etter plan og bygningsloven skal det det utarbeides en regional planstrategi for ny fylkestingsperiode. Kunnskapsgrunnlagene for en ny regional planstrategi ble presentert i alle hovedutvalgene våren 2019, og danner grunnlaget for et høringsforslag som er planlagt lagt fram for nytt fylkesting i februar 2020. Vi har valgt å ta utgangspunkt i den vedtatte Trøndelagsplanen som langsiktig del inn mot 2030 slik at regional planstrategi for 2020 – 2023 blir Trøndelagsplanens kortsiktige del. Regional planstrategi legges ut på høring våren 2020 og vedtas i fylkestinget i juni.

Planveiledning i kommunene

Det vil være nødvendig å øke innsatsen innenfor kommuneveiledning for å bistå kommuner som har spesielle utfordringer knyttet til befolkningsnedgang og fødselsunderskudd. Dette er ofte små kommuner med lite ressurser på planlegging, og som trenger spesiell oppfølging og hjelp til få

fram relevante planer for utvikling *I arbeidet med regional plan for arealbruk vil vi vie disse kommunene spesiell oppmerksomhet knyttet til bl.a. differensiering av krav til arealbruk.*

Sammen med Distriktssenteret og Nordland fylkeskommune er det innledet et samarbeid om et forprosjekt for å utvikle forsknings - og erfaringsbasert kunnskap som kan gjøre småkommunene bedre rustet i eget samfunnsplanarbeid. Fylkeskommunen har en lovpålagt oppgave i å veilede kommunene og samarbeidet vil også kunne gjøre fylkeskommunen bedre i stand til å utøve kommunedialogen og veiledningsrollen i praksis. Prosjektet foreslås å gå over en 4-årsperiode, og vil innebære en utviklingsarena med 2-3 kommuner fra hvert av fylkene. I arbeidet vil det bli lagt vekt på faglig påfyll, fokus på eget arbeid og utveksling.

I kommuneveiledningen er det også viktig å bistå småbyene som har andre utfordringer enn storbyen Trondheim. Vi må sikre at det etableres relevant kunnskap og nettverk som bidrar til å ivareta mulighetene og utfordringene de har, bl.a. på sentrumsutvikling og arealbruk. På Innherred er det tatt initiativ til et arbeid med å utvikle «Innherredsbyen». Dette er et samarbeid mellom kommunene Levanger, Verdal og Steinkjer som fylkeskommunen leder arbeidet med. Dette arbeidet kan bidra til å utvikle samarbeidet mellom kommunene på arealbruk, og ellers innsats knyttet til virkemidler som kan påvirke utvikling av småbyene. Vi må også sikre at Trondheim kommune kan bidra med kunnskap og erfaring inn i arbeidet med å utvikle bærekraftige og smarte løsninger for småbyene.

Regional plan for arealbruk til høring

Forslag til regional plan for arealbruk sendes til behandling i Fylkestinget i juni. Høring og etterarbeid vil foregå resten av 2020. Det legges opp til vedtak i Fylkestinget våren 2021.

Revisjon av regional plan for vannforvaltning og kompetanseutvikling i vannområdene

Fylkeskommunen er tillagt ansvar for vannforvaltning og dette er en formidabel oppgave. Kartlegging, planlegging og utarbeidelse av forslag til forvaltningsplaner med tiltak gjøres i nært samarbeid med Miljødirektoratet, Fylkesmannen i Trøndelag, øvrige statsetater og kommunene. Vi er nå inne i en revisjon av den regionale planen og dette krever store ressurser. I tillegg skal vi som vannforvaltningsmyndighet mobilisere og utvikle vannområdene og vannområdekoordinatorene.

Regional strategi for klimaomstilling og handlingsprogram

Klimaendringene er en av de største utfordringer vi står ovenfor. En regional klimaomstillingsstrategi skal gi retning for veien videre i arbeidet med klimaomstilling i Trøndelag. Forslag til regional strategi for klimaomstilling vedtas sendes ut på høring og endelig forslag vedtas våren 2020. Arbeid med klimaomstillingsstrategien er organisert som et eget prosjekt.

Engasjement i klimapartnere

Å få videreført vårt engasjement i Klimapartnere er viktig for å sikre at vi er med på laget i mobiliseringen av næringslivet og andre viktige partnere for å redusere utslippene i Trøndelag. Dette arbeidet har en oppstartfinansiering med klimasatsmidler, regionale utviklingsmidler og med midler fra Trondheim kommune. Planen er at dette arbeidet skal være selvfinansiert av medlemmene i Klimapartnere etter oppstartsperioden.

Lavutslippsnettverket for kommunene i Trøndelag

Dette er et viktig arbeid for å sikre hjelp til selvhjelp for kommunene i arbeid med å redusere utslippene. Nettverket er en arena for deling og kunnskapsutvikling. Nettverket er et samarbeidsprosjekt som er prosjektfinansiert gjennom klimasatsmidler og midler fra fylkeskommunen. Prosjektet har midler ut 2020.

Jakt og friluftsliv

Jakt på høstbare arter er viktige næringsområder for mange, og samtidig en utbredt friluftsaktivitet. I de fleste tilfeller foregår jakt og annen fritidsaktivitet uten konflikt, men spesielt i mer tettbygde områder med mindre tilgjengelig areal kan det oppstå konflikter mellom jakt og annet friluftsliv. Reindriftsnæringa er en viktig næringsaktør som også kan bli påvirket av jakt. Det

er spesielt i perioder med flytting av rein at det kan være konflikter mellom jakt med hund og reindrift. Det er derfor viktig at vi kan utvikle felles arenaer for å sikre større forståelse for hverandres behov.

6.2.2. Kulturminner

For kulturminner har Trøndelag fylkeskommune følgende mål og ambisjoner:

- Styrke samfunnsutviklerrollen på kulturminnefeltet.
- Forvalte nasjonalt og regionalt viktige kulturminner i Trøndelag på en god måte.
- Være tidlig og tydelig med råd og veiledning overfor kommuner, tiltakshaver og statlige og private eiere av freda og regionalt viktige kulturminner.
- Utøve rollen som kulturminneforvalter på en ryddig, forutsigbar og effektiv måte med høy profesjonalitet og høy faglig kvalitet.
- Være en pådriver og en aktiv samarbeidspart i utviklings- og verdiskapingsprosjekt.
- Prioritere nye oppgaver på lik linje med eksisterende oppgaver

På grunn av regionreformen får vi disse nye oppgavene:

- Forvaltningsansvar for Statens kulturhistoriske bygninger i Trøndelag, 200 bygg
- Forvaltningsansvar for forskriftsfredete bygg i privat eie
- Forvaltningsansvar for freda fartøy
- Dispensasjonsmyndighet for automatisk freda kulturminner over og under vann
- Dispensasjonsmyndighet for profane middelalderbygninger
- Forvaltning av ruiner utenfor middelalderbyen Trondheim
- Forvaltning av middelalderske kirkesteder og kirkegårder (inkl. skjøtsel)
- Avgjøre utgraving av skipsfunn og båter
- Ansvar for tilskuddsordninger for brannsikring, teknisk-industrielle kulturminner og vernet fartøy.

6.2.3. Næring

Hovedarbeidsoppgaver er forvaltning av økonomiske virkemidler knyttet til næringsutvikling, samfunnsutvikling og FoU, samt forvaltning av juridiske virkemidler på marin sektor. Oppgavene er knyttet til samfunnsutvikling og gjennomføres ofte i samarbeid med andre som hovedansvarlige, men krever likevel en god del administrative ressurser.

Arbeidet innenfor næring styres i stor grad av Strategi for innovasjon og verdiskaping (2018-2021), med tilhørende handlingsprogram (2018-2019). Nytt handlingsprogram for siste del av strategiperioden utarbeides nå gjennom en bred prosess, og vil bygge videre på det arbeidet som er gjort i den første to-årsperioden.

I løpet av 2020 vil vi også måtte starte arbeidet med å forberede en ny regional strategi på næringsområdet. I dette vil bærekraft sannsynligvis få enda større plass. Videre vil vi gjøre en vurdering av å se flere samfunnsområder i sammenheng. Dette vil gi muligheter for en større helhetsforståelse og vil bygge opp under målet om å redusere antallet regionale strategier.

Det har vært arbeidet mye med forberedelse til å overta nye oppgaver som følge av regionreformen. På tross av at mye har vært uavklart helt til det siste, mener vi nå at vi skal være godt rustet til å kunne håndtere disse på en god måte. Og ikke minst kunne videreutvikle disse sammen med våre øvrige virkemidler.

Nærings- og fiskeridepartementet gjennomfører nå en omfattende gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Dette sendes nå ut på høring. De endringer som er foreslått kan påvirke organiseringen av næringsutviklingsarbeidet i fylkeskommunen.

6.3. Økonomisk situasjon

6.3.1. Plan

Drift
På grunn av at seksjonen har ansvar for gjennomgående tema som Plan og Klima og miljø, samt leveranser i hele fylkeskommunen på GIS/Geodata og Statistikk/analyser kreves det at det finnes ressurser til å håndtere bredden av bestillinger og arbeidsoppgaver.

I løpet av 2020 vil det være stor turnover på grunn av avgang i kommuneveiledning og regional planlegging. Stillingene bekles i dag med svært kompetente personer med lang erfaring. Det vil være utfordrende å opprettholde effektiviteten i saksbehandlingen i en overgangsperiode til nye medarbeidere er inne i arbeidet.

På klimaområdet er det stort fokus. Nå håndteres mye av dette arbeidet av medarbeidere i prosjektstillinger som delvis er finansiert med midler fra Klimasats og andre eksterne midler fra samarbeidspartnere.

På vannforvaltning er det i dag kun en stilling som skal ivareta hele Trøndelag som myndighet, som koordinator for vannområdene og å mobilisere inn mot statsetater og kommuner. Det er tidligere gjort grep med innleie og kortere engasjement, men dette er ikke tilfredsstillende i lengden. Det er behov for økte ressurser til drifta for å sikre gjennomføringsevnen og ivaretakelsen av myndigheten i hele Trøndelag.

Virkemidler
Plan har to typer virkemidler fra staten. Dette er 2,1 millioner kroner på vannforvaltning og 0,4 millioner kroner på viltforvaltning. Det er ikke signaler i dag på at nivået for disse midlene vil bli endret. I tillegg er det bevilgning til forvaltning av villreinfjella (Dovrefjell og Forollhogna) over fylkeskommunalt budsjett.

6.3.2. Kulturminner

Drift
Seksjon for kulturminner mangler grunnbemanning (knyttet til dagens oppgaver) på i overkant av to stillinger. De siste tre årene har seksjonen derfor måttet leie inn en arkeolog i full stilling på kortvarige kontrakter. På bygningsvernsiden har et midlertidig engasjement opprettet før sammenslåingen blitt videreført fram til 1. september i år. Nå i høst er det erstattet med innkjøp av tjenester tilsvarende to 50% stillinger som arkivar/rådgiver og arkitekt.

For 2019 ser det ut til at seksjon kulturminner totalt sett vil gå i balanse. For lønnsutgifter forventes et merforbruk. Planlagte prosjekter har blitt utsatt, noe som gir mindreforbruk på virksomhets- og tiltaksdelen av budsjettet.

For kulturminnefeltet er den nye oppgavefordelingen nedfelt i ny forskrift om faglig ansvarsfordeling i kulturminneforvaltningen. Med nye oppgaver i så stort omfang er det behov for økt kapasitet og i noen grad også økt kompetanse. Det er et prekært behov for å få inn arkitektkompetanse og helst også kompetanse på betong og moderne bygningsmaterialer for å løse de nye oppgavene. Andre behov for ny kompetanse kan vi løse gjennom kursing av ansatte.

Ut ifra Riksantikvarens kompetanse- og bemanningsmal er behovet for antall stillinger beregnet til 6 årsverk. Over statsbudsjettet overføres 176 000 kroner for 2020. Totalt over tre år vil det overføres 10 millioner kroner på deling mellom fylkeskommunene, noe som vil utgjøre dekning av omlag en stilling for oss. Seksjon for kulturminner får overført en stilling fra Statens vegvesen.

For å effektivisere blant annet samhandlingen med de statlige eiere av freda bygg vil vi arbeide med rutiner og samarbeidsavtaler. For å hjelpe oss med dette vil vi engasjere en jurist med spesialkompetanse innen plan- og bygningsloven og kulturminneloven.

Virkemidler

Seksjon for kulturminner forvalter flere av Riksantikvarens tilskuddsordninger for kulturminner:

- Tilskudd til fredede bygninger i privat eie (15 millioner kroner)
- Tilskudd til freda bygg innenfor verdensarv Røros og Cirkumferensen (0,6 millioner kroner)
- Tilskudd til bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG)
- Tilskudd til bevaringsprogrammet for arkeologiske kulturminner (BARK)
- Tilskudd til verneverdige fartøy (2,2 millioner kroner)

Samlet tilskudd til tildeling var i 2019 på 17,8 millioner kroner, sett bort i fra tilskudd over BERG OG BARK som går via Vitenskapsmuseet. I henhold til statsbudsjettet forventer vi en reduksjon av midlene til BERG og BARK fordi bevaringsprogrammene fases ut. Totalt forventer vi en økning på virkemidlene fordi vi overtar ansvar for tre nye tilskuddsordninger som en del av oppgaveoverføringen. Vi overtar følgende nye tilskuddsordninger:

- Brannvern i tett trehusbebyggelse
- Tekniskindustrielle kulturminner
- Freda fartøy

Prosjekt

Som en del av forvaltningsansvaret for kulturminner må fylkeskommunene holde oversikt over tilstanden på de privateide fredede bygningene i fylket. Tilstandsvurdering på hvert enkelt bygg må gjøres med intervall på åtte år. Svært mange bygg har nådd 8-årsgrensen i 2018 og 2019, derfor har vi prosjektorganisert dette arbeidet og leid inn kompetanse for å bistå oss med tilstandsvurderinger. Dette prosjektet finansieres gjennom en kombinasjon mellom egen arbeidsinnsats og midler fra utbrukte tilskudd til fredede bygg og et tilskudd fra Riksantikvaren på 5 000 kroner pr oppgradert tilstandsgrad.

Handlingsprogrammidler

Handlingsprogammidlene er knyttet til tiltak i regional plan for kulturminner (Sør-Trøndelag fylkeskommune) og handlingsprogram for kulturminnepolitikk (Nord-Trøndelag fylkeskommune). Prioriteringen av tiltak er hjemlet i en sak som ble behandlet i hovedutvalgene for næring og kultur og fylkesutvalget i februar.

Handlingsprogrammidlene er for 2019 på 1,4 millioner kroner på nyere tid og 2,2 millioner kroner for eldre tid. Opprinnelig budsjett var i overkant av 900 000 kroner på hver, men det ble gjort gjenbevilgninger på begge poster.

Utfordringer i 2019 har vært manglende kapasitet til å gjennomføre alle tiltak som er budsjettert. Det ligger derfor til rette for at ubrukte midler vil søkes overført til 2020. I 2020 vil det være behov for ressurser til prosessarbeid rundt utarbeidelsen av regional plan for kulturminner, og i neste omgang til gjennomføring av tiltak i nytt handlingsprogram knyttet til ny plan.

For 2020 vil handlingsprogrammidlene opprettholdes på 2019 nivå.

6.3.3. Næring

Drift

På næringsområdet ble det allerede i 2016 tatt høyde for den kommende fylkessammenslåingen, gjennom at det ikke ble rekruttert nye medarbeidere når folk sluttet. Dette har gitt oss en noe mer romslig økonomisk situasjon inn i den nye organisasjonen. For å kunne møte næringslivets forventninger til fylkeskommunen og ivareta nye oppgaver på næringsområdet, rekrutteres det nå inntil fire nye medarbeidere. Dette vil selvfølgelig bidra til å gjøre framtidig budsjett noe strammere, men ikke utover de forventede rammer. Den delen av stillingene som er knyttet til overførte oppgaver fra Fylkesmannen, vil dessuten bli finansiert gjennom økte rammer til fylkeskommunen.

Som beskrevet tidligere kan den pågående gjennomgangen av den næringsrettede virkemiddelgjennomgangen få store konsekvenser for den regionale virkemiddelforvaltning. En av konsekvensene kan være at fylkeskommunen kun vil sitte igjen med mobiliserende virkemidler i egen organisasjon. Dette er imidlertid en svært viktig funksjon, som ikke bør bli beskåret dersom forvaltningsoppgavene flyttes og fylkeskommunen blir rendyrket som oppdragsgiver.

Virkemidler
Regionale utviklingsmidler skal brukes til innovasjon og verdiskaping i tråd med vedtatt strategi «Et verdiskapende Trøndelag» og tilhørende Handlingsprogram. Fylkesrådmannen fremmer egen sak om budsjett for regionale utviklingsmidler 2020 for hovedutvalg for næring i februar 2020.

Den største andelen av de regionale utviklingsmidlene utgjøres av midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) via statsbudsjettets programkategori 13.50. Tabellen nedenfor viser regionale utviklingsmidler for 2020.

Foreløpig budsjettramme for regionale utviklingsmidler 2020

Finansieringskilde, hovedposter	2020	2019	Merknad
KMD, programkategori 13.50	107 300 000	73 380 000	2020: Inkl. nye oppgaver
KMD, bruk av omstillingsmidler fra fond (Lierne)	3 000 000	4 800 000	Foreløpig anslag
LMD, Regionale midler til rekruttering og kompetanseheving (RK- midler)	2 198 000	2 198 000	
LMD, Regionale tilretteleggingsmidler (RT- midler)	7 510 000		
Kunnskapsdep. Reg. Forskningsfond Trøndelag (RFF-midler)	16 059 000		
Forskningsrådet (DistriktForsk, FORREGION)	5 000 000	5 100 000	
TRFK, Marint utviklingsfond, rammebeløp	7 000 000	7 000 000	
TRFK, Regionalt utviklingsfond, rammebeløp	15 000 000	15 000 000	
Fra rammetilskuddet TRFK (nytt fra 2020)	9 082 000		Tidl. øremerket fra KMD 13.50
Øvrige egne utviklingsmidler. Består av ulike typer renter, avkastning, konsesjonskraftmidler og inndratte midler fra tidl. tilsagn	30 584 000	29 700 000	Foreløpig anslag
Delvis bruk av Havbruksfondsmidler, rammebeløp	0	20 000 000	
Sum utviklingsmidler	**202 733 000**	**157 178 000**	

Forslaget til statsbudsjett for 2020 innebærer en omlegging av budsjettstrukturen som følge av bl.a. overføring av nye oppgaver til fylkeskommunen fra Innovasjon Norge, Siva og Fylkesmannen (landbrukssektoren). Den nye strukturen innebærer også at deler av tildelingen fra KMD nå inngår som del av fylkeskommunens rammetilskudd.

Den totale bevilgningen fra KMD til Trøndelag fylkeskommune i 2020 er foreslått til 116,38 millioner kroner (inkl. 9,08 millioner kroner via rammetilskuddet). I 2019 mottok fylkeskommunen 73,4 millioner kroner til formålet, men det var etter tidligere budsjettstruktur og uten kompensasjon for de nye oppgavene. Hvorvidt økningen i forslag til bevilgning for 2020 fullt ut kompenserer for nye oppgaver er foreløpig vanskelig å anslå, men ut fra tidligere erfaringer så er det all grunn til å være skeptisk.

Øvrige finansieringskilder som inngår i de regionale utviklingsmidlene:

- Landbruks- og matdepartementet
  Fylkeskommunen forvalter 2,2 millioner kroner (2019) på vegne av LMD, til rekrutterings- og kompetansetiltak i landbruket (RK-midler). Tildeling for 2020 skjer i januar 2020. I tillegg får Trøndelag fylkeskommune tildelt 7,5 millioner kroner i regionale tilretteleggingsmidler (RT-midler). RT-midlene er tidligere forvaltet av Fylkesmannen, men oppgaven er overført til fylkeskommunen fra 2020.
- Kunnskapsdepartementet
  Midler til regionalt forskningsfond Trøndelag (RFF). Nytt er at tidligere RFF Midt nå er splittet i to fond; RFF Trøndelag og RFF Møre og Romsdal. Bevilgning 2020 for Trøndelag er foreslått til ca. 16 millioner kroner, noe som lavere enn forventet.
- Norges forskningsråd
  Forslag om bevilgning på 5 millioner kroner (2019: 5,1 millioner kroner) til forvaltning av virkemiddelordningen FORREGION/DistriktForsk.
- Egne midler fra Trøndelag fylkeskommune

En andel av egne midler fra Trøndelag fylkeskommune utgjøres av inntekter fra salg av konsesjonskraft. I 2019 ble det overført 15 millioner kroner fra denne posten til bruk for næringsutvikling. For resten av økonomiplanperioden er det vedtatt å redusere dette beløpet til 5 millioner kroner fra 2020 og at det resterende skal benyttes til styrking av Utdanningssektoren.

I tråd med vedtak i FT-sak 85/18 er det også for 2020 lagt til grunn et uttak på inntil 7 millioner kroner fra Marint utviklingsfond og inntil 15 millioner kroner fra Regionalt utviklingsfond som skal gå til en styrking av de regionale utviklingsmidlene.

I henhold til vedtak i FT-sak 85/18 skal midler som mottas fra det nasjonale havbruksfondet tilføres vårt marine utviklingsfond. I 2019 vil marint utviklingsfond bli styrket med 1,8 millioner kroner fra det nasjonale havbruksfondet.

6.4. Strategier og prioriteringer

6.4.1. Plan

Fylkeskommunen vil:

- Arbeide for å ha gode leveranser for hele fylkeskommunen på GIS/Geodata og statistikk/analyse
- Sikre samarbeid på tvers i avdelingene og i utvikling av arbeid med gjennomgående tema som plan, klima og miljø
- Sikre effektive grensesnitt, fordeling av arbeidsoppgaver og samarbeid med den nye Vegavdelingen
- Legge vekt på strategisk arbeid bla en bedre forankring av Trøndelagsplanens kortsiktige del for fylkestingsperioden 2020 – 2023 både administrativt og politisk. I tillegg sørge for at de planene som foreslås utarbeidet i neste periode er forankret i kunnskapsgrunnlaget og et reelt behov
- Sikre at vi får en regional plan for arealbruk som kan være til hjelp i kommunalt planarbeid, bidra til differensiering av statlige føringer, samt sikre en god inngang på kommuneoverskridende utfordringer
- Vedta en strategi for klimaomstilling og utarbeide et handlingsprogram som kan koordinere innsats i Trøndelag
- Delta i samarbeidsprosjektet Distriktskommune 3.0; Samfunns-utvikling i småkommuner med vekt på nye arbeidsmåter i plan og handling, sammen med Nordland fylkeskommune og Distriktssentret
- Arbeide for samordnet bolig, areal- og transportplanlegging og satsing på kollektivtransport, gang- og sykkelvei i Steinkjer, Levanger og Verdal gjennom prosjektet Innherredsbyen

Prioriteringer:
I seksjonen er mye av arbeidet forankret i plan og bygningsloven og kommuneloven. Dette stiller krav til mange må-oppgaver som regional planmyndighet, som arrangør av Planforum og som planfaglig veileder for kommunene. For å sikre samfunnsutviklerrollen i utviklingsoppgavene er det viktig og nødvendig at det også er ressurser til å bidra inn i andre avdelinger sitt arbeid og ikke minst eksternt i andres plan- og utviklingsarbeid. I 2020 vil det spesielt være viktig å få på plass en forankret kortsiktig del av Trøndelagsplanen som et viktig politisk dokument for en ny fylkestingsperiode. Dette vil være vårt svar på planlovens krav om utarbeidelse av en regional planstrategi. I tillegg vil det å få på plass en regional klimaomstillingsstrategi være avgjørende for å svare ut klima og miljøutfordringene. Nye oppgaver på vegforvaltning og på friluftsområdet vil kreve mer samordning mot vegavdelingen og avdeling for kultur og folkehelse.

6.4.2. Kulturminner

Strategier
Våren 2020 vil regjeringen legge fram en ny stortingsmelding for kulturminner. I den forventer vi at kulturminneforvaltningas rolle som samfunnsaktør blir forsterket, særlig innenfor by- og stedsutvikling og i arbeidet med klimaspørsmål.

Kulturminneseksjonen ønsker å bruke arbeidet med regionale plan for kulturminner til å jobbe fram strategier for å forsterke samfunnsrollen. De nye oppgavene vi får overført gir fylkeskommunen en mulighet til å forsterke samfunnsutviklerrollen både direkte knyttet til de enkelte kulturminner men også gjennom samarbeid med kommuner og ulike utviklingsaktører.

Seksjonens strategi for å løse kapasitetsutfordringer knyttet til nye oppgaver er strukturering, effektivisering og prioritering. Siden sammenslåingen har det vært stort fokus på å forbedre rutiner og praksis i saksbehandlingen blant annet med å utvikle maler og standardbrev. Nå vil vi bearbeide dette videre og samtidig sørge for å få til gode avtaler med eksterne aktører om rutiner knyttet til de nye oppgavene. Videre må vi vurdere innkjøp av tjenester der vi mangler kompetanse og kapasitet, og drive målrettet kursing av ansatte.

Prioriteringer

Med knappe ressurser til kulturminnevern må lovpålagte oppgaver prioriteres foran samfunnsutviklerrollen. Mange nye oppgaver som følge av regionreformen, uten tilstrekkelige statlige overføringer, vil ha konsekvenser for både eksisterende og nye oppgaver. Seksjon for kulturminner vil gjennomgå samlede oppgaver og gjøre en ny prioritering.

Knappe ressurser til fagfeltet og vanskelige prioriteringer har flere konsekvenser. Dette kan gi forsinket saksbehandling av plan- og byggesaker og dårlig omdømme for fylkeskommunen. Allerede nå ser vi en økning i antall klager og innsigelser etter fylkessammenslåingen. Dette skjer fordi vi ikke kommer tidlig nok inn i sakene og kan opprette dialog og veilede.

Knappe ressurser kan ellers føre til nedprioritering av verdiskapings- og formidlingsprosjekter, dårlige service for kommuner og eiere av fredede kulturminner. Vi kan også risikere at vi ikke har kapasitet til å få gjennomført lovpålagte arkeologiske undersøker i alle utbyggingssaker. Men at vi kun kan vise til tiltakshavers aktsomhetsplikt. Ved eventuelle arkeologiske funn i slike saker kan fylkeskommunen bli økonomisk ansvarlig for utgravninger.

6.4.3. Næring

Fylkeskommunen har en ledende rolle på mange ulike samfunnsområder. Det gjelder også næringsområdet. Dette betyr imidlertid ikke at vi skal fylle alle de ulike rollene knyttet til næringsutvikling. Våre primære oppgaver er knyttet til å lede det strategiske arbeidet, arbeide mobiliserende (herunder bruk av økonomiske virkemidler) og gi oppdrag til andre aktører. Det er derfor avgjørende at vi makter å etablere et godt næringspartnerskap og bygge opp et velfungerende regionalt innovasjonssystem. I et slikt perspektiv vil koordineringen med de nasjonale virkemiddelaktørene Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet, være viktig. Videre er det vesentlig å ha god dialog med kommuner, næringshager, inkubatorer og klynger, i det operative arbeidet.

Den strategiske innretningen på næringsarbeidet er forankret i Strategi for innovasjon og verdiskaping. Denne har fem satsingsområder:

- Bioøkonomi
- Sirkulærøkonomi
- Havrommet
- Smarte samfunn
- Opplevelsesnæringer

I tillegg har brukes flere verktøy for å forsterke arbeidet innenfor satsingsområdene. De tre viktigste i denne sammenhengen er kompetanse, forskning, internasjonalisering.

For en nærmere beskrivelse av både satsingsområder og verktøy, henvises det til Utfordringsdokumentet.

Utover oppfølging av spesifiserte tiltak i nytt handlingsprogram og forvaltning av våre juridiske virkemidler, vil følgende satsinger bli prioritert:

Fylkeskommunen vil:

- Arbeide for å øke den digitale kompetansen både hos kommunene og næringslivet.
- Mobilisere flere distriktsbedrifter og kommuner til å bruke studenter og forskning i sitt utviklingsarbeid.
- Videreutvikle arenaene for dialog mellom skole og arbeidsliv.
- Bruke (og eventuelt utvikle) nettverk, for å tilføre regionen relevant kompetanse og finansiering.
- Bidra til å videreutvikle innovasjonsinfrastrukturen og tydeliggjøre aktørenes roller og ansvar.
- Bidra til utvikling av bioøkonomien, herunder skogbruket som er viktig for industrien og sentralt i et klimaperspektiv.
- Implementere og utvikle overførte oppgaver på næringsområdet.
- Koble relevant næringsliv og arbeidet med innovative offentlige anskaffelser.

6.5. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	**Bud 2019**	**Bud 2020**	**Øk.plan 2021**	**Øk.plan 2022**	**Øk.plan 2023**
Nærings- og bostedsutvikling	150 718	131 054	130 838	130 623	130 623
Finansiering	-44 200	-24 000	-24 000	-24 000	-24 000
Konsesjonskraft	-15 083	-5 180	-5 180	-5 180	-5 180
Kulturaktivitet	17 210	18 545	18 500	18 454	18 454
Plan og næring	**108 645**	**120 419**	**120 158**	**119 897**	**119 897**

KAPITTEL 7

KULTUR OG FOLKEHELSE

7. Kultur og folkehelse

7.1. Kort sammendrag

Avdeling for kultur og folkehelse tildeles for 2020 en budsjettramme på 238 millioner kroner. Avdelingen består av seksjonene kunst og kultur, folkehelse, fylkesbiblioteket og en administrasjonsseksjon som også er støttefunksjon for avdeling for plan og næring.

Strategier og prioriteringer for områdene kunst og kultur, idrett, folkehelse, frivillighet og fylkesbiblioteket er beskrevet. Budsjettpostene som disponeres av avdeling kultur og folkehelse beskrives også.

I folkehelsearbeidet har folkehelseprogrammet med kommunene prioritet. Målsettingen er at samtlige kommuner deltar og i 2020 antar vi at 34 av fylkets 38 kommuner deltar.

7.2. Mål og ambisjoner

Kulturstrategien for Trøndelag – Balansekunst – gir overordnede mål og retning for kulturpolitikken i Trøndelag. Fylkeskommunen har et selvsagt ansvar som samfunnsutvikler innen kunst, kultur, idrett og friluftsliv. Vi har også et ansvar som eier og tilskuddsgiver overfor en rekke profesjonelle kulturinstitusjoner i regionen. Realiseringen krevet et tett samspill med kommunene, de ulike kulturaktørene og andre samfunnssektorer.

Kulturstrategien har tre overordnede områder:

- Styrke og utvikle kunnskapsgrunnlaget for kulturfeltet i Trøndelag
- Kulturens betydning i Trøndelag
- Kulturutvikling og virkemidler i Trøndelag

7.3. Økonomisk situasjon

Budsjettrammen for avdeling for kultur og folkehelse er på om lag 238 millioner kroner for 2020.

Forutsetninger for budsjettet for 2020

Generell rammereduksjon for alle sektorer i fylkeskommunen ble innført i økonomiplan 2019-2022. I økonomiplan 2020-2023 videreføres dette.

Budsjettrammen er justert noe opp på grunn av tidligere underfinansiering av elev- og lærlingeordningen og mobbeombudsfunksjonen.

Avdelingen reduserer antall årsverk i tråd med bemanningsplaner, ledige budsjettmidler anvendes i tråd med målsettinger. Dette bidrar til å holde aktivitetsnivået oppe, selv med en redusert ramme for 2020, men muliggjør kun i begrenset grad noen vesentlig styrking.

Forslag til statsbudsjett for 2020 er lagt til grunn for den fylkeskommunale andelen av tilskudd for de institusjoner der det er avtalt fordeling mellom stat og region. Dette medfører en betydelig binding noe som reduserer vårt handlingsrom for nye tiltak og løft for de institusjonene som ikke har statsstøtte til drift.

I sak *45/19 driftsrapport 1/2019 og budsjettjustering* ble arrangement styrket med 2 millioner kroner. Disse midlene legges til tilskuddsordningen *Kulturtilskudd* i 2020. Disse midlene kommer i tillegg til 6 510 000 kroner som foreslås avsatt til denne posten i budsjett for 2020.

Tildelingen for kulturinstitusjoner og aktiviteter som har finansiering/tilskudd fra Kulturrådet blir først kjent i desember 2019. Det er kun noen få aktører som har avtale om fordeling mellom statlig og regionalt nivå.

Fra og med statsbudsjett for 2018 har staten bevilget tilskudd til nytt museumsbygg ved Orkla industrimuseum på totalt 35 millioner kroner. Retningslinjer for tilskudd fra Kulturdepartementet til kulturbygg innebærer at statens tilskudd til et prosjekt som hovedregel skal være maksimalt 1/3 av byggekostnadene. Det forventes at Trøndelag fylkeskommune følger opp med samme beløp. Resterende dekkes lokalt. Fram til dags dato har Trøndelag fylkeskommune bevilget 11,6 millioner kroner noe som vil si at det gjenstår 23,4 millioner kroner for fylkeskommunens del.

Foreslått budsjett for kultur og folkehelse omfatter ikke spillemidlene som vi mottar fra staten for prioritering av fylkeskommunen. Dette gjelder spillemidler til idrett (rammen er klar tidlig i mai 2020), spillemidler til Den kulturelle skolesekken og til kulturbygg. I tillegg fordeler fylkeskommunen enkelte andre tilskuddsordninger på friluftsområdet.

Budsjettforslaget for 2020 er stramt og forslaget fra fylkesrådmannen innebærer at hele rammen for avdelingen er disponert.

7.4. Strategier og prioriteringer

7.4.1. Kunst og kulturområdet

Det frie kunst- og kulturfeltet
Det frie kunstfeltet er aktiviteten utenfor kunst- og kulturinstitusjonene våre. Dette er individuelle, små eller mellomstore aktører innen scenekunst og dans, musikk, litteratur, visuell kunst, film og øvrige audiovisuelle uttrykk, samt andre blandede uttrykk, både profesjonelle, amatører og frivillige.

Feltet drives i stor grad av særskilt dedikerte og selvstendige individer og grupper, ofte med det kunstneriske arbeidet som livsstil. Noen er frivillige med et engasjement som gjerne tolkes som indikator for gode samfunn. Noen er med som selvstendig næringsdrivende, andre kan være ansatt i en mindre kulturbedrift. Både på individ- og kompaninivå har feltet en dynamikk med etablerte og nye aktører som gjennom sine uttrykk står for viktige ytringer i den offentlige samtalen.

Sammenlignet med kulturlivets store teatre, orkestre, museer og andre institusjoner er det frie kunstfeltet preget av større økonomisk usikkerhet, men også større kunstnerisk frihet og nærhet til publikum. Et eksempel på dette er forskjellene mellom Rabarbrateateret på Bakklandet og Trøndelag teater. Det frie kunstfeltet utfyller kulturlivets storskalainstitusjoner og sikrer representasjon, ytringsfrihet og inkludering.

Fylkeskommunen samhandler med det frie kunstfeltet gjennom rådgiving, strategisk og praktisk tilrettelegging, kulturtilskudd til enkelttiltak, driftstilskudd og oppdrag i den kulturelle skolesekken. Det frie kunstfeltet skiller seg fra de større institusjonene først og fremst gjennom størrelse, økonomi og arbeidsformer. Enkelte kompanier i det frie kunstfeltet kan nærme seg de store institusjonenes arbeidsform. Vi ser et behov for på sikt å justere balansen mellom virkemidlene til brede aktiviteter og etablerte arrangører. Fylkeskommunens innsats overfor det frie kunstfeltet må derfor forstås i lys av tiltakene i sin helhet. Dette gjenspeiles også i budsjettet.

De frivillige organisasjonene som arbeider overordnet for sitt felt har tidligere fått støtte gjennom posten drifts- og aktivitetsstøtte for frivillige kulturorganisasjoner. Støtten til disse overføres nå til fast budsjettpost. Dette gir forutsigbarhet for organisasjonene, men forplikter dem også til tettere dialog med sine felt i tillegg til egne aktiviteter. Dette bør sikre en bedre samhandling innen det frie kunstfeltet, samt virke positivt og overfor tilstøtende områder som kulturnæring og annen frivillighet. Dette gjelder Trøndelag musikkråd og Norges husflidslag (Husflidskonsulentene).

Fylkeskommunen vil:

- Stimulere til utvikling, nyskaping, mangfold og fremragende prestasjoner på det profesjonelle kunst- og kulturfeltet
- Styrke samfunnsdeltakelse ved å legge til rette for kunst- og kultur som møteplass for arbeid med, opplevelse av og samtale om ytringene som produseres.

KULTURINSTITUSJONER, KOMPETANSESENTER OG EIERSKAP

Regionreformen – overføring av ansvar for institusjoner

Kulturmeldingen (St. 8 2018-19) drøftet hvilke virkemidler som best sikrer nasjonale hensyn i kulturpolitikken, samtidig som det åpnes opp for lokale og regionale prioriteringer i tråd med regionreformens formål. I dette legger Kulturdepartementet (KUD) følgende prinsipper til grunn for sin vurdering:

- Regional tilrettelegging for profesjonell kunstnerisk virksomhet
- Et utvidet ansvar for kulturoppgaver på regionalt nivå
- Et utvidet regionalt ansvar for profesjonelle kulturinstitusjoner med et nasjonalt mandat

Regjeringen vil videreføre prinsippet om delt finansiering mellom stat og region for et nasjonalt nettverk av musikk- og scenekunstinstitusjoner med minst én institusjon i hvert fylke, i tillegg til museene i det nasjonale nettverket. Ansvar for institusjoner og tiltak med sterk regional og lokal forankring som ikke har en etablert posisjon på nasjonalt nivå, foreslås overført til regionalt nivå. Dette planlegges gjennomført fra 2021. Hvilke institusjoner det vil gjelde avklares først endelig våren 2020.

Trøndelag fylkeskommune er en sentral eier og deleier i en rekke kulturinstitusjoner, i mange sammenhenger sammen med vertskommunene. I ett tilfelle også med staten som deleier (Trøndelag teater).

Kulturinstitusjonene har ulik organisasjonsform. Trøndelag teater, Turneteateret, Stiklestad Nasjonale Kultursenter og Museene i Sør-Trøndelag er alle aksjeselskap. Videre er Museet Midt interkommunalt selskap, og Trondheim Symfoniorkester stiftelse. Dette krever bevissthet om rolle og ryddig dialog om utviklingen av institusjonene og om mulighetene for forsterket samspill mellom de ulike aktørene i kulturlivet regionalt. Ambisjonen er at det kan utløses positive effekter gjennom økt faglig og administrativt samarbeid mellom kulturinstitusjonene.

I Trøndelag har vi flere institusjoner med nasjonale oppdrag, som er viktige formidlingsaktører for disse uttrykkene, blant annet innenfor teater, orkester, revy og museum.

Flere institusjoner opplever et begrenset handlingsrom for å kunne innfri ønsket om økt aktivitet og innholdsproduksjon eller større turnéområder. Dette gjelder blant annet Turnéteatret i Trøndelag som etter fylkessammenslåingen har fått doblet sitt turnéområde uten økte tilskudd fra stat eller region. Staten har signalisert at de ikke vil øke driftstilskuddet til tross for utvidet turnéområde. Det hviler på regionen alene å ta merkostnaden for dette. Turnéteatret i Trøndelag har de siste årene mottatt et ekstra tilskudd på 1 million kroner knyttet til økte driftskostnader ved innflytting i eget hus. Det har imidlertid ikke vært rom for ytterligere økning i 2019 og 2020 utover prisstigning.

Rosendal Teater (tidligere TAG) hadde offisiell nyåpning i august, og får i 2020 sitt første hele driftsår i nytt hus på Rosendal i Trondheim. For å sikre midler til godt driftsgrunnlag i nytt bygg, spesielt med tanke på innholdsproduksjon, og for å følge opp statlige og kommunale tilskudd, foreslås det en økning i driftstilskuddet for 2020.

Trondheim Symfoniorkester og Opera (TSO) søker om en økning til fortsatt styrking av rollen som symfoniorkester, utvikling av operavirksomheten, og videre utvikling av et profesjonelt kor. De to siste årene har fylkeskommunen gitt en ekstrabevilgning på 500 000 kr til TSO for konserter utenfor Trondheim. Dette har fungert godt og bør videreføres.

Trondheim Vokalensemble (TVE) får driftsstøtte fra Kulturrådet (NK). Denne støtten har gått betydelig ned de siste to årene. Fylkeskommunen har tidligere uttalt at kor er viktig for TSOs

operasatsing og at det gir rom for å engasjere profesjonelle sangere i regionen og gi faglig stimulans til en rekke kor i det frie kulturfeltet.

Fylkeskommunen sitt virkemiddelapparat på filmområdet, fondet *Filminvest AS* og *Midtnorsk filmsenter AS* (MNFS) er eid av fylkeskommunen og Trondheim kommune. Filminvest fikk økt bevilgning fra Norsk Filminstitutt i 2019 på grunn av ny statlig fordelingsmodell for tilskudd til regionale fond. Potten til regionale fond ble ytterligere styrket i forslag til statsbudsjett for 2020. Dette medfører krav om større spleiseandel fra regionene og eierne fremover.

Midtnorsk filmsenter (MNFS) mangler ressurser til å bidra optimalt til den voksende bransjen, blant annet til saksbehandlingskapasitet. MNFS har ansatt konsulent i en lavere stillingsandel enn de andre regionale sentrene. Det er viktig å se tilskuddsnivå til senter og fond i sammenheng. Etter at filmfondene ble konsolidert, har sentret blitt enda viktigere for å bygge bransje i Trøndelag og for at trønderske filmskapere skal kunne vinne fram i konkurransen om regionale og nasjonale midler.

Trøndelag fylkeskommune er medeier og økonomisk bidragsyter til *Museet Midt, Stiklestad nasjonale kultursenter og Museene i Sør-Trøndelag (MiST)*. I namdalsregionen og orkdalsregionen har dessuten Museet Midt og MiST stillinger som er dedikert til å bistå lokale historielag og samlinger som ellers savner ressurser til regulær museumsdrift. En lignende ordning er under utvikling for Ørland og Bjugn etter lokalt initiativ. Stiklestad nasjonale kultursenter er basisorganisasjon for prosjektet *1030 - 2030 Norge i tusen år*.

Som følge av at Rindal kommune er innlemmet i Trøndelag fylke, har Stiftelsen Nordmøre museum vedtatt at de ikke vil drifte *Rindal skimuseum* lenger. Intensjonen er at driften overtas av MiST fra 1. januar 2020, men formelt vedtak må skje i generalforsamlingen. MiST drifter kun museumssamlinger der vertskommunen og samlingens eiere også er aksjonærer i MiST. Dette for å sikre lokalt museumsfaglige og politiske interesser overfor MiST.

Saemien Sijte, samisk museum og kultursenter under Sametinget, mottar også fylkeskommunal støtte. Falstadsenteret mottar fylkeskommunalt stimulerings- og utviklingstilskudd. Falstadsenteret har for 2020 søkt om driftstilskudd på 1 million kroner som bør sees i sammenheng med statlig praksis for tilskudd til freds- og menneske-rettighetssenter.

Trondheim Elektroniske Kunstsenter (TEKS) er ett av tre sentre i landet som jobber med teknologibasert kunst. TEKS arrangerer Trondheim biennale for kunst og teknologi – Meta.Morf. TEKS samarbeider med regionale institusjoner innenfor visuell kunst om å vise norske og internasjonale prosjekter under felles tema. Fra og med 2020-biennnalen vil også Kunstmuseet i Namsos og Nils Aas kunstverksted delta med egne prosjekt. Fylkeskommunen har bevilget støtte til biennalen siden starten i 2010. Det søkes nå om fast driftsstøtte på 0,6 millioner kroner.

Fylkeskommunen har i perioden 2017-2019 bevilget 0,3 millioner kroner årlig til *Trøndelag Senter for samtidskunst (TSSK)* til prosjektet kunst i offentlige rom. Prosjektet skal styrke trønderske kommuners kunnskap om produksjon og forvaltning av kunst i offentlige rom og skape engasjement og vilje til å satse på dette. Prosjektet er forankret i Trøndelagsplanen der det legges vekt på å skape gode møteplasser. Kunst i det offentlige rommet bør være en selvsagt del av all by- og tettstedsutvikling. Langsiktig målsetting er å legge grunnlag for et regionalt nettverk og utvikle lokal kompetanse som kan føre til en større regional kunstproduksjon fremover mot 2030.

Fylkeskommunen vil ta initiativ til å utarbeide en handlingsplan sammen med TSSK for å videreføre arbeidet som er startet med dette prosjektet.

Fylkeskommunen vil:

- Fremme samarbeid og dialog mellom de store kulturinstitusjonene, de regionale og lokale institusjonene og kulturlivet for øvrig.
- Utvikle eierstrategier for eierskap i ulike kulturinstitusjoner.
- Videreføre tilskudd til prosjektet kunst i offentlige rom.
- Følge opp vilkårene og rammene til Filminvest AS og Midtnorsk filmsenter, og slik bidra til å styrke den regionale filmbransjen og legge til rette for at flere skal kunne bo og leve av film i Trøndelag.
- Styrke samarbeid om organisasjon og infrastruktur (magasiner) for museumsvirksomhet, mellom institusjonene i Trøndelag.

- Delta i det videre arbeidet med å optimalisere organiseringen av Museet Midt.
- Bidra i det videre arbeidet med å sikre fremtidig drift av Norsk radio- og fjernsynsmuseum.
- Bidra i tilretteleggingen for *1030 - 2030 – Norge i tusen år* med sikte på regional forankring og involvering.

Andre virkemidler

Kulturtilskudd

Virkemidlene som fylkeskommunen har må ses i sammenheng med andre virkemidler og tjenester, både internt og eksternt. Fylkeskommunens tiltak *kulturtilskudd* er ett av flere virkemidler for å nå kulturpolitiske mål. Gjennom langsiktig arbeid er det mulig å utvikle virkemidler og tjenester som utfyller hverandre og styrker kulturfeltet. God dialog og samhandling mellom ulike fagfelt er en viktig del av dette. Det er et stort behov for frie midler på kunst og kulturområdet, og tidligere tilleggsbevilgning til blant annet kulturtilskudd, har vært viktig for ordningen.

Fylkesmusikerne

Fylkesmusikerordningen er ett av fylkeskommunens tiltak for regional kulturutvikling på musikkfeltet. Musikerne har fagkompetanse og tilbyr samspill, konserter, støttespill og seminarer. Fylkesmusikerne er fordelt på to ensembler som er ettertraktet som samarbeidspartnere for kommuner og frivillig musikkliv. Slik tiltrekker de seg kompetanse i en rekke disipliner, som de igjen formidler ut gjennom regionale samarbeid. Tilgang til musikk er ujevnt fordelt, og det er viktig at fylkeskommunen bidrar til lik tilgang, både i et stedsutviklingsperspektiv og i et fordelingsperspektiv.

Rom for kultur - investeringsmidler og spillemidler til kulturbygg

Fylkeskommunen forvalter nasjonale spillemidler til kulturbygg og egne midler for investering i bygg og anlegg for kultur. Disse to ordningene må ses i sammenheng slik at de best mulig kan utfylle hverandre. En forutsetning for tilskudd vil være en grundig planlegging og dialog med framtidige brukere lokalt.

Gjestekunstneropphold

Fylkeskommunen har en avtale med Trondheim kommune om å dekke driftsutgifter til ett av fire atelier og leilighet på Lademoen Kunstnerverksted. Opphold for gjestekunstnere er aktuelt å opprette flere steder i fylket. Gjestekunstneropphold er en berikelse både for kunstnerne og mottaksstedet, og vil kunne tilføre lokalsamfunn nye impulser. Fylkeskommunen bør vurdere å bidra til utvikling på området med støtte enten til stedet eller til kunstner i form av stipend.

Vrimmel

Kunst- og kulturfestivalen Vrimmel er et kultur- og samfunnsutviklingsprosjekt som har gått på omgang i hhv. ytre, midtre og indre del av Namdalen siden 2011. Prosjektet er etablert som et partnerskap mellom kommunene, fylkeskommunen, frivilligheten, Namdalsavisa, Nord-Universitet og Turnéteatret i Trøndelag og fylkeskommunen er koordinator. Prosjektet skal virke mobiliserende på befolkningen samtidig som det synliggjør regionens kulturverdier. En utvidelse av antall distrikt for utvikling og gjennomføring av et slikt prosjekt vil kreve økte ressurser.

Fylkeskommunen vil:

- Vurdere mulige behov for justeringer i fylkeskommunens støtteordninger innen kulturfeltet i sammenheng med vedtatt kulturstrategi, og påfølgende handlingsprogram

- Videreutvikle eksisterende, og utvikle nytt samarbeid mellom organisasjoner og institusjoner som understøtter vårt arbeid gjennom kulturstrategiens handlingsprogram.
- Sikre et bredt og inkluderende kulturliv, hvor alle gis anledning til å skape, delta og oppleve
- Videreutvikle fylkesmusikernes utviklingsprosjekt for samarbeid og kompetanseheving som Vrimmel, Diafon og Ambulo.
- Ta i bruk Vrimmel-modellen i flere deler av fylket, og avklare form på videre gjennomføring i Namdalen.
- Tilpasse eksisterende og nye bygg og lokaler til ulike bruksområder og aktører, herunder ivareta geografisk dekning og mulighetene for sambruk

Barn og unge

Ung kultur møtes (UKM), Den kulturelle skolesekken (DKS) og kulturopplevelser i barnehagen

Å trives og føle tilhørighet til lokalmiljøet i barndommen og ungdomstida er avgjørende for om unge i neste fase ønsker å etablere seg på hjemstedet sitt. Forankring, tilbud og nettverk henger tett sammen med dette. Fritidstilbudet for barn og unge må derfor være velutviklet i hele Trøndelag. Talenter må få muligheten til å utvikle seg, samtidig som breddetilbudet må holde høy kvalitet og være inkluderende og tilgjengelig for alle.

I Trøndelagsplanen understrekes viktigheten av at kunst og kultur skal være en viktig drivkraft for samfunnsutviklingen i Trøndelag. Dette skal blant annet realiseres gjennom en solid kulturell grunnmur, og ved at kulturelle egenaktiviteter og profesjonelle kulturtilbud skal være tilgjengelige for alle. Den kulturelle skolesekken (DKS) og Ung kultur møtes (UKM) er viktige bestanddeler i den kulturelle grunnmuren og en prioritering av disse vil derfor også være utslagsgivende for å nå dette målet. Begge ordningene er ment å være for alle, uavhengig av bosted og sosioøkonomisk situasjon. De er nasjonale ordninger, og alle tre forvaltningsnivåer spiller en viktig rolle.

DKS er for alle elever i grunnskole og videregående skole, men fylkeskommunen mener det er naturlig å betrakte kulturopplevelser i barnehage som en del av ordningen. Både barnehager og skoler er viktige arenaer for å styrke formidlingen av kultur og kulturforståelse. Fylkeskommunen har et spesielt ansvar for sør-samisk kultur og dette bør gjenspeiles i tilbudet.

UKM er arenaer på tvers av kulturuttrykk og kulturarrangører av, med og for ungdom. UKM Norge peker i strategien sin på at mangfold er UKM sitt eksistensgrunnlag og ordningen arbeider med å bygge broer og skape forståelse mellom mennesker, strukturer og kulturer. I en tid der ungdom i mindre grad enn tidligere møtes rundt felles opplevelser er UKM viktigere enn noen gang. En utfordring kan bli at nye kommunestrukturer fører til mindre deltakelse på grunn av lengre reisevei og svekket lokal forankring.

Ungdomsmedvirkning er en av de viktigste faktorene i UKM når det gjelder rekruttering og utvikling. Det er derfor viktig at fylkeskommunen sammen med lokalt nivå legger til rette for dette. UKM i Trøndelag er en av de viktigste møteplassene for ungdom, lokalt og regionalt. Den kommende barne- og ungdomskulturmeldingen må sees i sammenheng med dette.

Fylkeskommunen vil:

- Stimulere til utvikling av DKS gjennom tverrsektorielle samarbeid mellom kultur- og utdanningsfeltet
- Videreføre SPOR – (Nasjonal) Arena for kulturarv, som ble gjennomført første gang på Stiklestad høsten 2019
- Styrke kulturopplevelser i barnehagen som et naturlig supplement til DKS
- Prioritere samiske produksjoner i DKS
- Bidra i å legge til rette for UKM-deltakelse på lokalt nivå i samarbeid med kommunene.
- Videreutvikle UKM generelt, og det regionale arrangementet, med særlig fokus på ungdomsmedvirkning, mangfold og tilgjengelighet.

Øvrige områder

Kulturnæring

Fylkeskommunens arbeid med kulturnæring er tverrfaglig og involverer flere institusjoner eksternt. Resultatet vises i egne interne samarbeidsfora, konkrete tiltak i flere av de regionale handlingsprogrammene og gjennom ulike eksterne prosjekter. Som oppfølging av regionreformen foreslås det i statsbudsjettet at bevilgningen til og oppdragsgiveransvaret for tilskudd til bedriftsnettverk innenfor kultur som næring blir overført fra Innovasjon Norge til fylkeskommunene fra 2020.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette å arbeide med kulturnæring på bransjenivå med relevante aktører i regionen
- Videreføre eget tverrfaglig samarbeid mellom kultur, næring og reiseliv for å etablere ny, og videreutvikle eksisterende, trøndersk kulturnæring.
- Vedlikeholde kunnskapsgrunnlaget i prosjektet *kunnskapsgrunnlag og scenarioprosjekt for Trøndelag som opplevelsesdestinasjon mot 2030* og på bakgrunn av dette prioritere ressurser og handling.

Samisk språk og kultur

De samiske språkene er viktige kulturbærere og bidrar til språklig mangfold og uttrykksformer i samfunnet. Et mangfoldig og allment tilgjengelig samisk kunst- og kulturliv av høy kvalitet bidrar til levende lokal- og bysamfunn. Utvikling av samiske kunst- og kulturaktiviteter og samiske kulturinstitusjoner er nødvendig for å få til dette.

Fylkeskommunen vil:

- Videreutvikle og bidra til flere samiske møteplasser der språk og kultur naturlig inngår.
- Utvikle samiske kulturarenaer, og satse på formidling av samisk kultur på flere kulturarenaer enn i dag, f. eks i Den kulturelle skolesekken.
- Utvikle kunnskap om tiltak som bidrar til styrking av sørsamisk språkkompetanse og samisk identitet i byen.
- Bidra til økt samarbeid mellom språksentrene.

Pilegrim

Det blir behov for å opprette partssamarbeid mellom friluftsliv, opplevelsesnæring og regionale sentre for å utvikle eksisterende pilegrimsleder og kystpilegrimsleden videre. Fylkeskommunen vil ha en aktiv rolle som medspiller i overgangen til ordinær drift sammen med regionale sentre og nøkkelstedene langs kystpilegrimsleden. Frivilligheten vil spille en viktig rolle i dette.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsatt være en aktiv medspiller med kommunene i videreutvikling av pilegrimsledene, og bidra til dette gjennom aktiv deltakelse og driftstilskudd.

Tilskudd kulturinstitusjoner og avtalt fordeling mellom Trøndelag fylkeskommune, stat, og vertskommune, 2019 og 2020

	Prosentvis fordeling Stat/ Trøndelag fylkeskommune/ Vertskommune	Tilskudd 2019		Tilskudd 2020		Økning %
		Stat	Trøndelag fylkes-kommune	Stat	Trøndelag fylkes-kommune	
Trøndelag Teater	70/15/15	74 110 000	15 880 000	76 110 000	16 309 000	2,7
Turnéteatret i Trøndelag	70/30/0	15 460 000	6 626 000 + (+1 000 000)	15 880 000	6 805 000 +1 000 000 [1]	2,7
Trondheim Symfoniorkester	70/10/20	88 600 000	12 657 000 (+500 000)	90 990 000	12 998 000 +500 000 [2]	2,7
Opera Trøndelag	70/15/15	4 700 000	1 007 000	4 825 000	1 033 000	2,7
Museene i Sør-Trøndelag	75/25/0	122 100 000	30 525 000	126 323 000	31 581 000[3]	3,5
Stiklestad nasjonale kultursenter	60/24/16	26 280 000	10 512 000 (+500 000)	27 685 000	11 073 000 +500 000[4]	5,3
Museet Midt	60/40/0	12 090 000	8 385 000	13 415 000	8 943 000[5]	6,7

1 Turneteateret får ekstra styrking på grunn av økte driftskostnader som også påløper i 2020.
2 Trondheim symfoniorkesters prosjekttilskudd til økt turnevirksomhet i Trøndelag videreføres.
3 Statens tilskudd til Rindal skimuseum som tidligere ble tildelt Nordmøre museum er nå overført til Museene i Sør-Trøndelag (MiST). Trøndelag fylkeskommune sin andel er lagt inn i tilskudd til MiST.
4 Reservert arbeidet med 2030-jubileet. Innretning av arbeidet drøftes med SNK før prosjektoppstart.

5 Den reelle fordeling mellom stat, fylke, kommune har vært henholdsvis 50 %, 41 % og 9 %. Årsaken til skjevfordelingen ligger i historiske forhold ved at fylkeskommunen tidligere finansierte Kunstmuseet (jamfør selskapskontroll Museet Midt IKS). For budsjettåret 2020 har staten lagt en betydelig økning til Museet Midts tilskudd knyttet til museets arbeid med utvikling av Trønderrockmuseet. Hvorvidt dette tillegget skal inngå i fordelingsnøkkelen, som et permanent driftstilskudd, eller sees adskilt fra dette, som et engangs prosjekttilskudd, vites ikke før ved behandlingen av statsbudsjett 2021. Pr. i dag er det ikke mulig for Trøndelag fylkeskommune å følge opp det økte tilskuddet fra Staten med et tilskudd på 41% i tråd med den historiske fordelingen. Fylkeskommunen har derfor holdt seg til en fordeling mellom stat og fylkeskommune på respektive 60 – 40% der kommunale tilskudd kommer i tillegg til dette igjen.

Tilskudd andre kulturinstitusjoner med delt finansiering, 2019 og 2020

		Tilskudd 2019		Tilskudd 2020	
	Andre tilskuddsparter	Stat	Trøndelag fylkeskommune	Stat	Trøndelag fylkeskommune
Olavsfestdagene (60/15/25)	NK/TK	9 800 000	2 570 000	10 000 000	2 570 000
Trondheim kammermusikkfestival (60/15/25)	NK/TK	1 950 000	488 000	2 000 000	500 000
Trondheim Jazzorkester (60/15/25)	NK/TK	2 400 000	600 000		605 000[1]
Midtnorsk jazzsenter[2]	NK/MRFK/TK	2 100 000	250 000		260 000
TrondheimSolistene	KUD/TK	5 070 000	170 000	5 205 000	175 000
Trondheim Vokal-ensemble[2]	NK/TK	3 400 000	450 000		465 000
Tempo – kompetanse – senter[2]	NK/TK	1 040 000	155 000		180 000
Senter for folkemusikk og folkedans [2]	NK	521 000	289 000		296 000
Trøndelag senter for samtidskunst **Prosjekt «Kunst i offentlige rom»** **Trøndelagsutstillingen**	TK		2 400 000 300 000 450 000		2 357 000 300 000 586 000
Lademoen kunstnerverksted/ gjesteatelier	TK		247 000		254 000
Kunsthall Trondheim AS[2]	NK/TK	2 283 000	1 845 000		1 895 000
Artscene Trondheim	NK/TK		100 000		105 000
Trondheim elektroniske kunstsenter[2]	NK/TK	2 417 000			300 000
Teater Avant Garden/Rosendal teater	KUD/TK	10 480 000	1 425 00	10 760 000	1 525 000
Sydsamisk teater/Åarjelhsaemien teatere	Sametinget/ Kommuner/ fylkeskommuner		210 000		220 000
DansiT[2] **«Dansenett» turnenett-verk**	NK/TK	 850 000	575 000 160 000		590 000 160 000
Dans i Trøndelag – regional senter for dans[2]	NK/kommune	500 000	235 000		245 000
Norsk revyfaglig senter	KUD	2 620 000	580 000	2 620 000	596 000
Norsk Forfattersentrum Midt-Norge	MRFK/TK		170 000		175 000
Litteraturhuset i Trondheim	KUD/TK		325 000	1 500 000	400 000
UKM Norge	KUD	12 240 000	400 000	12 570 000	410 000
Dokkhuset[2]	NK/TK	882 000	150 000		150 000
Midtnorsk filmsenter[3]	NFI/TK	6 300 000	2 605 000		3 355 000
Filminvest[3]	OFK/HFK/LK/TK	8 579 000	2 662 000		3 412 000[4]
Cinemateket[3]	TK	1 300 000	55 000		60 000
Kosmorama[3]	NFI/TK	2 150 000	500 000		500 000
Jødisk Museum	KUD/TK	2 385 000	200 000	2 450 000	210 000
Saemien Sijte	Sametinget	6 200 000	680 000		700 000

NK - Norsk Kulturråd, TK - Trondheim Kommune OFK/HFK/LK - Oppland og Hedmark fylkeskommuner og Lillehammer kommune, KUD – Kulturdepartementet, NFI – Norsk Filminstitutt

[1] Tilskudd fra Norsk kulturråd foreligger først i desember. Justeringer kan komme.
[2] Tilskudd fra Norsk kulturråd foreligger i desember.
[3] Tilskudd kommer fra NFI – Norsk Filminstitutt.
[4] Økningen på 750 000 kroner legges inn med forbehold om tilsvarende økning fra de resterende eierne til Filminvest AS. Tilskudd for 2020 skal avstemmes i et felles eiermøte. På grunn av ny fordelingsmodell til regionale filmfond fra staten fra og med 2019, skal egen politisk sak om nytt prinsipp for eiernes forpliktelser og tilskudd til Filminvest opp våren 2020.

Øvrige tilskudd til museer, kulturvern, pilegrimssatsing og organisasjoner, 2019 og 2020

	Tilskudd 2019	Forslag tilskudd 2020
Museumsdepot, Stiklestad	803 000	818 000
DS Hansteen	600 000	600 000
Ekstra tilskudd Rørosmuseet, MiST	600 000	600 000
Verdensarvsenter Røros, MiST	420 000	420 000
Regionhistoriker Orkla industrimuseum	200 000	200 000
Regionkonservator Ørland	200 000	200 000
Kompensasjon for bortfall utleieinntekter, Stiklestad nasjonale kultursenter	600 000	600 000
Falstadsenteret, stimulerings og utviklingstilskudd	260 000	275 000
Til lokale museer og prosjekter	480 000	350 000[1]

Norges husflidslag (husflidskonsulenten)	320 000	320 000
Nidaros pilegrimsgård	475 000	475 000
Regionalt pilegrimssenter Stiklestad	300 000	300 000
Tiltak pilegrimsleden	150 000	200 000
Festivalnettverket	75 000	75 000
Teatersamlaget	100 000	100 000
Trøndelag musikkråd	580 000	580 000

1 130 000 kroner av denne posten var i 2019 øremerket Rindal skimuseum. I budsjett for 2020 er beløpet lagt inn i tilskudd til Museene i Sør-Trøndelag.

Øvrige tilskudd, priser og stipend, 2019 og 2020

	Budsjett 2019	Forslag budsjett 2020
Støtte til kulturtiltak - **Prosjekt** - **Mindre prosjekt**	6 510 000	6 510 000
Tilskudd til investering i kultursektoren	2 000 000	2 000 000
Den kulturelle spaserstokken	2 900 000	2 900 000
Frivillige organisasjoner	1 522 000	942 000[1]
Kulturvernorganisasjoner	200 000	200 000[2]
Priser og stipend	693 000	650 000
Ung kultur møtes (UKM)	800 000	900 000
Barnehagekonserter	450 000	600 000
Den kulturelle skolesekken	1 400 000	1 200 000
Vrimmel	560 000	700 000
Musikkutvikling (fylkesmusikere og utviklingsprosjekt)	2 600 000	2 700 000

[1] Tilskudd til Trøndelag musikkråd er flyttet til egen budsjettpost, posten er derfor redusert med 580 000 kroner. 200 000 kroner av midlene i budsjettposten overføres til den del av den fylkeskommunale organisasjonen som behandler drifts- og aktivitetsstøtte til de frivillige organisasjonene som ikke har kulturarbeid som hovedformål.

[2] Budsjettposten var i 2019 samlet for både Norges Husflidslag og kulturvernorganisasjoner på 520 000 kroner. I budsjett for 2020 er dette delt med et tilskudd på 320 000 kroner til Norges Husflidslag (husflidskonsulenten), og 200 000 kroner til fordeling til kulturvernorganisasjoner

7.4.2. Folkehelse, idrett og frivillighet

Folkehelse

Det nasjonale program for folkehelsearbeid i kommunene, der vi er programfylke i perioden fram til og med 2023, er en viktig satsing hvor mobilisering, samordning og bred innsats er nødvendig for å lykkes. I alt deltar 30 kommuner i programmet. Det er en uttrykt politisk målsetting at alle kommuner skal delta. Fra 1. januar 2020 vil det fortsatt være åtte kommuner som står utenfor programmet; Flatanger, Inderøy, Namsskogan, Orkland, Grong, Hitra, Skaun og Røyrvik.

Skal målsettingen nås og de gjenstående kommunene fortsatt ha tid til å delta og utføre et godt prosjekt, kreves tilførsel av midler. I budsjettforslaget er det lagt opp til at det avsettes 200 000 årlig til de resterende kommunene. Budsjettforslaget legger opp til at tre kommuner tas opp i 2020. Regionens FoU-miljø er sentrale medspillere i arbeidet og bidrar med evaluering og følgeforskning. I budsjettet er det avsatt 1,2 millioner kroner til programmet til de kommunene som allerede er med.

Fra 2020 får fylkeskommunen etter all sannsynlighet noen nye oppgaver. Ansvaret for å forvalte en statlig tilskuddsordning til friskliv, mestring og læring overføres. På sikt kan fylkeskommunen også få ansvar for tilskudd til tverrfaglig innsats på rusfeltet og midler i program for folkehelsearbeid som i dag forvaltes av Helsedirektoratet.

Partnerskapet Folkehelsealliansen i Trøndelag er et forum for ikke-kommersielle aktører i fylket som ønsker å samarbeide om bedre folkehelse. Innsatsområdet fram mot 2023 er ABC-modellen[6] for bedre mental helse. Den årlige regionale folkehelsekonferansen er en viktig samordnings- og mobiliseringsarena for offentlige og frivillige aktører som vil samarbeide om bedre folkehelse. Satsingen fra høsten 2019 blir gjennomført som en treårig kommunikasjonskampanje rettet mot

[6] Act – Belong – Commit. Gjøre noe aktivt, gjøre noe sammen og gjøre noe meningsfylt

etablerte strukturer (organisasjoner, offentlige organ etc.) og befolkningen i Trøndelag. Program for folkehelsearbeid er én viktig inngang i enkelte kommuner, med hvert alliansemedlem som den viktigste ressursen i kampanjearbeidet. Folkehelsealliansen bruker sin hovedsatsing ABC for bedre mental sunnhet som ramme for å understøtte Stortingsmeldingen «Leve hele livet». I tillegg vil fylkeskommunen sin satsing på Program for folkehelsearbeid også jobbe mot sammenfallende mål for å forebygge ensomhet, skape sosiale møteplasser på tvers av generasjoner osv.

Trøndelag har sterke FoU-miljø og flere faglige fyrtårn innenfor folkehelseområdet og er derfor godt posisjonert for etablering av et Nasjonalt senter for implementering av folkehelsearbeid. Dette krever samlet innsats fra regionen.

Regjeringen la våren 2019 fram Meld. St. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldinga – *gode liv i eit trygt samfunn*. Folkehelsemeldinga fremhever forsterket innsats på tre utvalgte områder: tidlig innsats for barn og unge, forebygging av ensomhet og mindre ulikhet i helse. I bunn ligger FNs bærekraftsmål innen folkehelse; sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Folkehelsemeldingas tre utvalgte innsatsområder følges naturlig opp i Program for folkehelsearbeid.

Det er inngått et samarbeid med fylkesmannen gjennom fyrtårnsatsingen for aldersgruppa 0-24 år. Her er det spesielt fokus på mat (skolemåltid) og matglede for barn og unge, mens fylkeskommunen selv har tatt et operativt ansvar for prosjekter som Fiskesprell (et nasjonalt kostholdsprogram med mål om økt fokus på sjømat i barnehager og skoler). I tillegg settes det fokus på økt fysisk aktivitet på barn i grunnskolen, bla. i et samarbeid med Senter for fysisk aktiv læring (SEFAL). KS og fylkesmannen er også her sentrale samarbeidsparter. Hovedutfordringen er å se de ulike initiativene i sammenheng slik at arbeidet både er kunnskapsbasert og har en strukturell tilnærming. Skal man lykkes må innsatsen ikke kun bestå av enkelttiltak på de ulike nivåene. Dette fordrer god dialog og god samordning mellom fylkeskommunen og kommunene, noe som programsatsingen er med på å sikre. Den enkelte kommune vil være den sentrale gjennomføringsaktøren.

Fylkeskommunen har etter loven ansvar for å utarbeide en fylkesoversikt over status på folkehelseområdet som bla. skal inngå i kunnskapsgrunnlaget for rulleringen av regional planstrategi i 2020.

Tilrettelegging og tilgjengeliggjøring av HUNT-data, både for eget bruk og for kommunene, er en viktig del av fylkeskommunens arbeid på området. Høsten 2019 gjennomføres en forenklet kartlegging av helserelaterte forhold i befolkningen i de tidligere sør-trønderske kommunene, noe som vil gi oss et mer enhetlig kunnskapsgrunnlag for fylket og alle kommunene i Trøndelag.

Nasjonalt senter for implementering av folkehelsearbeid

Fylkestinget har vedtatt at det skal jobbes for lokalisering av et slikt senter i Trøndelag. Det planlegges utarbeidet en prosjektskisse med to faser for arbeidet: fortsatt forankringsarbeid både regionalt og nasjonalt og deretter systematisk arbeid for å sikre deltagelse og støtte fra nasjonale aktører.

Fylkeskommunen vil:

- Fortsette planleggingen og arbeidet med å etablere et nasjonalt senter for implementering av folkehelsearbeid.
- Arbeide for at FNs bærekraftsmål om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder skal oppfylles på bakgrunn av den nye folkehelsemelding.
- Utgreie arbeidsmetoder for å løse de nye folkehelseoppgavene gjennom regionreformen.
- Implementere ABC-modellen gjennom folkehelsealliansen, internt i fylkeskommunen og gjennom "Leve hele livet".
- I perioden skal alle kommuner delta i Programmet for folkehelsearbeid.
- Tilbakeføre data og kunnskap fra HUNT 4 og Helseundersøkelsen i Trøndelag til kommunene i fylket.

Friluftsliv

Ferdselsåreprosjektet, som er et femårig prosjekt i regi av Miljødirektoratet der kommunene skal lage sti og løypeplaner, er i gang. Målet er at alle kommuner skal delta slik at vi får registrerte data inn i den nasjonale databasen for turruter. Dette er finansiert med statlige midler, men forutsetter at fylkeskommunen tar rollen som koordinator i prosjektet. Kommunene søker fylkeskommunen om midler som igjen videreformidler de statlige midlene til kommunene.

Opplevelsesnæringen må utvikles på bærekraftig måte, noe som bla. krever avveininger mellom vern og bruk. Økt antall tilreisende krever bevissthet om tilrettelegging og bruk slik at sårbare natur- eller kulturmiljø ivaretas. Arbeidet med bærekraftig friluftsliv og naturturisme må derfor styrkes, både på regionalt og lokalt/kommunalt nivå noe som krever et nært samarbeid opp mot planmyndighetene.

Perspektivet må samordnes og ivaretas også i verneområdenes besøksstrategier, i ulike reiselivsstrategier og i kommunale planer for friluftslivets ferdselsårer, som er en ny nasjonal satsing.

Dette kan være deltakelse på tvers av sektorer i større planprosesser, prosjekter eller i ulike fora for eksempel gjennom kommuneplanens samfunnsdel. Dette er perspektiv som inngår i det pågående scenarioprosjektet for opplevelsesnæringene.

Fylkeskommunen vil:

- I løpet av neste periode ha som mål at alle trøndelagskommunene skal starte opp arbeidet med sti- og løypeplaner

Frivillighet

Det er et overordnet politisk mål å øke deltakelsen i frivillige organisasjoner og frivillig arbeid (jamfør frivillighetsmeldingen i 2019). Dette fordi frivillig aktivitet bidrar til deltagelse og inkludering. Frivillige organisasjoner er en skole i demokrati og lim i lokalsamfunnene. Frivilligheten bidrar også til bedre folkehelse ettersom frivilligheten både legger til rette for deltakelse og mestring.

Fylkeskommunen kan bl.a bidra til at frivilligheten får en enklere hverdag og økt motivasjon til aktiv deltakelse gjennom bedre kunnskapsgrunnlag på området. Frivilligheten er ikke en ensartet gruppe noe som gjør at vi bør ha en differensiert tilnærming for å sikre en viss økonomisk forutsigbarhet.

Det pekes i mange sammenhenger på at lokalsamfunnene trenger frivillig innsats for å håndtere framtidens økende omsorgsutfordringer. Dette vil kreve økt kompetanse hos de frivillige organisasjonene, noe som krever koordinert innsats fra stat, fylker og kommuner. I tilretteleggingen må det understrekes betydningen av stor bevissthet om frivillighetens egenart og den enkeltes motivasjon for å delta.

Frivillige organisasjoner peker lokalt på behovet for tilgang til lokaler for å utøve sin aktivitet på kveld og helg. Fylkeskommunen ser nå på hvordan fylkeskommunale bygg kan gjøres tilgjengelig for frivilligheten. Det er viktig med forenkling av utlåneprosesser, like retningslinjer og betalingssatser som for tilsvarende lokale kommunale bygg. Et mulig felles bookingsystem i samarbeid med Trondheim kommune er en mulig løsning.

Oppfølging av kulturstrategien og fylkeskommunens ulike virkemidler krever differensiering regionalt. Geografi, innbyggertall, offentlig kommunikasjon, lokalt næringsliv, kultur- og fritidstilbud varierer. Som eksempel er Trondheim et pressområde når det gjelder tilgang på idrettsanlegg, mens Røyrvik kommune eks.vis har god anleggsdekning, men store avstander. Tilskuddsordninger er ett av virkemidlene som må vi må vurdere i lys av forskjellene.

Fylkeskommunen vil:

- Sikre at fylkeskommunale bygg kan stå til disposisjon for frivilligheten på kveld og helger gjennom et enkelt bookingsystem og samordnet med kommunene.
- Bidra til å sikre økt kunnskap på frivillighetsområdet ved et samarbeid med FoU-miljø gjennom flere masterstudier
- Bidra til verktøyutforming for frivilligheten gjennom samordning og dialog.
- Evaluere tilskuddsordningene slik at de bidrar til å sikre mer og bedre aktivitet i alle deler av fylket.

Idrett

Gjennom KG2021 (Kunstgressprosjektet 2021) er målet at fremtidens kunstgressbaner skal bygges og driftes på en slik måte at forurensing fra mikroplast minimaliseres, uten at dette virker negativt på aktiviteten. Prosjektet skal også fokusere på miljøtiltak som skal hindre spredning av mikroplast fra eksisterende anlegg.

I KG2021 samarbeides det nært med fagressursene innenfor klima/miljø. Det jobbes også internasjonalt opp mot UEFA/FIFA og EU. Kunnskap om produsenter og ulike løsninger setter fokus på betydningen av fylkeskommunens veiledningsrolle overfor lag, foreninger og kommuner som skal bygge og/eller rehabilitere sine baner i nær framtid.

Barn og unges mulighet for deltagelse i idrett og fysisk aktivitet er på dagsorden politisk. Fylkesrådmannen har kartlagt og drøftet mekanismene som påvirker barn og unges deltagelse i idrett. Det er krevende å konkludere med en ordning som skal bidra til å realisere økt deltagelse og som kommer alle idretter, friluftslivet og befolkningen i alle kommuner til gode. Dette må det også neste år jobbes videre med. Dette gjelder problemstillingene knyttet både til aktivitet, men også til hvem som bygger og drifter anlegg både for den organiserte og egenorganiserte aktiviteten.

Forskning viser at tre forhold synes å bidra til en mer ekskluderende barne- og ungdomsidrett. Det er økt profesjonalisering av idretten, økende kostnader og krav om foreldreinvolvering.

Norges Idrettsforbund (NIF) og Den norske Turistforening (DNT) understeker også viktigheten av «å få alle med». NIF er i samarbeid med Kulturdepartementet i gang med en undersøkelse for å kartlegge kostnadsnivået for barn og unge i norsk idrett. Dette vil supplere kunnskapsgrunnlaget for videre arbeid for å finne gode løsninger for at barn og unge fortsatt har stor deltagelse og fortsatt fysisk aktivitet. Fylkeskommunen har i 2019 opprettet en ettårig tilskuddsordning for etablering av utstyrssentraler. Dette er ett bidrag for å sikre økt deltagelse som må evalueres for å se på samlet virkning.

Trondheim kommune er eneste søker i VM i nordiske grener 2025. Kostnader for søkeprosessen fram til evt. tildeling fra FIS i mai 2020 er innarbeidet i budsjettet. Trøndelag er tildelt en lang rekke store idrettsarrangement neste fireårsperiode, samlet ca. 20 større arrangement. Fylkeskommunale bidrag framover krever tydeligere retningslinjer for å sikre likebehandling og forutsigbarhet også for arrangør.

Spillemiddelordningen endres fra høsten 2019, bl.a. faller kravet om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning bort. Formålet er å forenkle søknadsprosessen ved at det blir færre forvaltningsnivå i søknadsbehandlingen. For å unngå svekket kvalitet på de enkelte prosjekter og at anlegget ikke tilfredsstiller krav til spillemiddelstøtte må fylkeskommunens veiledningsrolle styrkes overfor idrettslag og kommuner.

Framtidige anleggsløsninger krever økt fokus på bærekraft (økonomisk, sosialt og klima/miljømessig), kompetanseheving/prosjekteringsbistand, nye type anlegg, sambruksløsninger mm. Fylkeskommunen er derfor i samarbeid med næringsliv/NHO, KS, idrettskrets/særkretser og Senter for idrettsanlegg og teknologi ved NTNU i gang med å se på gode løsninger for potensielle utbyggere, kommuner, lag og organisasjoner og bedrifter.

Behovsgrunnlag og samarbeidsløsninger må prege utbygging av større idrettsanlegg – også sett i lys av økonomi og klima/miljø. Fylkeskommunen vil framover ta en tydeligere rolle ettersom alle

anlegg skal sikres i en kommunal delplan og bruke regionsamarbeidet for å løfte problemstillingene.

Fylkeskommunen vil:

- sikre forutsigbarhet for tilskudd til store arrangement i regionen
- fortsatt overføre arrangementskompetanse til nytte for hele regionen
- samarbeide med idrettskrets, særkretser og friluftslivsorganisasjoner i sterkere grad vurdere våre virkemidler som kan få barn og unge i fysisk aktivitet til en lavest mulig kostnad.
- legge sterkere føringer i forbindelse med prioritering av spillemidler for å tilstrebe sterkere interkommunalt samarbeid.

Ungdom

Fylkeskommunen ønsker å legge til rette for at ungdom skal delta aktivt i samfunnslivet uavhengig av sosial og økonomisk status. Ungdom må i større grad være aktive deltakere i planleggingen og utviklingen av kultur- og idrettsarenaer, aktiviteter og fritidstilbud ellers i hverdagen. Dette arbeidet må forankres i Ungdommens fylkesting (UFT) og Ungdommens fylkesutvalg (UFU), og på kommunalt nivå gjennom medvirkningsorganene for barn og unge og Trøndelag barne- og ungdomsråd (TRØBUR - paraplyorganisasjon for ungdomsfrivilligheten i fylket). Regionrådene kan brukes som en felles arena mellom kommunenes ledelse og ungdommene i slike prosesser.

Et konkret prosjekt for aktiv deltakelse i samfunnslivet er folkehelseprosjektet «ABC-modellen Bedre mental sunnhet». Dette prosjektet ønskes videreutviklet for og med ungdom.

Det er behov for å skape treffpunkt for ansatte som koordinerer medvirkningsorganene for barn og unge i kommunene; dette for å tilrettelegge for kompetanseheving, erfaringsutveksling, bevissthet og trygghet i deres noe ensomme arbeidshverdag innenfor ungdomsmedvirkningsfeltet.

UFU bør i sterkere grad kobles på i relevante prosesser, både i planarbeid og enkeltsaker internt i fylkeskommunen

Etter ett år med mobbeombud i Trøndelag, viser foreløpig erfaring at det er en meget krevende oppgave å skulle bidra overfor 75 000 barn og unge gjennom forebyggende arbeid både på individnivå og systemnivå i samarbeid med barnehager, skoler, kommunale og private eiere, gjennom elevråd, skoleledelse, opplæringskontor, utdanningsavdelinger, Fylkesmannen, KS og andre sentrale aktører. Den nasjonale ordningen skal evalueres til sommeren 2020.

Fylkeskommunen vil:

- lage treffpunkt for ungdomsarbeidere i kommunene
- sikre et likeverdig tilbud og økt deltakelse fra barn og unge i fylket uavhengig av bosted, etnisk og/eller sosiokulturell bakgrunn
- videreutvikle ABC-metoden i samarbeid med Røde Kors
- arbeide for å sikre statlig finansiering av to mobbeombud i fylket på lik linje med to elev- og lærlingeombud

Fylkeskommunens egne budsjettmidler og forslag til disponering av disse framgår av tabellen under. I tillegg forvalter fylkeskommunen en rekke statlige tilskuddsordninger der spillemidler til idrett er den største.

Tilskudd folkehelse, idretts- og folkehelseområde. Tilskudd 2019 og tilskudd 2020

	Tilskudd 2019	Tilskudd 2020	
	Trøndelag fylkeskommune	Tilskudd stat	Trøndelag fylkeskommune (forslag)
Mobbeombud[1]		250 000	630 000
Tverrfaglig innsats på rusfeltet – føres inn i Programmet for folkehelse		279 000	
Program for folkehelsearbeid-utvidelse med tre kommuner i 2020[2]			679 000
SMISO NT og ST (Senter mot incest og seksuelle overgrep)	200 000		200 000
Regionale friluftsorganisasjoner[3]	150 000		380 000
Friluftsmidler til mindre tilretteleggingstiltak[4]	1 495 000		1 995 000
Kolstad Arena[5]	6 000 000		5 500 000
Trøndelag idrettskrets	7 062 000		7 062 000
Utviklingstilskudd idrett (inkl. Racerunnerprosjekt)	436 000		553 000

- **Nasjonale og internasjonale mesterskap**[6]
  - **Store idrettsarrangement**
  - **Driftstilskudd interkommunale idrettsanlegg**
  - **WC Granåsen**
  - **VM ski**
	
	534 000
	305 000
	
	300 000
	200 000
			1 339 000

Idrettsstipend ungdom[7]	100 000		200 000
Tiltak barn/unge	1 115 000		1 245 000
Tilskudd til barne- og ungdomsarbeid/ TRØBUR	1 946 000		1 946 000
Frivillighetskonferansen og frivillighetspris	125 000		125 000

[1] Mobbeombudet finansieres delvis med statsmidler. 250 000 kroner i tilskudd til 1. halvår 2020. Ordningen skal evalueres sommeren 2020.
[2] Kr 400 000 tas fra tilskuddspost helsefremmende og forebyggende arbeid
[3] Det er et mål å få flere interkommunale friluftsråd i fylket, bl.a. Namdal og Halsa sammen med Møre og Romsdal.
[4] Tilskuddspotten til utstyrssentraler gjaldt for 2019. Kr. 500 000 tilbakeføres til friluftstiltak
[5] Her er det hensyntatt kapitalkostnader og utleie
[6] Inkluderer alle arrangementstilskudd
[7] I 2019 var det 155 søknader i nye Trøndelag (mot 70 i tidligere Sør-Trøndelag fylkeskommune)

7.4.3. Fylkesbiblioteket

Fylkesbiblioteket arbeider for at innbyggerne skal ha tilgang til gode, oppdaterte bibliotektjenester gjennom nettverket av folkebibliotek, skolebibliotek og digitale arenaer. Mye av måloppnåelsen skjer gjennom aktivitet hos samarbeidspartnerne våre - primært kommunene. Store deler av fylkesbibliotekets virksomhet er rådgivning, kompetanseutvikling og oppbygging av infrastruktur for bibliotektjenestene. I tillegg har seksjonen ansvar for direkte bibliotektjenester gjennom kultur- og bibliotekbuss, lesesett til skolene og fjernlån av litteratur.

Mål og ambisjoner

Bibliotekene som møteplasser, for kunnskap og dannelse.

Bibliotekene har en viktig rolle som lavterskel møteplasser, åpent for alle på tvers av skillelinjer som økonomi, språk, kultur og alder. Fylkesbiblioteket vil samarbeide med og støtte bibliotekene for å utvikle tilbud og aktiviteter for inkluderende fellesskap, deltakelse og samskaping, kunnskap og dannelse – til beste for enkeltmennesket og storsamfunnet.

Leseferdigheter, leseglede, tilfang av litteratur og informasjon

Leseferdigheter og leseglede blant barn og ungdom er viktig for læring, deltakelse, utvikling av fantasi og dannelse. Fylkesbiblioteket bidrar til dette gjennom tiltak som den digitale

lesekampanjen Sommerles, kurs om litteratur og formidling for ansatte i skole- og folkebibliotek, forfatterturnéer og ulike litteraturprosjekt. Økt innsats på dette feltet, parallelt med utvikling av skolebibliotekene er viktig framover.

Fylkesbiblioteket skal bidra til god tilgang på litteratur i hele Trøndelag. Vi kjøper inn litteratur til fjernlån og til en samisk spesialsamling og yter økonomisk støtte til folkebibliotekene i Levanger, Stjørdal, Namsos, Steinkjer og Verdal. Disse bibliotekene har gjennom flere år har hatt et overordnet ansvar for innkjøp og utlån av litteratur til andre bibliotek. Fylkesbiblioteket administrerer og delbetaler en ordning for transport av bibliotekmateriale mellom fylkesbiblioteket, folkebibliotekene og de videregående skolene i fylket. I perioden vil vi vurdere fjernlånsordning og øvrig litteraturforsyning, for å finne den best mulige løsningen for tilgang til litteratur og informasjon i hele fylket. Fylkesbiblioteket administrerer et felles konsortium for kjøp og utlån av e-bøker i folkebibliotekene og videregående skolers bibliotek, og bidrar økonomisk til innkjøp av e-bøkene. Framover vil tilfanget av e-lydbøker øke, noe som gir behov for å øke tilskuddet til dette området. Vi finansierer tilgang til Press Reader – en digital inngang gir tilgang til mer enn 7 000 tidsskrifter og aviser. Finansiering av ordningen skal framover vurderes i lys av bruk.

Litteraturhuset i Trondheim har som oppdrag å tilby foredrag, debatter og møter knyttet til samfunnsaktuelle tema og litteratur også i distriktet. Litteraturhuset og fylkesbiblioteket har felles interesser i dette, og må styrke samarbeidet framover. God kommunikasjon og ryddige strukturer rundt tilbudene til kommunene er vesentlig.

Høytlesning og samtale om teksten etterpå, etter metoden Litterære pusterom – Shared Reading, bidrar til at folk møtes, opplever noe fint sammen, og får styrket selvfølelse. Fylkeskommunen fikk i 2019 tre millioner kroner i støtte over tre år fra Sparebankstiftelsen, for å utvikle Litterære pusterom i Midt-Norge, i samarbeid med Møre og Romsdal fylkesbibliotek. Det er et mål at metoden blir et tilbud i alle kommuner, i et samarbeide mellom bibliotek, frivillige og andre. Opplæring i, og implementering av metoden, vil være et viktig arbeidsområde i perioden.

Fylkesbibliotekets prosjekt «REAGER – med lek inn i litteraturen» støttes med 1 million kroner fra Nasjonalbiblioteket og skal utvikle et nytt litteraturformidlingstilbud til barn. Gjennom bruk av ny teknologi skal prosjektet søke å kombinere bruken av bibliotekrommet med digital formidling - noe som kan forsterke bok- og leseopplevelsen.

Digital kompetanse

Den økende mengden informasjon på internett stiller sterkere krav til innbyggernes digitale kompetanse, både i skole, arbeid og i dagligliv. Fylkesbiblioteket, i samarbeid med folkebibliotekene, utvikler og holder kurs for seniorer, fremmedspråklige og andre som trenger hjelp til å mestre nye verktøy. Kunnskap om kildekritikk er ett av læringsmålene. Dette arbeidet er forankret også nasjonalt, og fylkeskommunen vil arbeide målrettet for utvidet omfang og best mulig praksis i kommunene på området.

Skolebibliotekene

Fylkesbiblioteket vil bidra til å utvikle bibliotekene i grunnskolen, slik at kvaliteten på bibliotektjenestene blir så høy som mulig for alle elevene, blant annet ved å arbeide for en tydelig ansvars- og rollefordeling mellom skoleeiere, skoleledere, lærere, skolebibliotekar og folkebibliotek. Vi vil legge enda større vekt på internt samarbeid for å utvikle bibliotekene i videregående skole i henhold til ny læreplan, og bidra til at alle elever har god og tilpasset tilgang til bibliotekrom og bibliotektjenester – for lesing, læring og trivsel i videregående skole. Kunnskap om innhenting og informasjon, samt kildekritikk, er en styrke for elevene også videre inn i eventuell høyere utdanning og studier.

Samisk område

Fylkesbiblioteket bidrar til å synliggjøre samisk kultur og språk ved å gi ut barnebøker på sørsamisk, ved å holde en samisk spesialsamling, ved arrangementer med samisk innhold i folkebibliotekene og gjennom fylkeskommunens kultur- og bibliotekbuss.

Sametinget vil fra 2020 endre støtteordningen til alle samiske bokbusser, noe som kan bety at dagens støtte på 0,9 millioner kroner til Trøndelag faller helt bort. Sametinget har åpnet for at det kan søkes om inntil 0,5 millioner kroner i støtte fra 2020, noe fylkeskommunen har gjort. Vedtak i saken fattes i Sametingets plenumsmøte i desember 2019.

Hovedutvalg for kultur vedtok i sak 43/19 at kommunenes egenandel ved bokbuss-stopp skal ligge på samme nivå som tidligere (ca 1 800 kr. per time med besøk av bussen), uavhengig av Sametingets nedskalerte tilskudd fra 2020. Dette innebærer at fylkeskommunen må dekke en større andel enn før. I sak 43/19 vedtok hovedutvalget også at satsingen må tilpasses tilskuddet fra Sametinget og kommunenes ønske om et tilbud.

I budsjettforslaget for 2020 foreslås det å fortsatt gi et bokbusstilbud. Det er samlet avsatt kr. 2,4 millioner kroner til bokbussen. Dette forutsetter at Trøndelag fylkeskommune tilføres kr 0,5 millioner kroner fra Sametinget til bokbussdriften. Det vil framover prøves ut nye ruter, bokbuss-stopp og frekvens på besøk, for å finne fram til det best mulige tilbudet. Bokbussen fra Nordland stopper all kjøring fra årsskiftet 2019/2020. Dette krever at vi må tenke nytt rundt hvordan vi kan gi et tilbud til Grong, Høylandet, Namsskogan, Nærøy, Røyrvik og Snåsa - tidligere betjent av Nordland sin buss. Vi må og se på om det er ønskelig og mulig med bokbuss-stopp i flere kommuner i norddelen av fylket. Det vil ikke være mulig å opprettholde stoppestedene i sørsamisk område i Hedmark, med dagens refusjon fra Hedmark. Sammen med nye Innlandet fylkeskommune vil vi søke å finne en alternativ løsning.

Siden 2014 har fylkesbiblioteket samarbeidet med Gïelem nastedh/Snåsa kommune om å utgi oversatte barnebøker på sørsamisk. Finansieringen har hittil kommet fra Sametinget og fra tospråklighetsmidlene fylkeskommunen disponerer fra Sametinget. I tillegg bruker fylkesbiblioteket tidsressurser tilsvarende 25-35 % stilling.

Fylkeskommunen vil:

- Arbeide for at Trøndelag skal bli det fylket som har forholdsmessig flest deltakere i leseaksjonen «Sommerles», og samtidig lete etter flere metoder og arbeidsformer for å øke lesing og bokutlån blant barn og unge
- Gjøre prosjektet «Litterære pusterom – Shared reading» til et godt redskap for alle bibliotekene i fylket, og spre modellen ellers i landet
- Gi et så godt tilbud om bokbuss som mulig, i lys av redusert eller bortfall av støtte fra Sametinget fra 2020.
- Arbeide for en bedre og mer planmessig bruk av skolebibliotekene i grunnskole og videregående skole
- Øke tilgangen til digitalt innhold og digitale tjenester og etablere enda flere bibliotek som arena for digital kompetanseheving av innbyggerne.

7.5. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	**Bud 2019**	**Bud 2020**	**Øk.plan 2021**	**Øk.plan 2022**	**Øk.plan 2023**
Kulturaktivitet	208 184	213 146	212 616	212 086	212 086
Folkehelse	11 692	12 475	12 450	12 427	12 427
Nærings- og bostedsutvikling	9 100	9 780	9 766	9 753	9 753
Elev-/mobbeombud	1 884	2 794	2 791	2 788	2 788
Kultur og folkehelse	**230 860**	**238 194**	**237 622**	**237 053**	**237 053**

KAPITTEL 8

TANNHELSE

8. Tannhelse

8.1. Kort sammendrag

Tannhelse tildeles for 2020 en budsjettramme på 251 millioner kroner. I 2019 ble tannhelse sin budsjettramme økt med 17 millioner kroner. Økningen fra 2019 videreføres også i 2020.

Tannhelsetjenesten i Trøndelag fylkeskommune består av 53 tannklinikker samt Kompetansesenter Tannhelse Midt (TKMidt).

Den offentlige fylkeskommunale tannhelsetjenesten tilbyr tjenester etter lov om tannhelsetjeneste til prioriterte grupper samt til voksne betalende pasienter.

8.2. Mål og ambisjoner

Den offentlige tannhelsetjenesten skal levere gode tjenester slik at våre innbyggere kan bevare en god tannhelse livet ut.

Vår ambisjon er å tilby alle typer tannbehandling og i tillegg bidra aktivt i folkehelsearbeid, forskning og fagutvikling. For å lykkes med det må vi ha god og stabil bemanning med kompetente medarbeidere og moderne, godt utrustede klinikker i alle områder av fylket.

Tilgang til tannhelsetjenester og øvrige helsetjenester kan være avgjørende for mange innbyggeres valg av bo- og arbeidssted. Et desentralisert tilbud er derfor viktig også for samfunnsutviklingen.

De prioriterte gruppene som har rett til gratis offentlig tannhelsetjeneste er barn 0-18 år, psykisk utviklingshemmede, eldre/syke i sykehjem og i hjemmesykepleie, pasienter med rusmiddelproblem og innsatte i fengsler. Ungdom 19-20 år har rett til 75 % prisreduksjon.

KOSTRA-tall tannhelse 2018. Trøndelag og landsgjennomsnittet

	Trøndelag	Landet u/Oslo	Landet
Netto driftsutgifter pr. innbygger	542,4	522	493,7
Andel us/beh 3-18 år	64,2	70,5	69,5
Andel us/beh psykisk utv.h.	67,3	81,7	81,1
Andel us/beh institusjon	71,1	74,6	74,9
Andel us/beh hjemmesykepleie	21,3	21	20,5
Andel us/beh 19-20 år	43,4	44,4	41,7
Andel us/beh voksne betalende	7,5	5,7	5
Andel 5-åringer uten karies	82,3	82,4	81,3
Andel 12-åringer uten karies	60,2	60,2	60,4
Andel 18-åringer uten karies	24,0	26,4	26,7
Tannleger per 10.000 innbygger	6,9	7,5	7,7
Spesialister per 10 000 innbygger	0,6	0,8	0,9

Kostra-tallene for tannhelse for 2018 viser at netto driftsutgifter pr. innbygger var noe høyere enn i landet for øvrig. Samtidig hadde Trøndelag færre tannleger og spesialister per 10 000 innbyggere enn landsgjennomsnittet.

Trøndelag hadde en noe lavere andel av barn og ungdom (3-18 år) til undersøkelse/behandling enn resten av landet. Noe lavere andel til undersøkelse/behandling gjaldt også for institusjonspasienter, for psykisk utviklingshemmende var det en betydelig forskjell mellom

Trøndelag og resten av landet. Andel av hjemmesykepleiepasienter og 19-20-åringer undersøkt/behandlet var på linje med landsgjennomsnittet.

Den offentlige tannhelsetjenesten i Trøndelag behandlet i 2018 en større del av voksne betalende pasienter enn landet for øvrig.

8.3. Økonomisk situasjon

Seksjon tannhelse fikk styrket budsjettet med 17 millioner kroner i 2019 og tannhelse får beholde denne styrkingen også i 2020.

Seksjon tannhelse hadde et merforbruk på 10 millioner kroner i 2018. Seksjonen har måttet dekke inn 5,3 millioner kroner av dette merforbruket i 2019. Etter inndekning av merforbruket fra 2018 ligger det an til et merforbruk i 2019 på 8,5 millioner kroner. Av dette er 3 millioner kroner knyttet til ordinær drift og 5,5 millioner kroner er knyttet til Kompetansesenter Tannhelse Midt (TKMidt). Merforbruket til TKMidt kan bli redusert hvis Trøndelag fylkeskommune får ytterligere tilskudd i 2019 fra Helsedirektoratet.

De økonomiske utfordringene for tannhelsetjenesten er flere pasienter med behov for ressurskrevende behandling. Teknologisk og medisinsk utvikling gir økte muligheter og forventninger om dyrere behandlingsopplegg. Et generasjonsskifte blant ansatte gir også økte kostnader.

I deler av fylket er det et etterslep på fornying av dentalmedisinsk utstyr. Det er dessuten ønskelig å ikke bare opprettholde utstyrsparken, men også kunne ta i bruk ny teknologi for å forbedre diagnostikk og behandling.

Heimdal og Tiller tannklinikker er vedtatt samlokalisert i nye lokaler ved Tiller videregående skole. I byggeperioden må Tiller tannklinikk flytte til midlertidige leide lokaler, noe som medfører ekstra driftsutgifter. Nye lokaler for tannklinikk på Hitra skal utredes og prosjekteres i 2020. Vi søker nye lokaler for Malvik tannklinikk og Sentrum tannklinikk i Trondheim. Det er i tillegg behov for oppussing eller oppgradering av flere klinikker.

Fra 2019 har Trøndelag fylkeskommune ansvar for tannhelsetjenester i Rindal kommune. Fra 2020 har vi også ansvar for innbyggerne i det som nå er Halsa kommune i Møre og Romsdal. Dette øker utgiftene med til sammen ca. to millioner kroner.

8.4. Strategier og prioriteringer

Ressursbruk til prioriterte grupper
Tannhelsetjenestens ressurser skal i utgangspunktet brukes til behandling av prioriterte grupper. Behandling av voksne betalende pasienter skal finansieres av honorarinntektene.

Vi kan redusere netto driftsutgifter ved å redusere tilbudet til prioriterte grupper.

Den største prioriterte gruppen er barn og unge i aldersgruppen 0-18 år. Mange innenfor denne aldersgruppen har ikke behandlingsbehov ved hver undersøkelse, og kan derfor innkalles sjeldnere til kontroll enn øvrige pasienter. Sjeldnere innkalling vil imidlertid innebære økt generell risiko for at tannsykdom utvikler seg uten å bli oppdaget. Behandlingsbehovet kan dermed blir større og konsekvensene mer alvorlige enn ved hyppigere innkalling.

Tannhelsetjenesten i Trøndelag har i dag gjennomsnittlige undersøkelsesintervaller for aldersgruppen 3-18 år på mer enn 18 måneder. I deler av Trøndelag er det store etterslep på grunn av perioder med ustabil bemanning, andre steder kan det være rom for å øke intervallene.

Nasjonal faglig retningslinje for tannhelsetjenester til barn og unge tilrår at barn og unge skal innkalles til undersøkelse med 12 til 24 måneders intervaller. Intervallene skal bestemmes på

grunnlag av individuell risikovurdering. Det vil være i strid med disse retningslinjene, og faglig uforsvarlig, å planlegge med stor økning av gjennomsnittlige undersøkelsesintervaller.

Det er heller ikke forsvarlig å redusere tilbudet til andre prioriterte grupper. Psykisk utviklingshemmede og institusjonspasienter har særlige behov for tett oppfølging. Vi bør også undersøke og behandle flere hjemmesykepleiepasienter og ruspasienter enn hva vi gjør i dag. Vi har også lang ventetid for tannbehandling i narkose noen steder i Trøndelag.

Utgiftene kan også reduseres ved å stramme inn når det gjelder dekning av særlig kostnadskrevende behandling, for eksempel implantater, men det er ikke rom for store innsparinger her - forutsatt at vi fortsatt følger Helsedirektoratets veiledning for hva som er nødvendig tannbehandling.

Bemanning
Vi kan redusere bemanningen og dermed redusere lønnsutgiftene. Vi kan også med uendret bemanning øke behandling av betalende pasienter for å øke inntektene. Resultatet av begge tiltak blir et redusert tilbud til prioriterte grupper.

Utgiftene kan reduseres noe ved at vi sørger for å ha stor nok kapasitet til at vi kan begrense kjøp av tjenester fra privatpraktiserende tannleger og behandle flere prioriterte pasienter selv. Det kan også være aktuelt å ansette flere tannpleiere i stedet for tannleger. Dette er tiltak som kan redusere utgiftene uten å redusere tilbud til prioriterte grupper.

Skifte i stillinger medfører perioder med nedsatt produktivitet og økte utgifter. Hvor stabil bemanningen er, påvirker derfor hvor gode tjenester vi kan levere innenfor de økonomiske rammene. Ettersom vi i liten grad kan påvirke antall skifter i stillinger og behov for vikariater, representerer dette et betydelig usikkerhetsmoment.

Nedlegging av ambuleringsklinikker
Trøndelag fylkeskommune har noen små klinikklokaler uten fast bemanning, hvor personell fra andre klinikker reiser ut og behandler pasienter i nærområdet. Ambulering skaper merutgifter til lønn og redusert produksjon som følge av reisetid og overtid. Dessuten blir utstyret lite utnyttet, men må likevel skiftes ut med jevne mellomrom. Disse klinikkene ligger i områder med spredt bosetting, lang reisevei til alternativ tannklinikk og ofte dårlige offentlige kommunikasjoner.

Forventet brutto effekt ved nedlegging av alle ambuleringsklinikkene anslås til om lag 2 millioner kroner pr. år, men nedlegging vil øke utgifter til reiserefusjoner.

Reduksjon av reiserefusjon for tannlegepasienter
De prioriterte pasientene i tannhelsetjenesten får refundert reiseutgifter på linje med pasienter innen andre deler av helsevesenet. Men fylkeskommunen kan selv fastsette nivået på denne refusjonen og nivået kan i praksis settes lik null. Med dagens klinikkstruktur vil bortfall av refusjoner gi en innsparing på om lag 1 million kroner.

Økning av honorartakster
Ved innføring av felles takster til voksne betalende pasienter i Trøndelag fylkeskommune i 2018, økte flere av takstene betydelig sammenlignet med takstene i tidligere Sør-Trøndelag fylkeskommune. Takstene for 2019 ble ikke økt utover beregnet prisstigning. Det anbefales ikke økte takster for 2020 utover prisstigning.

Redusert utstyrskjøp
Tannhelsetjenesten har mange klinikker og mye kostbart utstyr. Det er behov for løpende utskifting av utstyret. Behovet vurderes til gjennomsnittlig 15 uniter (behandlingsenheter) i året med en kostnad på til sammen ca. 7 millioner kroner. I tillegg kommer fornying av inventar og møbler. I deler av Trøndelag fylke er det allerede et etterslep på dette området. Ytterligere utsettelser av nødvendige fornyelser vil gå ut over driftssikkerheten, med risiko for inntektstap.

8.5. Kompetansesenter Tannhelse Midt

TKMidt er et regionalt kompetansemiljø som skal være drivkraft for fagutvikling og forskning i tannhelsetjenesten. TKMidt skal sikre befolkningen et behandlingstilbud med tilgang til avansert diagnostikk og flerfaglig spesialistbehandling. TKMidt er i 2019 en enhet innen seksjon tannhelse, men vil fra 1.1.2020 bli skilt ut som et eget fylkeskommunalt foretak.

TKMidt mottar i 2019 et driftstilskudd på 5 millioner kroner. Dette skal øke med 0,7 millioner kroner i 2020, 0,5 millioner kroner i 2021 og med 0,2 millioner kroner i 2022, slik at driftstilskuddet i 2022 blir på 6,5 millioner kroner.

8.6. Investeringer

Bygningstekniske investeringer
Det vil være et løpende investeringsbehov i klinikker for bygningsteknisk oppgradering, både i egne og leide lokaler. Det er behov for investeringer ved fem lokasjoner i året, med en gjennomsnittlig kostnad på 0,5 millioner kroner. En ramme på 2,5 millioner kroner per år for dette formålet bør videreføres i økonomiplanperioden.

Investeringer i nye klinikker blir fremmet som egne saker for fylkestinget. Pr. nå gjelder dette nye lokaler for Hitra tannklinikk. Planlegging starter i 2020 og det søkes å få ferdigstilt nytt bygg i 2021.

Ny tannklinikk ved Tiller videregående skole er vedtatt og lagt inn i investeringsrammen for utbygging av denne skolen.

Det er vedtatt flytting av Løkken tannklinikk til nye leide lokaler i Meldal. Flytting til nye lokaler for Malvik tannklinikk og Sentrum tannklinikk i Trondheim kan bli aktuelt i økonomiplanperioden.

Dentalmedisinsk utstyr
Utstyrsbehov ved ny klinikk ved Tiller videregående skole er kostnadsberegnet til 10 millioner kroner og lagt inn i investeringsrammen for skoleprosjektet.

Flytting til nye lokaler i Meldal og på Hitra vil også gi behov for utstyrsinvesteringer i økonomiplanperioden.

8.7. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	**Bud 2019**	**Bud 2020**	**Øk.plan 2021**	**Øk.plan 2022**	**Øk.plan 2023**
Tannhelse	241 882	250 947	250 947	250 947	250 947
Tannhelse	**241 882**	**237 959**	**237 387**	**236 818**	**236 818**

Investeringer

Prosjektets navn Millioner kroner	Total kostnads-ramme	Finansiert pr. 31.12.2019	Budsjett 2019	Økonomiplanperiode			
				2020	2021	2022	2023
Tannhelse							
Planlegging Hitra	1,0	0,0	0,0	1,0			
Teknisk oppgradering tannklinikker	12,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Investering				**3,5**	**2,5**	**2,5**	**2,5**
Merverdiavgiftskompensasjon				0,6	0,4	0,4	0,4
Låneopptak som belaster driftsøkonomien				2,9	2,1	2,1	2,1
Finansiering				3,5	2,5	2,5	2,5

KAPITTEL 9

SAMFERDSEL

9. Samferdsel

9.1. Kort sammendrag

Fylkestinget vedtok i juni 2019 en erkjennelse av at verden er i en klimakrise. Samferdselsområdet står for 90% av fylkeskommunens egne klimagassutslipp. For å ta klimakrisen på alvor må vi da finne nye, virkningsfulle tiltak med omfattende effekt, i tillegg til de planlagte tiltakene med hybridferger, utslippsfrie hurtigbåter og fossilfrie bybusser.

Samtidig blir de økonomiske rammene innenfor samferdselsområdet redusert vesentlig fremover, på grunn av et vedtatt innsparingskrav, vedtak om å styrke opplæringsområdet samt av behovet for å redusere fylkeskommunens gjeldsnivå.

Dette skjer samtidig som tidligere mindreforbruk er brukt opp til å finansiere opprettholdelse av tjenestetilbud og aktivitetsnivå de siste to årene. Nå må situasjonen løses med reelle kostnadsreduksjoner og redusert investeringsnivå.

Til sammen utgjør dette et innsparingsbehov innenfor kollektivområdet på ca. 80 millioner kroner i 2020, ca. 90 millioner kroner i 2021 og nesten 100 millioner kroner i 2022. Innenfor veiområdet er konsekvensen et kutt på i underkant av 10 millioner kroner i 2020, og reduserte investeringer på ca. 300 millioner kroner årlig i fylkesrådmannens forslag til budsjett for 2020-2023.

Fylkesrådmannen anslo i økonomiplanen for 2018 at det var behov for å redusere kostnadsnivået i det kommende regionbussanbudet med ca. 100 millioner kroner årlig. Rammene for anbudet ble til slutt vedtatt redusert med ca. 50 millioner kroner, med helårsvirkning fra 2022. Dette innebærer at alle økonomiske utfordringer ikke er løst, og at de to første årene i perioden vil bli ekstra krevende.

Innenfor veiområdet innebærer de reduserte rammene at avstanden opp til ideell standard vil bli enda lengre enn de 4,8 mrd. kroner etterslepet ble vurdert til i 2019. Tiltaket for å redusere etterslepet skulle være et fornyingsprogram. Redusert lånekapasitet vil umuliggjøre dette.

Prosessen med regionanbudet viser hvor krevende det er å skulle redusere tjenestetilbudet. Både fylkesveiene, kollektivtilbudet og mobil- og bredbåndsdekningen er avgjørende funksjoner for næringslivet, samfunnslivet og for hverdagen til de fleste av oss.

Det store spørsmålet i denne økonomiplanperioden blir om det er mulig å foreta store klimatiltak i en periode med betydelig økonomisk innstramming, uten å redusere tjenestetilbudet.

Fylkesrådmannens forslag til håndtering av de økonomiske fordringene i 2020-2023 innebærer en løsning gjennom en kombinasjon av reduserte veiinvesteringer, å pålegge AtB kutt i tjenestetilbud og administrasjon, en større takstøkning enn vanlig samt bruk av fondsmidler de to mest utfordrende årene. Dette vil være omfattende tiltak som det vil bli utfordrende men nødvendig å gjennomføre.

I økonomiplanen presenterer ikke fylkesrådmannen nye tiltak overfor klimakrisen som Fylkestinget vedtok å erkjenne i juni i år. Dette vil kreve helt nye tiltak, som vil utfordre både kompetanse-messige, økonomiske og politiske grenser.

Samferdselsområdet står for 90 % av fylkeskommunens egne klimagassutslipp. På kollektivområdet har fylkeskommunen en omfattende klimatiltaksplan, der fossilfrie bybusser, hybride ferger og utslippsfrie hurtigbåter er ventet å kunne kutte over 50% av fylkeskommunens egne utslipp. På veiområdet foreligger det ikke tilsvarende klimatiltak. Området innebærer derved et viktig klimakrise-potensial.

1. januar 2020 etablerer Trøndelag fylkeskommune egen veiadministrasjon. Dette vil gjøre oss i stand til å ta mer aktiv styring både over ressursbruk og utvikling innenfor veiområdet. Dette er et av fylkeskommunens viktigste tjenesteområder, største kostnadsposter og kanskje fylkeskommunens viktigste klimakrise-verktøy.

Fylkesrådmannen legger ikke opp til å gjennomføre «klimakrise-tiltak» på veiområdet i 2020, men vil komme tilbake til dette når egen veiadministrasjonen er etablert. Det er et potensial når fylkeskommunen har ressurser til å ta tak i dette. Bla. innebærer produksjon og legging av asfalt både store kostnader og store klimagassutslipp. Det trengs over 4.000 tonn med asfalt bare for å asfaltere Trøndelag fylkeskommunes 6.000 km. fylkesvei. Dette arbeidet vil utløse ca. 120.000 tonn med CO2 og et strømforbruk på over 150 millioner kwh. Dekkslitasje er i tillegg den største årsaken til mikroplast i naturen. Så dersom det viser seg mulig å utvikle et nytt veidekke med samme trafikksikkerhet som asfalt, er potensialet både mht. klimagassutslipp, energiforbruk og mikroplastforsøpling enormt. Men dette er svært krevende å realisere.

På tross av reduserte økonomiske rammer vil det fremdeles være et stort politisk handlingsrom innenfor samferdselsområdet. Vi vil uansett foreta store anskaffelser innenfor sjøtransport, vei- og brubygging, veidrift, asfaltlegging, bredbåndsutbygging, systemutvikling og snart også kjøp av lufttransport. Alle disse tjenestene har stort potensial for merverdier for både regionalt næringsliv og for klimaet ved innovative offentlige anskaffelsesprosesser, selv med et redusert kostnadsnivå innenfor samferdselsområdet.
I tillegg vil det være mulig med nye bompengeprosjekter, forutsatt en bompengeandel i henhold til vedtatt veistrategi.

Det vil bli svært krevende å redusere kostnadsnivået, finne nye og effektive klimatiltak og samtidig opprettholde tjenestetilbudet. Men det er fremdeles store politiske mulighetsrom på området.

9.2. Mål og ambisjoner

Det overordnede målet for samferdselsområdet er at hele Trøndelag i økende grad skal oppleves å være tilgjengelig. Tilgjengelig både når det gjelder å reise og få sendt varer (mobilitet) og tilgang til verktøy som erstatter behovet for å reise (kommunikasjon).

I økonomiplanens utfordringsdokument (FT-sak 78/19) kan flere målsetninger og ambisjoner leses ut av det politiske vedtaket. Disse sammenfaller også med øvrige vedtak;

- Det må legges til rette for god distriktsutbygging gjennom effektive transportløsninger i hele vidstrakte Trøndelag. Dette sammenfaller med målsetningene i vedtatt samferdselsstrategi.
- Trøndelag fylkeskommune må ta sin del av reduksjonen av klimautslipp, gjennom ny teknologi, forskning, djerve ideer og bestillingskompetanse. Dette er en naturlig ambisjon i forlengelsen av erkjent klimakrise.
- Jernbane med høy frekvens. Målet sammenfaller med vedtatt samferdselsstrategi.
- Veiene skal være trafikksikre og fremkommelige over alt, året rundt. Dette sammenfaller med vedtatt delstrategi vei, men det det kan være svært utfordrende å ivareta formuleringen «over alt året rundt». Stramme økonomiske rammer gjør det spesielt viktig å følge de klare prioriteringene som er vedtatt i delstrategi vei.
- Prioritere å fjerne flaskehalser og forbedre trafikkflyten for godstransporten. Dette sammenfaller med intensjonen bak og målene i delstrategi gods.
- For å møte foranstående økonomiske utfordring blir det viktig innenfor kollektivtransporten å jobbe med fleksible løsninger og tilrettelegge anbudskontraktene slik at transporttilbudet kan økes om det blir rom for det. Som gjennomgått under Utkast til oppdragsbrev for regionanbud 2021, er tilskuddsrammen spesifisert i FT 155/18, 12/12-2018: Anbudsstrategi for regionanbud 2021.
- Ivareta trafikksikkerhet i skolenes nærområde. Dette samsvarer også med målene i delstrategi trafikksikkerhet.

9.3. Økonomisk situasjon

I henhold til vedtatt økonomiplan for perioden 2019-2022 er det forutsatt at den økonomiske rammen til samferdselsområdet skal justeres ned i perioden fram til 2022. Nedjustert nivå for 2022 foreslås deretter videreført i 2023.

Tall i mill kroner

	2019	2020	2021	2022	2023
Kollektivtrafikk	-12,8	-26,1	-33,9	-41,7	-41,7
Fylkesveger	-1,9	-7,4	-9,3	-11,1	-11,1
Sum	**-14,6**	**-33,5**	**-43,1**	**-52,8**	**-52,8**

Reduksjon av samferdselsrammen som følge av generell innsparing på tjenesteområdene og styrkning av utdanningssektoren slik den fremgår i vedtatt økonomiplan for 2019-2022 Nivå fra 2022 videreført i 2023.

I 2018 ble samferdselsrammen redusert med 6,6 millioner kroner i forhold til tidligere rammer i Nord- og Sør-Trøndelag. Denne reduksjon er tatt ut som effektivisering i form av reduserte kostnader i egen administrasjon og innsparing kjøp av tjenester.

Til tross for at den økonomiske rammen til samferdselsområdet er redusert i 2018 og 2019, er det innenfor kollektivområdet videreført et aktivitetsnivå i begge årene tilsvarende 2017-nivået. Dette er omtalt og politisk behandlet i økonomiplanene for 2018-2021 og 2019-2022 og i forbindelse med vedtak rundt disponering av tidligere års mindreforbruk.

Differansen mellom faktiske kostnader påløpt i årene 2018 og 2019 og vedtatt økonomisk ramme er i begge årene finansiert med bruk av midler fra tidligere års mindreforbruk. Dette blir nærmere omtalt i følgende kapittel som omhandler økonomisk situasjon Kollektivområdet - Region.

Prognoser for inneværende år 2019 indikerer at det ved inngangen til 2020 ikke vil være restmidler igjen fra tidligere års mindreforbruk. En liten del av midlene er bundet til prosjekter.

Den økonomiske situasjonen innebærer at samferdselsaktivitetene fra og med 2020 må planlegges gjennomført innenfor den faktisk nedjusterte rammen. I det videre belyses det hvordan dette vil slå ut innenfor de enkelte samferdselsområdene.

9.3.1. Økonomisk situasjon - Kollektivområdet

Kollektivområdet deles hensiktsmessig opp i to under-økonomier; økonomi innenfor miljøpakkeområdet og økonomi utenfor miljøpakkeområdet, sistnevnte område er videre omtalt som «regionen». Årsaken til oppdelingen er at områdene er underlagt ulik finansiering og ulike styringsmekanismer.

Fylkeskommunens økonomi på kollektivområdet må også sees i sammenheng med AtBs økonomi. Som fylkeskommunens administrasjonsselskap kan AtB gjennom sin drift av kollektivtjenestene opparbeide økonomiske overskudd og underskudd innenfor tilskudds-aktivitetene.

Miljøpakkeområdet
Økonomi og aktiviteter i miljøpakkeområdet styres gjennom samarbeidsorganene i miljøpakken. Trøndelag fylkeskommune har i dette samarbeidet forpliktet seg til å finansiere aktiviteter på et «nullpunkts-nivå». Nullpunktforpliktelsen er satt på det tilskuddsnivået fylkeskommunen hadde opprinnelig før det gjennom miljøpakkesamarbeidet og ved hjelp av belønningsmidler er opparbeidet et betydelig utvidet aktivitetsnivå. Tilskudd nødvendig for å drifte kollektivtrafikken i miljøpakkeområdet ut over nullpunktet finansieres ved hjelp av belønningsmidler fra staten og eventuelt bompenger. Trøndelag fylkeskommune finansierer ut fra denne forutsetningen kollektivtrafikken i miljøpakkeområdet med 201 millioner kroner i 2020 (178 millioner kroner i 2016-kroner, årlig regulert iht. deflator +0,5%). Fylkesrådmannens forslag til budsjett for 2020 innebærer at Miljøpakken må finansiere kollektivdriften i miljøpakkeområdet med 211 millioner kroner ut over fylkeskommunens del.

Parallelt med utarbeidelse av denne økonomiplanen pågår det en budsjettprosess i miljøpakkesamarbeidet der endelig handlingsprogram og budsjetter for perioden 2020 – 2023 vil bli besluttet. Endelige rammer for aktivitetene i miljøpakkeområdet kan bli endret som følge av dette. Fylkesrådmannen forutsetter i denne økonomiplanen at all kostnads- og inntektsrisiko ut over fylkeskommunens nullpunkt vil bli håndtert gjennom miljøpakkesamarbeidet og skal således ikke belaste fylkeskommunens økonomi ut over nullpunktet.

Det er med ny byvekstavtale og med nytt bussanbud i Trondheim, betydelig større aktivitet i miljøpakkeområdet fra og med august 2019. AtB og Trøndelag fylkeskommune opererer i sine budsjettprognoser for 2020 med et samlet kostnadsnivå for miljøpakkeområdet som ligger 66 millioner kroner over vedtatt mandat på 358 millioner kroner (indeksert 350-nivå). Dette skyldes økte rutekostnader pga. manglende infrastruktur og at passasjerveksten ventes å komme i etterkant av at rutetilbudene er etablert og kjørt inn. I prognosene til AtB opereres det med at kostnadsnivået skal være i henhold til mandatet fra og med 2021. Problemstillingen er behandlet av FU i sak 313/18 og i Formannskapet i Trondheim kommune. I denne saksbehandlingen er det også vedtatt en felles aksept for hvordan dette planlegges finansiert. I henhold til AtBs prognoser vil økte trafikkinntekter fra 2021 løse det finansielle behovet framover. Vedtaket i saken ble basert på denne forutsetningen. Dette representerer en betydelig økt risiko for AtB.

Regjeringens bompengeforlik vil gi økte inntekter til Miljøpakken. Miljøpakken forventes å få 50 millioner kroner årlig til taksttiltak samt at staten øker sitt investeringstilskudd fra 50% til 66%. Forutsetningen for dette er at halvparten skal gå til å redusere bompengebelastningen. Dette er beregnet til å utgjøre 300 millioner kroner i netto økte investeringsmidler og 300 millioner kroner i redusert bompengebelastning i løpet av byvekstavtale-perioden.

Regionen

For å opprettholde aktiviteten i regionen på et 2017-nivå er det i inneværende økonomiplan for perioden 2019-2022 vedtatt å benytte 52,3 millioner kroner av tidligere års mindreforbruk i 2019. Utfordringen er i økonomiplanen forklart og fremskrevet slik det fremgår av følgende tabell. Utfordringen er fortsatt gjeldende:

Tall i mill kroner

	2019	2020	2021	2022	2023
Nedtrekk Kollektivramme	12,8	26,1	33,9	41,7	41,7
Ekstra behov ferge	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Ekstra behov hurtigbåt	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Dekke inn tidl.kostn.økning*	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
Sum utfordring pr år	**52,3**	**65,6**	**73,4**	**81,2**	**81,2**

Oppsummert økonomisk utfordring pr år slik den er kommunisert i økonomiplan 2019-2022. Nivå fra 2022 er videreført i 2023. I tillegg vil utfordringen fra 2020 øke med 15 millioner kroner som følge av andre forhold. Samlet utfordring vil da avrundet beløpe seg til om lag 80 millioner kroner i 2020, 90 millioner kroner i 2021, og knapt 100 millioner i 2022 og 2023.

Som det fremkommer har det i tillegg til nedtrekk i rammen vært økte kostnader med å opprettholde tjenesteomfanget. Kostnadsendringene er forårsaket av flere forhold. Ett vesentlig beløp kommer som følge av endret kontraktsform i fergesambandene Flakk-Rørvik og Brekstad-Valset som innebærer økte årlige utlegg i forhold til de siste årene med utgående kontrakt. Videre har det siden 2018 vært vedtatt å finansiere kostnadsøkning forårsaket av høye indekskostnader i nord-delen av fylket (HUT 20/18). AtB ble pålagt å håndtere samme indeksøkning i sørdelen av fylket og i miljøpakkeområdet innenfor sin eksiterende tilskuddsramme (vedtatt i øk-plan 2018-2021). Dette er gjennomført.

Redusert ramme og økte kostnader medfører en betydelig utfordring. Følgende figur illustrerer utviklingen.

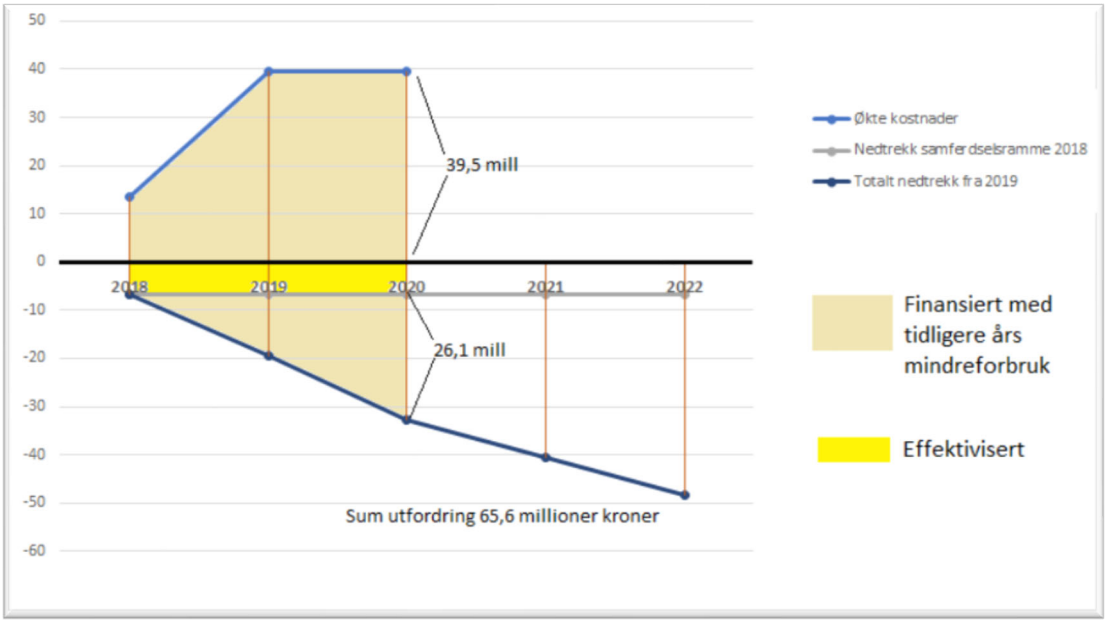

Grafene illustrerer kostnadsutviklingen med å opprettholde vedtatt tjenestenivå og den samtidige nedjusteringen av økonomisk ramme til kollektivområdet. Differansen er finansiert med tidligere års mindreforbruk. Kostnadsøkningen utgjør 39,5 millioner kroner, nedjustering av rammen 26,1 millioner kroner, til sammen 65,6 millioner kroner.

I tillegg til det som er kommunisert i tidligere års økonomiplaner vil det delvis fra 2019 og fullt ut fra 2020 påløpe 15 millioner kroner ekstra som følge av andre forhold. Her utgjør 10 millioner kroner i mva-kompensasjon fra staten, som må overføres fra region til miljøpakkeområdet, den største posten. I 2018 og halve 2019 har disse midlene feilaktig vært med å finansiere fylkeskommunens drift utenfor miljøpakkeområdet.

Samlet er utfordringen mellom kostnadsnivå 2019 og ramme for 2020, 80,6 millioner kroner i 2020, 88,4 millioner kroner i 2021, og 96,2 millioner kroner i årene 2022 og 2023. Utfordringen kommuniseres i fortsettelsen som 80, 90, 100 og 100 millioner kroner for henholdsvis årene 2020,2021,2022 og 2023.

Det vil i 2020 og årene framover ikke være mulig å benytte tidligere års mindreforbruk til å finansiere dette. Så fremt utfordringen ikke kan finansieres med midler som hentes inn utenfor kollektiv-rammen må kostnadsnivå eller tilskudds-utbetalinger innenfor kollektivområdet reduseres tilsvarende.

Det er i regionanbud 2021 vedtatt en kostnadsramme som ligger 47 millioner kroner under kostnadsnivå 2019. Forutsatt at rammen innfris vil den ha helårsvirkning fra og med 2022 og redusere utfordringen tilsvarende. Det vil da fortsatt være en restutfordring på 50 millioner kroner i 2022 og 2023.

Økonomisk situasjon - AtB

AtB har gjennom god styring de siste årene opparbeidet økonomisk overskudd gjennom driften. Overskuddene er avsatt til egenkapital. Selskapets økonomiske status er redegjort i FT-sak 85/19-Eiermelding AtB.

Selskapets egenkapital utgjør ved inngangen til 2019 kr. 84 millioner kroner. Opparbeidet egenkapital vurderes dermed å være på et nivå som gjør selskapet i stand til å håndtere normal risiko og normale variasjoner i inntekter og kostnader.

Ved inngangen til 2019 har selskapet i tillegg et framført ubenyttet tilskudd på 37,7 millioner kroner i miljøpakkeområdet og 25,5 millioner kroner i regionen. Dette er tidligere utbetalte tilskudd fra Trøndelag fylkeskommune som AtB ikke har benyttet.

9.3.2. Økonomisk situasjon - Fylkesveg

Drift fylkesveg
Ut fra en samlet og overordnet vurdering og prioritering av fylkeskommunens aktiviteter foreslår fylkesrådmannen en økonomisk ramme for drift og vedlikehold av fylkesveg på til sammen *784,7 millioner 2020-kroner ekskl. mva*. I dette beløpet inngår ikke kostnader som knytter seg til etableringen av egen vegadministrasjon. I tillegg til statlige overførte midler knyttet til personell i ny organisering må det forventes å påløpe ytterligere driftskostnader til etablering og drift av egen fylkeskommunal vegadministrasjon. Disse forholdene er imidlertid ennå ikke fullt ut kvantifisert og derfor ikke tallfestet i økonomiplanen. Samtidig gjenstår det også en viss usikkerhet med tanke på hvordan de statlige overføringer knyttet til området endelig faller ut.

Statens objektive estimering av behov for midler til drift og vedlikehold av fylkesveg, MOTIV-tallet, er på 1 246 millioner 2020-kroner eks mva. for Trøndelag (ref. *Grønt hefte*). Fylkesrådmannen sitt budsjettforslag innebærer med det en ramme for drift og vedlikehold som kun tilsvarende ca. 63 % av MOTIV-tallet.
I disponeringen av de årlige midlene må først og fremst drift bli ivaretatt og som en konsekvens av dette blir vedlikehold derfor ytterligere underfinansiert. Med gjeldende rammeforslag vil dette totalt sett tilsvare en underfinansiering av vedlikeholdsområdet for fylkesveg på rundt 370 millioner 2020-kroner ekskl. mva. Denne situasjonen er relativt uendret fra 2019-budsjettet, men med bakgrunn i vegstrategien er det pekt på fornyingsprogrammet som et verktøy for å til en viss grad å kunne motvirke effekten av denne underfinansieringen. Som omhandlet nedenfor under *investeringer fylkesveg* kan dette imidlertid bare i liten grad legges til grunn ved gjeldende rammeforslag for investeringer på fylkesveg.

Innenfor veiområdet sikres drift og vedlikehold løpende kostnadsdekning gjennom styring av aktivitetsnivå innenfor tildelte økonomiske rammer. Dette forebygger budsjettoverskridelser, men betyr samtidig at for eksempel økte kostnader til vintervedlikehold på grunn av lang vinter eller prisvekst generelt tas igjen ved mindre utført vedlikehold med de konsekvenser dette gir for forfallutviklingen på vegnettet.

Investeringer fylkesvei
Som en konsekvens av Trøndelag fylkeskommunes lånesituasjon ser fylkesrådmannen det som nødvendig å redusere fylkeskommunens låneopptak og dermed investeringsnivået i kommende planperiode. For fylkesveg medfører dette at det i fylkesrådmannens budsjettforslag legges til grunn en årlig reduksjon i investeringsvolum med om lag 300 mill. kr, eller til sammen rundt 1,2 milliarder kroner i den kommende fireårige planperioden i forhold til det investeringsnivået som er lagt til grunn i Økonomiplan (2019-22).

Som følge av at store deler av investeringsprogrammet for fylkesveg allerede er låst gjennom kontrakter, avtaler og forpliktelser, foreslås det reduserte investeringsnivået hovedsakelig løst ved at *Fornyingsprogrammet* reduseres. Midler til vedlikehold over driftsbudsjettet og fornyingsprogrammet under investering må ses i sammenheng når det gjelder vedlikeholdsetterslep. Konsekvensen av budsjettforslaget er derved at etterslepet på fylkesveiene vil øke. Den langsiktige effekten av dette vil være avhengig av varigheten av det reduserte investeringsnivået.

For å oppnå samlet reduksjon på 300 millioner kroner pr. år må også andre tiltak reduseres. Fylkesrådmannens forslag til investeringsprogram for veg inkluderer derfor også en betydelig reduksjon i tildeling til etablering av nye gang- og sykkelveger. Dette er et område som tidligere har vært et satsningsområde, men som nå blir vesentlig redusert.

Fylkeskommunens store bompengeprosjekter (Fv. 714 Laksevegen, Fosenvegene og Fv. 17 Dyrstad-Sprova-Malm) er alle i sluttfasen. Generelt for disse prosjektene er det god fremdrift og kostnadsstyring.

For Fv. 714 Laksevegen er det på de 10 primærprosjektene som omhandles av tilknyttet Proposisjon (133S) en prognose for innsparing i forhold til prosjektets styringsramme på om lag 100 millioner kroner inkl. mva. etter at marginalprosjekt 13, Melvatnet nå også er gjennomført. Med ref. til vedtak i Hovedutvalg for veg (sak 32/19) pågår planlegging og prosjektering av

marginalprosjekter knyttet Fv. 714 Laksevegen med sikte på utbygging innenfor en kostnad som tilsvarer den samlede innsparing i prosjektet. Denne bruken av innsparing i prosjektet er forankret lokalpolitisk. Når grunnlaget er klart fremmes det en politisk sak om prioritering av marginalprosjektene samt mulig utlysning.

For Fv. 17/720 Dyrstad – Sprova – Malm er det for hovedprosjektet Østvik - Sprova - Malm en prognose for innsparing på rundt 80 millioner kroner inkl. mva. Siste delstrekning av prosjektet Dyrstad – Østvik er det, med ref. til Proposisjon (56S) for prosjektet, lagt til grunn en økonomisk ramme på rundt 130 millioner 2020-kroner.
Det pågår for denne siste delstrekning fremskreden planlegging. Dette med utgangspunkt i at innsparing fra hovedprosjektet på rundt 80 millioner kroner overføres til den økonomiske ramme for siste delprosjekt (Dyrstad - Østvik) slik denne økes fra 130 millioner kroner til rundt 210 millioner kroner.

For begge de ovenstående bompengeprosjektene gjelder det, at det i de tilhørende proposisjonene ikke er helt absolutt definert hvordan realisert innsparing skal benyttes. Imidlertid ligger det fast, at såfremt innsparingen ikke benyttes til mertiltak innenfor prosjektet, vil denne innenfor visse grenser kunne fordeles som en innsparing mellom fylkeskommunale midler og bompenger i henhold til finansieringsnøkkelen for prosjektet. Dette gir en viss grad av handlingsrom med tanke på bruk av fylkeskommunale investeringsmidler. Fylkesrådmannen legger i sitt forslag til grunn at bompengeprosjekter med stor grad av eksterne midler gir stor kost nytteeffekt av de fylkeskommunale investeringsmidler, og foreslår derfor at denne rammen utnyttes. Lokalpolitisk er det også aksept for utnyttelse av rammen gjennom innkreving av bompenger.

I og med at fylkeskommunen ikke har statlig fullfinansiering av tiltak for å innfri kravene i Tunnelsikkerhets-forskriften innen fristen 1. januar 2020, samtidig som at staten ikke har respondert på fylkeskommunens henvendelse vedrørende fullfinansiering eller forskuttering av disse kostnadene, som ved tiltak på et absolutt minimum er på rundt 232 millioner 2020-kroner (+/- 40 %), har Trøndelag fylkeskommune overfor SD varslet brudd på denne tidsfristen. Fylkesrådmannen legger derfor til grunn at Trøndelag fylkeskommune får forlenget fristen til 2025, noe som er på linje med fylkeskommuner med stor tunnelmasse. I tillegg til forutsetningen om statlig finansiering av tiltak knyttet forskriften, kan Trøndelag fylkeskommune under den gjeldende finansielle situasjon ikke påta seg lånebelastningen ved å gjennomføre disse omfattende tiltakene tidligere enn hva som nå legges til grunn.

9.3.3. Økonomisk situasjon – administrasjon, prosjekt og forvaltning

Egen fylkeskommunal vegadministrasjon.
I forbindelse med Regionreformen opphører SAMs vegadministrasjon i Statens vegvesen og fylkeskommunen etablerer fra 1.1.2020 egen vegadministrasjon. Dette arbeidet gjennomføres på rekordtid og det er krevende å rekruttere tilstrekkelig kompetanse frem til 1.1.2020. IKT-systemer, utstyr og andre forutsetninger vil heller ikke fullt ut være på plass til denne tid. Ny veiavdeling vil tilføre organisasjonen 100-200 nye medarbeidere. Dette er et kjempeviktig verktøy for fylkeskommunen på sikt, men vil trolig ha redusert leveranseevne på kort sikt. Finansieringen av egen administrasjon er heller ikke tilstrekkelig avklart og kan bety en vesentlig underfinansiering.

Øvrig fylkeskommunal samferdselsadministrasjon.
Fylkeskommunens samferdselsadministrasjon vil bli tilført nye og endrede oppgaver framover uten at det tilkommer nye ressurser sammen med disse. Oppgavene må forsøkes løst innenfor eksisterende organisasjon uten å øke antall stillinger. Nye større oppgaver som må håndteres er; regional luftfart, ny NTP-prosess, fiskerihavner og sekretariat for politiske forum. Det vil også være økt oppfølgingsbehov mot miljøpakken, dette finansieres delvis av Miljøpakken.

Bredbånd og mobil
Det er i forslag til statsbudsjett for 2020 avsatt 256 millioner kroner til bredbåndsutbygging. Midler fordeles til fylkene etter en fordelingsnøkkel som vektlegger behov, blant annet manglende dekning iht spesifikke kriterier. I 2019 fikk Trøndelag fylkeskommune 35 millioner kroner av en nasjonal ramme på 200 millioner kroner og 9,5 millioner kroner av en tilleggsbevilgning på 50

millioner kroner. De midlene Trøndelag fylkeskommune disponerer bidrar sammen med midler fra kommuner og nettselskap til utbygging av bredbånd for nesten fire ganger så høye beløp. Det er også behov for egne fylkeskommunale midler. Det er for 2020 ikke avsatt beløp i den ordinære samferdselsrammen. Tidligere tiltak har, utover NKOM-midler (Nasjonal kommunikasjons-myndighet), vært finansiert ved bruk av fond og omdisponering innenfor samferdselsområdet.

NKOM finansierer ikke utbygging av mobilnett, så videre aktivitet innen dette området vil være avhengig av fylkeskommunale bevilgninger. Det er heller ikke avsatt beløp i den ordinære samferdselsrammen til dette.

9.3.4. Nye oppgaver- Luftfart, fiskerihavner, digital infrastruktur

Regional luftfart
Fra 1. januar 2020 overtar fylkeskommunene ansvaret for ordningen med kjøp av innenlandske flyruter. Fra 2021 overtas i tillegg ansvaret for tilskudd til ikke-statlige lufthavner. For Trøndelag innebærer dette ansvar for flyruter til og fra Røros, Namsos og Rørvik lufthavn, samt tilskudd til Ørland lufthavn. Fylkeskommunene vil kun få dekket kostnadene for selve rutekjøpet av flyruter, samt avtalt tilskudd til drift av Ørland lufthavn.

Dagens kontrakter på kortbanenettet («FOT-rutene») nord for Trondheim utløper 1. april 2022. Fylkesrådmannen har i 2019 startet kompetanseoppbygging og planlegging av nye anbud for flyruter til/fra Namsos og Rørvik. I 2020 vil det måtte gjennomføres videre kompetanseoppbygging og sannsynligvis eksterne utredninger for å legge til rette for nye anbud. Fylkesrådmannen vurderer det økonomiske behovet for å håndtere anskaffelsen til rundt 1 million kroner i 2020 pluss egne lønnsressurser.

Kontrakten for Røros lufthavn utløper 31. mars 2024. Fylkesrådmannen legger til grunn at fylkeskommunen trer inn i statens inngåtte kontrakt. Fylkeskommunens første anbudsprosess for Røros vil dermed komme etter prosessene for Rørvik og Namsos.

Fiskerihavner
Statens eierskap og forvaltning av fiskerihavneanlegg skal som en del av regionreformen overføres til fylkeskommunene, og midlene til statlige fiskerihavneanlegg skal overføres til rammetilskuddet. Overføringen skal skje gjennom avtaleinngåelse med hver fylkeskommune. Trøndelag fylkeskommune har ikke inngått en slik avtale, men signalisert at den kan være interessert i å overta de 34 næringsaktive fiskerihavnene i fylket når tilskudd, forpliktelser og eiendomsforhold er avklart. Samferdselsdepartementets budsjett til rammetilskuddet for fiskerihavner i 2020 er på 154,8 millioner kroner. Hvor stort tilskudd Trøndelag fylkeskommune kan bli tildelt ved overtakelse er ikke kjent.

Digital infrastruktur
Fylkeskommunen har fra 2020 overtatt et ansvar fra NKOM (Nasjonal kommunikasjons-myndighet) om å være en pådriver, koordinator og tilrettelegger innenfor bredbåndsutbygging i samarbeid med kommunene. Dette skal sikre at næringsliv, husstander og øvrige områder hvor folk ferdes skal ha tilgang på et tidsriktig og stabilt nett.

9.4. Strategier og prioriteringer

9.4.1. Strategier og prioriteringer - Kollektivområdet

Som diskutert ovenfor, er fylkeskommunens bidrag sine bidrag til kollektivtrafikkens driftsøkonomi innenfor miljøpakkeområdet – Trondheim, Malvik, Stjørdal og Melhus - prinsipielt avklart og utfordringer der vil måtte håndteres ved å balansere tilskudd fra Miljøpakken, takst og rutetilbud. De tiltakene som diskuteres nedenfor er derfor knyttet til drift av kollektivtrafikken utenfor Miljøpakkeområdet.

Som redegjort i kapittelet Økonomisk situasjon har fylkeskommunens en økonomisk utfordring innen kollektivområdet som er økende år for år opp til 100 millioner kroner i 2022. Tabellen nedenfor viser hvordan fylkesrådmannen foreslår å håndtere kuttbehovet.

mill kr. 2019-kr	2020	2021	2022	2023
Innsparingsbehov	**80**	**90**	**100**	**100**
Regionanbud 2021		-19	-47	-47
Innsparinger fylkeskom. adm/prosjekt	-3	-7	-12	-12
Bruk av fylkeskommunale fond	-32	-34		
Bruk av ubenyttet tilskudd AtB	-25			
Innsparinger AtB	-20	-30	-41	-41
Sum innsparingstiltak	**-80**	**-90**	**-100**	**-100**

Fylkesrådmannens forslag til inndekning av innsparingsbehov innenfor kollektivområdet.

Tiltakene kommenteres i den følgende tekst.

Regionanbud 2021
Reduserte rammer for regionanbud 2021 får delvis effekt siste halvår 2021 og full effekt fra 2022.

Innsparinger fylkeskom. adm/prosjekt
Innsparingene vil i 2020 bestå av innsparinger i egne fylkeskommunale administrasjonskostnader, 1 million kroner og 2 million kroner i prosjektet *samordnende transporter*. Besparelsene i prosjektet samordnede transporter forventes innenfor både AtB og fylkeskommunen sine aktiviteter.

Bruk av fylkeskommunale fond
Fylkesrådmannen vurderer at det ikke vil være realistisk å gjennomføre all nødvendig innsparing i 2020 med effektivisering, takstøkninger og kutt i tjenestetilbudet. Fylkesrådmannen foreslår derfor at det benyttes fondsmidler i 2020 og 2021 slik at omstillingene kan gjøres planlagt og over noe tid.

Bruk av ubenyttet tilskudd AtB
Slik økonomien ser ut nå, vil AtB ved slutten av året ha et mindreforbruk på 25 millioner kroner som kan dekke inn deler av innsparingsbehovet i 2020. Endelig verdi av dette mindre-forbruket vil kunne påvirkes av AtBs driftsøkonomi i 2019.

Innsparinger AtB
Fylkesrådmannen foreslår at AtB pålegges innsparinger – i prioritert rekkefølge – å redusere i egne administrasjonskostnader, gjennom taksttiltak og gjennom reduksjon i rutekostnader. Det forutsettes at AtB planlegger gjennomføringen slik at summen av tiltakene bruk av tidligere års ubenyttet tilskudd og øvrige innsparingstiltak utgjør 45 millioner kroner i 2020.

Takster
Fylkesrådmannen anbefaler at fylkestinget gir AtB fullmakt til å øke kollektivtakstene utenfor miljøpakkeområdet med opptil + 6%. Rådmannen anbefaler også at fylkestinget gir aksept til at takstene innenfor miljøpakkeområdet kan økes opptil + 6%. En takst-endring i miljøpakkeområdet vil kreve tilsvarende aksept fra øvrige parter i miljøpakkesamarbeidet. Prosentene inkluderer generell prisstigning og vil kunne redusere tilskuddsbehovet med opptil 7,5 millioner kroner utenfor miljøpakkeområdet.

For å få kunnskap om potensialet for innsparinger innenfor AtB's virksomhet, har fylkesrådmannen bedt AtB utarbeide et beslutningsgrunnlag for takstendring med virkning fra 2020. AtB har levert en vurdering av mulighetsrommet for endringer av kollektivtakster fra 2020, men har ikke kommet med noen konkret anbefaling for takstnivå for 2020 og utover. AtB har dermed heller ikke vurdert effekter av anbefalte takstendringer.

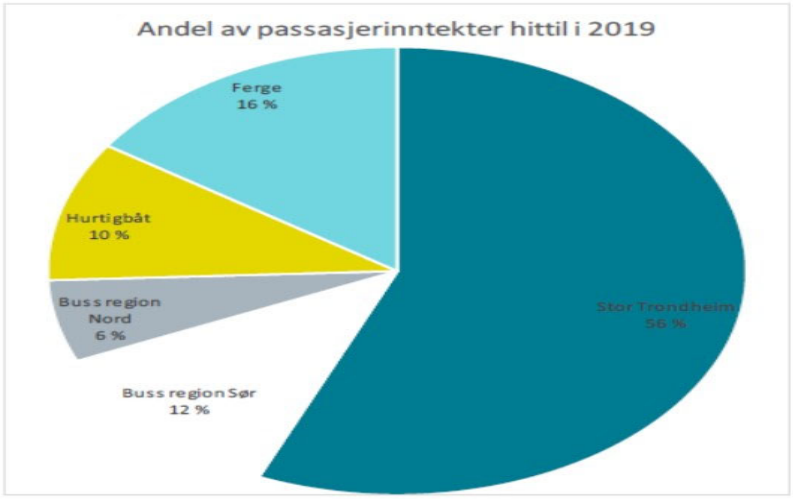

Fordeling av passasjerinntekter pr virksomhetsområde.

Som figuren over viser kommer 56 prosent av billettinntektene fra Stor-Trondheim, dvs fra miljøpakkeområdet. En takstendring her vil ikke ha direkte effekt for fylkeskommunens økonomi slik takstendringer for hurtigbåt, ferge og regionbusser vil ha.

AtB har beregnet effekter av takstøkninger på 10 og 20 % utenom Stor-Trondheim. Beregningene viser et mulighetsrom og er ikke en anbefaling fra AtB eller fylkesrådmannen. AtB har beregnet at en gjennomgående takstøkning på 10% vil redusere tilskuddsbehovet med ca. 25 millioner kroner.

AtB har gjort en sammenligning av takstnivå i Trøndelag og andre regioner i Norge og konkluderer med at Trøndelag fremstår i øvre sjikt når det gjelder prisnivå, men at buss på tross av prisøkninger vil fremstå som et rimelig transporttilbud sammenlignet med bil og eventuelt tog.

Rutetilbud

Fylkesrådmannen har også bedt AtB om å synliggjøre tiltak – og konsekvenser av en reduksjon i rutetilbudet. AtB har gått gjennom tiltak innenfor et teknisk mulighetsrom for hva som kan gjøres innenfor kontraktbestemmelser og uten å beskjære lovpålagt virksomhet. Tiltakene summeres til rund 65 millioner kroner. Det er viktig å understreke at en så stor nedskjæring vil ha svært alvorlige konsekvenser for rutetilbudet, og ikke representerer AtB eller rådmannens anbefalinger.

Trøndelagsplanen understreker viktigheten av et velfungerende samferdselssystem for å kunne utvikle god livskvalitet, et balansert utbyggings- og bosetningsmønster og funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregioner. All den tid rutetilbudet utenfor Trondheim allerede har et utfordrende lavt nivå, vil det være å foretrekke å vurdere prisøkninger fremfor tilbudsnedganger. Det kan imidlertid forventes at også ekstraordinære prisøkninger utover indeksjusteringer vil oppleves negativt av brukere. For deler av tilbudet er prisene i dag regulert i henhold til Riksregulativet for ferjetakster og ekstraordinære prisøkninger her vil medføre at vi fraviker denne praksisen. Hurtigbåtområdet har totalt sett hatt negativ etterspørselsutvikling siden høsten 2016, noe som kan indikere at det kan være mulig å effektivisere deler av tilbudet. Kutt på ferje vil kunne medføre at mange ikke får gjennomført sine reisebehov eller få store forsinkelser. For bussruter i tidligere Sør er allerede beskåret i forbindelse med nedskjæringer av rutetilbudet i 2013 slik at endringsrommet for ytterligere nedskjæringer er lite.

Et kollektivtilbud som tilbyr alternativ til privatbil er en nøkkel i klima- og miljøarbeidet og avgjørende for å bidra til akseptabel mobilitet også for mennesker uten tilgang til egen bil. Trøndelagsplanen understreker viktigheten av at ulike transportformer kan kombineres i gode knutepunkt. Med reduserte rammer for kollektivtransporten utenom miljøpakkeområdet i kommende regionanbud må fylkets transporttilbud reduseres, noe som vil føre til redusert måloppnåelse sett opp mot Trøndelagsplanen. Videre legges det opp til en nettverksstruktur med flere bussbytter i regionanbudet for å maksimere busstilbudet med redusert budsjett. Det vil da være en viktig utfordring at det ikke er økonomi til å finansiere forbedringer av knutepunktene eller utvikle nye.

En nedskjæring i rutetilbud for å redusere tilskuddsbehov med flere titalls millioner kroner vil representere en stor nedskjæring i tilbudet med betydelige konsekvenser for samferdselssystemet i Trøndelag. Det er fylkesrådmannens innstilling at det må overlates til AtB å vurdere hvilke konkrete nedskjæringer og takstøkninger som skal velges innenfor de rammer som stilles til disposisjon. Det er AtB som kjenner kontraktenes mulighetsrom, som har best kjennskap til reisestrømmer og reisebehov og til konsekvenser av takstøkninger og kutt i tilbudet.

Sjø

Sjøstrategien omhandler primært utvikling av ny teknologi med formål å kunne gjennomføre et teknologiskifte, fra dieseldrift til elektrisk drift. Et teknologiskifte vil har stor betydning for klima- og miljøregnskapet for sjøtransport. I tillegg har Norge en ledende industri på området, så et teknologiskifte de nærmeste årene vil i tillegg kunne utløse en teknologiutvikling for norsk maritim industri, som i ettertid vil kunne eksporteres med positiv nasjonal sysselsettingseffekt og global miljø- og klimaeffekt.

SINTEF har dokumentert et potensial for en 5-dobling av havbruksnæringen i Norge. Trøndelag ligger svært gunstig til for dette potensialet. En realisering av dette vil medføre at det må forventes et økt mobilitetsbehov, på relativt begrensede reisestrømmer langs kysten. Det å kunne håndtere disse med båt i stedet for ved etablering av veier, bruer og tunneler vil være svært kostnadsdempende.
Både ferje og hurtigbåttilbudet er i dag befengt med høye kostnader og høye klimagassutslipp. Forutsetningen for å kunne utvide rutetilbudet er derfor at en klarer å utvikle billigere og renere løsninger for sjøtransport.

Fylkestinget vedtok i 2019 å erkjenne en klimakrise og Stortinget ba i 2015 regjeringen sørge for at alle kommende ferjeanbud har krav til nullutslippsteknologi (og lavutslippsteknologi) når teknologien tilsier dette. For ferjeflåten er det mest nærliggende teknologiskiftet, elektrifisering og hybridløsninger mellom diesel og elektrisitet. Med elektrifisering reduseres de lokale utslippene, gjør det mulig å nå klimamålene og det gir et lavere samlet energiforbruk. Dette har fylkeskommunen gjennomført på to største sambandene som også hadde det største klimapotensialet.

Fylkets øvrige 14 båt- og ferjesamband har kontrakter som går ut i perioden 2023 – 2025.
Det er derved en mulighet for et komplett teknologiskifte til sjøs i Trøndelag i løpet av få år. Dette er i en periode der det forventes at norsk maritim industri har et teknologisk forsprang på internasjonale konkurrenter.

De to største ferjesambandene Flakk-Rørvik og Brekstad-Valset ble hybridifisert fra ny kontrakt i 2019, som de første sambandene i Norge. Teknologiskiftet er ventet å medføre opp til 80% kutt i klimagassutslippene. Samtidig påførte de fylkeskommunen en investering i ladeteknologi på netto 90 mill. kr. etter Enova-tilskudd. I tillegg er driftskontraktene ca. 5-10 mill. kr. dyrere enn forrige kontrakt. Erfaringen er videre at de første kontraktene med ny teknologi innebærer en vesentlig driftsrisiko, som utløser behov for ekstra reservekapasitet, som øker merkostnaden ytterligere.

I 2016 lanserte Sør-Trøndelag fylkeskommune en ambisjon om utslippsfrie hurtigbåter, som det tredje tiltaket etter fossilfrie bybusser og hybridferger, i fylkets klimatiltaksplan innenfor samferdselsområdet. Det finnes ingen utslippsfrie hurtigbåter som kjører over 30 knop i verden. Statens støttet ambisjonen gjennom Klimasats-programmet og ytterligere 10 fylkeskommuner valgte å ta del i prosjektet. Resultatet ble fremlagt 3. september 2019, da 5 norske konsortier dokumenterte at de i løpet av 2023 mener de vil være i stand til å levere utslippsfrie hurtigbåter.

Det skal dermed være mulig å gjennomføre et teknologiskifte også innenfor hurtigbåt, i løpet av neste anbudsperioden i Trøndelag. Men dette vil ikke kunne realiseres uten å akseptere en vesentlig merkostnad og risiko, knyttet til de første leveransene.

Den ideelle anskaffelsesprosessen for kjøp av båt og ferjetjenester er 3 – 5 år.

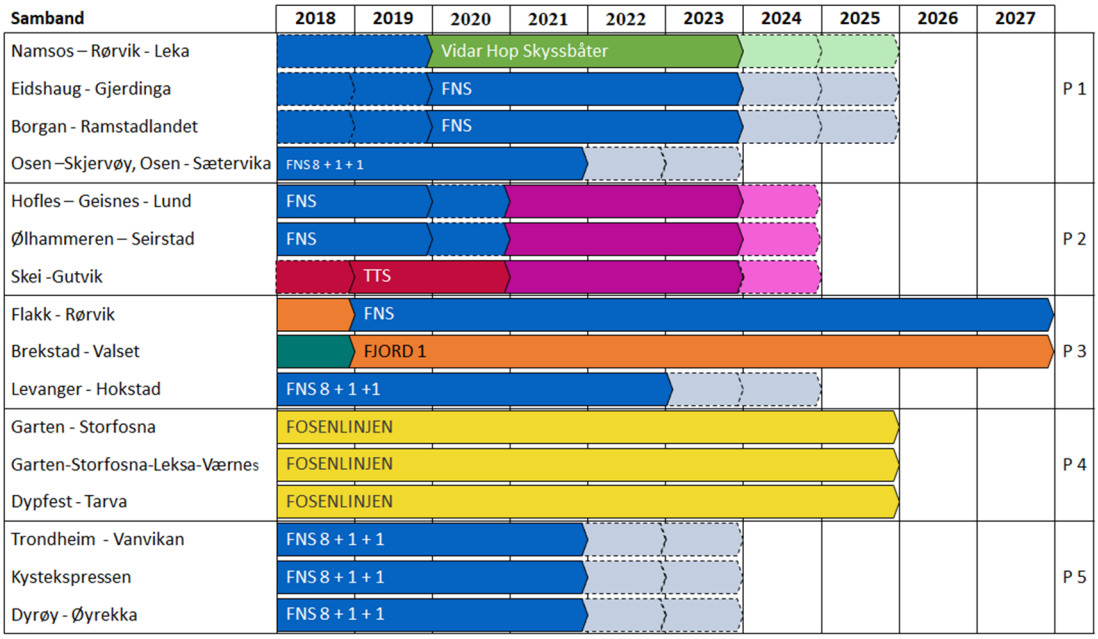

Oversikt over fylkeskommunens båt og ferjekontrakter, viser ordinært kontraktutløp og opsjonsmuligheter

Merkostnaden på ferjene ved elektrifisering er beregnet av DNV/GL til 14 %. I tillegg kreves det ofte ny infrastruktur på land. Det statlige virkemiddelapparatet gjennom NOX-fondet og Enova har bidratt med midler til fartøy og landinfrastruktur til elektrifisering av ferjeflåten. Hittil er denne støtten beregnet til å dekke ca. 65 % av merkostnaden. Anskaffelse av elektriske ferjer er i dag å anse som en kommersiell anskaffelse uten særlig tilgang på statlige utviklingsressurser mens klimanøytrale hurtigbåter fortsatt er å anse som utvikling og har tilgang til et litt større statlig virkemiddelapparat som kan være med på å tilrettelegge for et teknologiskifte med redusert risiko.

Med overgang til elektriske fartøy er nettselskapene blitt en svært viktig aktør som legger rammer gjennom nettkapasitet og strømtariffer. Her det behov for felles planlegging og standardisering.

I samarbeid med andre fylkeskommuner arbeides det aktivt for å utnytte disse anskaffelsene for å stimulere næringslivet og kompetansemiljøene til å levere bedre, billigere og renere for hurtigbåt og ferje.

Det er mulig å gjennomføre et nesten komplett teknologiskifte innenfor ferje- og hurtigbåt i Trøndelag i denne valgperioden, med stor sannsynlighet for at dette vil gi norsk maritim industri og kompetansemiljø store fortrinn i forhold til potensial for senere eksport av teknologien i ettertid. Dette vil dermed både være gunstig for det norske klimaregnskapet og det globale.

Men det å gå i front i et teknologiskifte innebærer at man må forvente store merkostnader og vesentlig driftsrisiko. Dette kan reduseres gjennom enten fylkeskommunale samarbeid og/eller vesentlig statlig kompensasjon for merkostnad og -risiko.

Fylkeskommunen vil:

- *Bruke kraften i offentlige anskaffelser til å utfordre næringene til å utvikle bedre, billigere og renere produkter og tjenester som kan tilbys fylkeskommunen og andre.*
- *Utvikle mer fleksible transportløsninger som alternativ og/eller supplement til rutebuss.*
- *Tilrettelegge et mobilitetstilbud for Trøndelag basert på et bedre togtilbud enn dagens, et supplerende regionbusstilbud, et metrosystem i og rundt Trondheim.*
- *Fremme gåing og sykling i Trøndelag.*
- *Bidra til utvikling og pilotering av helse- og klimavennlige transportløsninger.*
- *Fortsatt initiere offensiv utbygging av fiber og mobilt bredbånd i Trøndelag.*

- *Fortsatt gå i front for det nasjonale teknologiskiftet til sjøs, gjennom modning av teknologi, gjennom utvikling av samarbeidskonstellasjoner som reduserer risiko samt gjennom dialog med staten om statlig kompensasjon for merkostnader og -risiko.*

9.4.2. Strategier og prioriteringer – forvaltning, prosjekt og utvikling

TT-ordningen
Et felles TT-reglement for hele Trøndelag ble vedtatt våren 2018 med oppstart juli 2018. Etter ett års drift viser evaluering av ordningen behov for endringer og justeringer i reglementet. Dette legges fram i egen sak til fylkestinget desember 2019.

Det vurderes også å være et behov for å se nærmere på selve ordningen med tanke på å optimalisere bruken av TT-midlene slik at det kan skapes mer TT-transport for de brukergruppene som trenger dette mest, og i tillegg utnytte mulige synergier mellom ulike transportordninger. Dette vil også være en målsetning i prosjektet samordnede transporter. Fylkesrådmannen har løpende dialog med bruker-organisasjonene. Intensjonen er å legge fram en politisk sak høsten 2020.

Det vil også i 2020 søkes om midler til statlig utvidet ordning. Bruken av TT-ordningen øker. Antall brukere øker og hver bruker benytter ordningen mer. Dette vil medføre at tildelingsbeløp pr bruker må reduseres for å holde ordningen innenfor samme økonomiske ramme.

Prosjekt samordnede transporter
Flere fylkeskommunale transportordninger er i dag planlagt og utført som separate ordninger. Dette innebærer at mulige samordningsgevinster ikke er hentet ut. Transportordninger som er aktuelle å se nærmere på med tanke på samordningsgevinster er; bestillingstransport, skoleskyss og da spesielt tilrettelagte drosjeruter, TT-transport, eventuell framtidig «eldretransport» og ordinære bussruter. Ut over fylkeskommunens transporter er det også parallelle transportordninger i annen offentlig regi.

Fylkesrådmannen anbefaler at det etableres et prosjekt som skal jobbe praktisk og målrettet med å hente ut samordningsgevinster mellom de fylkeskommunalt finansierte transportordningene. I dette arbeidet må det utveksles behov og samordningsinitiativ også mot øvrige offentlige aktører. De fleste fylkeskommunale tjenestene utføres gjennom AtB, men disse er ofte definert gjennom fylkeskommunens reglementer og bestillinger. Det anbefales at prosjektet ledes av fylkesrådmannen.

De samordningsgevinster som prosjektet identifiserer må kvantifiseres og effekten må fortrinnsvis tas ut i form av redusert kostnad. Det er også aktuelt å ta ut gevinster i form av økt tjenestetilbud. Det er fylkesrådmannens ambisjon å identifisere innsparinger på 10 millioner kroner innen 2022.

Gods
Delstrategi Gods omhandler hvordan Trøndelag fylkeskommune skal benytte eksisterende kunnskap og sette denne sammen til en helhet og videreutvikle denne.

Innhenting av kunnskap om dagens godsstrømmer inn til, igjennom og internt i regionen, for alle transportformer blir et sentralt arbeid. Denne kunnskapen skal være omforent og brukes videre i arbeidet for å se på nye mulige transportnettverk og distribusjonskonsepter som bygger opp under målsetninger om bærekraftig godstransport og de forpliktelser som ligger i Byvekstavtalen.

Kunnskapen skal videre brukes til å se på hvilke tiltak som er riktig og viktig å iverksette for å nå målene til Fylkeskommunen (også i NTP). For å samle og bygge kunnskap vil det bli nødvendig å utvikle systemer, programmer, modeller og ta i bruk ny teknologi i samarbeid med næringen, forskning og utdanning og andre offentlige instanser.

Videre må det jobbes konkret med å utbedre flaskehalser for godstransporten. Bruk av eksisterende teknologi og utvikling av ny teknologi for å kartlegge godstransporter og redusere flaskehalser vil være et viktig arbeid framover.

Kunnskap må ligge til grunn for det videre arbeidet med å overføre gods fra vei til sjø og bane og for å utnytte de ulike transportformene sammen til effektive godstransportnettverk i hele regionen. Å finne gode og bærekraftige distribusjonskonsepter for de største byene i Trøndelag vil være et viktig mål. I de byene som har inngått Byvekstavtaler vil det være ekstra viktig å få på plass distribusjonskonsepter som bygger opp under Byvekstavtalen og nullvekstmålet.

Møteplass mellom politikere, administrasjon og næring opprettholdes og videreutvikles.

Ny nasjonal drosjepolitikk
Ny nasjonal drosjepolitikk er vedtatt av stortinget og iverksettes 1. juli 2020. Dette betyr en vesentlig endring av fylkeskommunens mulighet til aktiv styring av drosjemarkedet gjennom løyvetildeling og lokal drosjepolitikk. Fylkeskommunen vil få mulighet til å dele ut eneretter der det må sikres et drosjetilbud med begrenset etterspørsel. Dette kan innebære at fylkeskommunen i noen tilfeller også må gi økonomisk kompensasjon for å opprettholde et drosjetilbud i distriktet. Når nye forskrifter foreligger fra departementet vil fylkesrådmannen følge opp med en nærmere redegjørelse og plan for hvordan endringene vil påvirke og kan håndteres fra fylkeskommunens side. Drosjenæringen er sterkt integrert i fylkeskommunens tjenesteutøvelse og en viktig brikke i det totale mobilitetstilbudet i fylket.

NTP
Staten har endret NTP-prosessen fra og med 2019. Endringen innebærer blant annet at fylkene blir tettere involvert.

Miljøpakken
Som følge av ny byvekstavtale med staten vil det bli utvidet aktivitet i miljøpakkeområdet. Dette vil medføre mer administrativ oppfølging inn mot miljøpakkesamarbeidet også fra fylkeskommunens side.

Trafikksikkerhet
Det er i 2019 vedtatt en delstrategi for trafikksikkerhet for Trøndelag fylkeskommune. Strategien innebærer at Trøndelag fylkeskommune skal arbeide mot å bli en trafikksikker fylkeskommune etter mal fra Trygg Trafikk. Det skal arbeides aktivt med trafikksikker skoleskyss, at fylkeskommunen skal bruke arenaen videregående skole i trafikksikkerhetsarbeidet og at fylkeskommunen skal opparbeide kunnskap og kompetanse på trafikksikkerhetsområdet for blant annet å være en aktiv tilrettelegger og pådriver. Arbeidet vil i stor grad være drevet gjennom administrative prosesser og med administrative ressurser.

Tiltaksmidler merket trafikksikkerhet innenfor drift og vedlikehold fylkesveg, er i fylkesrådmannens forslag til budsjett 2020 forutsatt videreført på samme nivå som for budsjett 2019.
For investeringsmidler gjelder, at stort sett all investering på fylkesveg har trafikksikkerhet som et av hovedmålene. På bakgrunn av de store kutt i rammene for investering og ut fra en samlet balanse i investeringsprogrammet, vil Fylkesrådmannens forslag til investeringsprogram innebære en viss reduksjon i rammene for helt spesifikke trafikksikkerhetstiltak.

Fylkeskommunen vil:

- *Foreta en gjennomgang av TT-ordningen med mål om mer tilrettelagt transport innenfor gjeldende ressurser og mer målrettet bruk av ressurser mot grupper med stort behov.*
- *Etablere prosjektet «samordnede transporter» med mål om å hente ut samordningsgevinster mellom fylkeskommunens ulike transporttilbud.*
- *Bidra til å forbedre fremkommeligheten for varer i Trøndelag.*
  Gjennomføre prosjektet «kunnskapspakke gods»
- *Følge opp ny nasjonal drosjepolitikk med en plan for hvordan endringene kan håndteres fra fylkeskommunens side.*
- *Følge NTP-prosessen tett for å ivareta Trøndelags interesser.*
- *Ivareta trafikksikkerhet, spesielt i skolenes nærområde.*
- *Starte arbeidet med å etablere en «trafikksikker fylkeskommune».*

9.4.3.

9.4.4. Strategier og prioriteringer - Fylkesveg

Strategi egen vegadministrasjon
Med egen vegadministrasjon får fylkeskommunen fagkompetansen tettere på. Målrettet arbeid med innovasjon og det å ta i bruk ny teknologi med målet om «mer veg for pengene» blir sentralt. Som nyetablert administrasjon vil det ta noe tid å oppnå ønsket leveranseevne, men en målrettet bruk av ressursene og få riktig retning i forhold til de ambisjoner man la til grunn for reformen blir viktig.

Strategi og prioriteringer drift fylkesveg
I og med at drift er fastlåst i flerårige kontrakter, gjør underfinansiering av drift og vedlikehold at denne underfinansieringen må tas inn gjennom reduksjon i programmer for løpende vedlikehold. Dette manglende vedlikeholdet og påfølgende økning i vedlikeholdsetterslepet har som tidligere omtalt en betydelig negativ konsekvens i forhold til hovedmålene om trafikksikkerhet, forutsigbarhet og fremkommelighet. Med gjeldende budsjettforslag for investering er muligheten for å kompensere dette gjennom Fornyingsprogrammet sterkt redusert.

Innovasjon og nye teknologi blir et sentralt verktøy for å sikre målrettet drift og reduserte klimautslipp innen drift av fylkesveg. Med økende priser og et begrenset marked blir egen kunnskap helt sentralt. Aktiv bruk av andre kontraktsformer, økt grad av samhandling med aktørene blir også viktig.

Strategi og prioriteringer investeringer fylkesveg
Fylkestinget har i 2018 vedtatt en ambisiøs og målrettet vegstrategi som vil legge føringer for prioriteringene på området fremover. Forventningen til innovasjon, bruk av ny teknologi, ITS samt utnyttelse av nye kontraktsformer mv. vil utfordre egne ressurser og kompetanse samtidig som det vil kreve driftsmidler til iverksettelse. Med etablering av egen vegadministrasjon fra 1. januar 2020 vil det i økt grad kunne jobbes koordinert, sammenhengende og utviklingsrettet for å realisere ambisjonene, som eksisterer for håndtering av fylkesveg og blant annet gitt gjennom delstrategi veg.

Vedtatt delstrategi veg peker på at det med begrensede ressurser innenfor vegområdet, kombinert med betydelige utfordringer rundt vedlikeholdsetterslep, klima, godstrafikk og trafikksikkerhet, er helt avgjørende å ha en strategi for en målrettet tilnærming for hvordan det skal prioriteres. Dette er avgjørende for å sikre en balansert utvikling med en konkurransedyktig storby, attraktive småbyer og livskraftige regioner og distrikter.

Fylkeskommunens hovedmål ved prioritering av tiltak på fylkesveinettet er trafikksikkerhet og fremkommelighet. Som følge av dette angir Delstrategi veg at hovedprioritet for vegområdet er å stoppe økningen i vedlikeholdsetterslepet og gjøre en målrettet oppgradering av eksisterende vegnett fremfor nybygging. Med dette sikres en forsvarlig forvaltning av vegkapitalen. Med gjeldende rammeforslag for investering fravikes imidlertid strategien om å stoppe økningen i vedlikeholdsetterslep.

En forutsigbar og pålitelig infrastruktur er et helt sentralt mål innen vegområdet. Ivaretakelse av dette handler også om fortløpende oppdatert kunnskap om tilstanden på vegnettet og hva som er kritisk infrastruktur. Men det handler også om evne til å iverksette tiltakene i tide. Prioriteringen innen vedlikehold og oppgradering av vegnettet har også stor betydning for hovedmålet om at vegnettet skal bidra til balansert utvikling i hele fylket.

Vedlikeholdsetterslepet bidrar til at infrastrukturen for transport er ekstra sårbar overfor virkninger fra ekstreme værhendelser. Klimaendringer og derav følgende hendelser på fylkesvegnettet vil utfordre et systematisk arbeid med ivaretakelsen av forutsigbar infrastruktur. Akutte hendelser bør derfor ha sin egen finansiering ut over de gitte rammene. Med dette blir det for Trøndelag fylkeskommune viktig å sikre fleksible midler til å kunne håndtere uforutsette hendelser samt å ha gode rutiner for å håndtere disse.

Utfordringer knyttet til etablering av ny vegadministrasjon sammen med den økonomiske situasjonen betyr at prioritering av oppgaver på vegområde må skje svært målrettet og fylkeskommunens Delstrategi veg blir et viktig verktøy til dette.

Med et kutt i størrelsesordenen 300 millioner kroner per år for kommende planperiodes investeringsprogram, må flere områder innenfor fylkesveg reduseres ganske vesentlig og for noen vesentlige parametere vil det, som tidligere omtalt, ikke være mulig å følge strategier fastlagt i Delstrategi veg. I og med vesentlige deler av investeringsprogrammet for fylkesveg allerede er låst gjennom kontrakter, avtaler og forpliktelser via bla. Stortingsproposisjoner, vil Fylkesrådmannens forslag til investeringsprogram for veg blant annet inkludere reduksjon i tildeling til fornying og i tildeling til etablering av nye gang- og sykkelveger.

I tillegg til fokus på sammenhengen mellom økonomiske ramme og utvikling i vedlikeholdsetterslep, er det helt essensielt å ha sterkt fokus på innovasjon samt god og effektiv planlegging, gjennomføring og koordinering av tiltak slik effekt av tildelte midler maksimaliseres. Bruk av ny teknologi for riktig prioritering av tiltak er sentralt i dette arbeidet. Likeledes vil aktivt bruk av ulike kontraktsformer være sentralt.

For nærmere omtale av strategier knyttet fylkesveg henvises til Delstrategi veg, og for prioriteringer som følger av strategien er omtalen i dette dokumentet på et helt overordnet nivå. Handlingsprogram samferdsel 2020-23, fremlagt i parallell sak, gir mer utfyllende omtale og peker på tiltak i samsvar med vedtatte Delstrategi veg.

Fylkeskommunen vil:

- *Bygge opp en egen veiadministrasjon som gjør oss i stand til å drifte, forvalte og utvikle fylkesveiene i Trøndelag i tråd med fylkeskommunens ambisjoner som vegeier*
- *Ta i bruk ny teknologi og utvikle vår kunnskap om vegnettet slik at dette kan gi oss «mer veg for pengene» og en målrettet bruk av tilgjengelige midler*
- *Aktivt bruke våre innkjøp på vegområdet til å utvikle våre leverandører og sammen med dem skape bedre, renere og billigere løsninger*
- *Utvikle egne standarder med «enklere løsninger» der det er rett – etter inspirasjon fra Fosenvegene for å oppnå «mer veg for pengene»*
- *Starte arbeidet med et klimaregnskap for fylkesveg*

9.5. Forslag til tallbudsjett

Drift

Tjenesteområde/Avdeling (1000 kroner)	Bud 2019	Bud 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023
Kollektivtrafikk	1 197 979	1 206 531	1 200 056	1 157 789	1 157 789
Fylkesveger	750 477	784 663	782 271	780 072	780 072
Nærings- og bostedsutvikling	20 000	0	0	0	0
Samferdsel	**1 968 456**	**1 991 194**	**1 982 327**	**1 937 860**	**1 937 860**

Investeringsbudsjett Kollektiv

Prosjektets navn Millioner kroner	Total kostnads-ramme	Finansiert pr. 31.12.2019	Budsjett 2019	Økonomiplanperiode			
				2020	2021	2022	2023
Kollektivtransport							
Bussdepot	350,0	295,1	50,0	54,9			
Nye hvilebrakker AtB	30,3	14,3	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Knutepunktutvikling	20,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Investering i ferjekaier	100,0	0,0	0,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Sjøsikkerhet, vindmålere	2,0	0,0	0,0	2,0			
Kollektiv infrastruktur	35,0	0,0	0,0	5,0	10,0	10,0	10,0
Investering				**94,9**	**43,0**	**43,0**	**43,0**
Merverdiavgiftskompensasjon				17,0	8,0	8,0	8,0
Refusjon fra staten, Bymiljøavtalen				84,1			
Selvfinansierende låneopptak				3,3	3,3	3,3	3,3
Låneopptak som belaster driftsøkonomien				-9,5	31,7	31,7	31,7
Finansiering				94,9	43,0	43,0	43,0

Investeringsbudsjett Fylkesvei

Prosjektets navn Millioner kroner	Total kostnads-ramme	Finansiert pr. 31.12.2019	Budsjett 2019	Økonomiplanperiode			
				2020	2021	2022	2023
Fylkesveger							
Fosenvegene, pakke 1&2				*20,6*	*144,2*	*170,6*	
Fosenvegene, pakke 3				*92,4*	*12,2*		
Laksevegen, trinn 1				*68,5*			
Laksevegen, trinn 2				*335,0*	*85,7*	*63,8*	
Fv 704 Sandmoen - Tanem							
Knarrlagsund bru						*77,5*	*77,5*
Fv 17/720 Dyrstad-Sprova-Malm				*233,2*	*80,5*		
Sum store prosjekter				749,7	322,6	311,9	77,5
TRFK bidrag Miljøpakke Trondheim				73,9	73,9	73,9	73,9
Mindre veganlegg				25,4		14,1	
Gang- og sykkelveger				32,0	25,0	25,0	20,0
Tunnelsikkerhetsf. - forskudd statlige midler						61,9	61,9
Fornyingsprogram fylkesveg				200,4	254,9	308,2	286,4
Trafikksikkerhet				16,5	16,5	16,5	16,5
Miljø				8,8	8,5	8,5	9,3
Planlegging				18,6	18,6	18,6	18,6
Strategisk grunnerverv							
Skredsikringstiltak				222,0	57,5		
Bufferfond							
Investering			**2164,9**	**1347,3**	**777,5**	**838,6**	**564,1**
Merverdiavgiftskompensasjon				242,5	139,9	151,0	101,5
Bruk av fond tunnelsikkerhetsmidler						59,5	19,8
Kommunal medfinansiering				40,0			
Annen ekstern finansiering				38,4			
Bompengefinansiering				563,8	275,1	206,9	
Forskuttering tunnelsikkerhetstiltak, fremtidig statlig refusjon						2,3	43,0
Forskuttering rassikring (Fv 723, Fv 14), fremtidig statlig refusjon				157,0	57,5		
Låneopptak som belaster driftsøkonomien				301,9	301,3	415,2	396,1
Overført fra driftsregnskapet				3,7	3,7	3,7	3,7
Finansiering				1347,3	777,5	838,6	564,1

Operasjonalisering av investeringsrammen og nærmere detaljer i Fylkesrådmannens forslag til investeringsbudsjett fremgår av Handlingsprogram 2020-23, fremlagt i parallell sak.

VEDLEGG

Vedlegg 1 – KONSEK

Konsek
TRØNDELAG IKS

Trøndelag fylkeskommune
Postboks 2560
7735 STEINKJER

Vår saksbehandler: Torbjørn Brandt, tlf. 930 65 722
E-post: torbjorn.brandt@konsek.no
Deres ref.:
Vår ref.: 19/231-4
Oppgis ved alle henvendelser
Vår dato: 15.10.2019

Oversendelsesbrev - Forslag til budsjett for kontrollarbeidet 2020 med økonomiplan for 2020.2023

Vedlagt følger særutskrift fra kontrollutvalgets sak 38/19 *Forslag til budsjett for 2020 med økonomiplan for 2021-2023 for kontrollarbeidet i Trøndelag fylkeskommune*.
Saken ble behandlet på kontrollutvalgets møte 17.09.2019 og utvalget fattet enstemmig følgende vedtak:

> *Kontrollutvalget slutter seg til framlagt budsjettforslag for 2020 med økonomiplan for 2021 - 2023 med en totalramme på 7 865 000 kroner.*
>
> *Kontrollutvalget ber om at budsjettforslaget følger innstillingen til årsbudsjettet etter kommuneloven § 14-3 tredje ledd til fylkestinget, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2.*

I henhold til forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2, går det frem at kontrollutvalget utarbeider forslag til budsjett for kontrollarbeidet i fylkeskommunen. Kontrollutvalgets forslag til budsjettramme for kontrollarbeidet skal følge fylkesutvalgets budsjettinnstilling til fylkestinget. Formålet er at fylkestinget skal gjøres kjent med kontrollutvalgets budsjettinnstilling.

Under henvisning til kontrollutvalgets vedtak oversendes saken for videre behandling i budsjettprosessen og fylkestinget.

Med hilsen
Konsek Trøndelag IKS

Torbjørn Brandt
seniorrådgiver

Dette brevet er elektronisk godkjent og har derfor ikke signatur.

Postadresse:
Postboks 2564
7735 Steinkjer

Fakturaadresse:
Kongensgt. 9
7013 Trondheim
post@konsek.no

Telefon: 468 51 950
Bank: 8601.13.04038
Org.nr: 988 799 475

Forslag til budsjett for 2020 med økonomiplan for 2021-2023 for kontrollarbeidet i Trøndelag fylkeskommune

Behandles i utvalg	Møtedato	Saknr
Kontrollutvalget i Trøndelag fylkeskommune	17.09.2019	38/19

Saksbehandler	Torbjørn Brandt
Arkivkode	FE - 033
Arkivsaknr	19/231 - 1

Kontrollutvalgssekretariatets innstilling
Kontrollutvalget slutter seg til framlagt budsjettforslag for 2020 med økonomiplan for 2021 - 2023 med en totalramme på 7 865 000 kroner.

Kontrollutvalget ber om at budsjettforslaget følger innstillingen til årsbudsjettet etter kommuneloven § 14-3 tredje ledd til fylkestinget, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2.

Vedlegg
Budsjettforslag 2020 med økonomiplan 2021-2023
Reglement for godtgjoring til folkevalgte og partigruppene - oppdatert 21.12.18

Behandling:
Sekretariatet presenterte forslag til budsjett for 2020 med økonomiplan for 2021-2023.

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Vedtak:
Kontrollutvalget slutter seg til framlagt budsjettforslag for 2020 med økonomiplan for 2021 - 2023 med en totalramme på 7 865 000 kroner.

Kontrollutvalget ber om at budsjettforslaget følger innstillingen til årsbudsjettet etter kommuneloven § 14-3 tredje ledd til fylkestinget, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 2.

Økonomiplan 2021-2023		**2021**		**2022**		**2023**
Lønn og sosiale utgifter	kr	803 400	kr	827 502	kr	852 327
Drift	kr	314 150	kr	323 575	kr	333 282
kjøp av tjenester - Revisjon og sekretariat	kr	6 983 400	kr	7 192 902	kr	7 408 689
SUM	**kr**	**8 100 950**	**kr**	**8 343 979**	**kr**	**8 594 298**

Vedlegg 2 – Garantibestemmelser

Garantioversikt for Trøndelag fylkeskommune pr. 31.12.2018						
Kreditorer / långivere	**Lånenummer**	**Garanti gitt til**	**Formål**	**Andel**	**Rest garanti**	**Utløpsdato**
Danske Bank	8601.53.80448	Trondheim Bussterminal	Tverrforbindelse, Brattøra gangbro, refinans	100 %	27 000 000	20.02.2020
Den Norske Bank ASA	74608076917	Fylkets Hus AS	Refinansiering	100 %	17 388 000	28.08.2025
Kommunalbanken	(20060304) nytt: 20090029	Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS	Museums-deponi	100 %	1 430 010	23.07.2021
Kommunalbanken	20160115	Steinkjerhallen AS	Refinansiering og nyinv	49 %	75 971 300	06.06.2042
Kommunalbanken	20160501	Kolstad Arena AS	Flerbrukshall	100 %	190 500 000	01.11.2038
KLP Kommunekreditt	8317.52.95944	Idrettstunet AS	Nybygg hybelbygg Meråker vgs	100 %	6 358 692	22.04.2038
KLP Kommunekreditt	8317.50.31726	Trøndelag folkemuseum Stiftelse	Adm.bygg Sagvollen	100 %	2 300 000	01.03.2030
Sertifikatmarket	Utstedte sertifikater/obligasjonslån	Trøndelag Bomveiselskap AS/Vegamot	E6 Stjør-Tr.heim (62,5 % av antatt lånevolum/Gar.del.	62,5 %%	500 000 000	Selvsk.kau. maks 550 (FT 09/37)
Sertifikatmarket	Utstedte sertifikater NO0010748833	Namdal Bomvegselskap AS	Refinansiering (DNBNor lån innfridd 2010)	100 %	12 000 000	31.12.2027/ selvsk.kausjon inntil 200 Mkr FT 09/74
SUM Garantier 31.12.2018					**832 948 002**	
SUM NT og ST forrige år					1 522 263 574	
ENDRING 2018					689 315 572	

Følgende garantier gitt av fylkestinget:

FT-sak 62/18; garantistillelse for Miljøpakke Trondheim. Selvskyldnerkausjon for lån tatt opp av bompengeselskapet Vegamot AS, begrenset oppad til 500 millioner kroner med tillegg av 10% til den enhver tid gjeldende hovedstol til dekning av eventuelle påløpte renter og omkostninger. Maksimalt 550 millioner kroner. Utløp garantitid 2035.

FT-sak 112/18; Garantistillelse for prosjektet Fv17 / 720 Dyrstad - Sprova - Malm. Selvskyldnerkausjon for lånene bompengeselskapet tar opp, begrenset oppad til 901 millioner kroner med tillegg av 10% til den enhver tid gjeldende hovedstol til dekning av eventuelle påløpte renter og omkostninger. Maksimalt 991 millioner kroner. Utløp garantitid 2041.

FT-sak 114/18; Garantistillelse for prosjektet Fv704 / 720 Røddekrysset - Tanem. Selvskyldnerkausjon for lånene bompengeselskapet tar opp, begrenset oppad til 245 millioner kroner med tillegg av 10% til den enhver tid gjeldende hovedstol til dekning av eventuelle påløpte renter og omkostninger. Maksimalt 270 millioner kroner. Utløp garantitid 2036.

FT-sak 115/18; Garantistillelse for prosjektet E6 Vindåsliene - Korporalsbrua (Trondheimsveien). Selvskyldnerkausjon for lånene bompengeselskapet tar opp, begrenset oppad til 884,3 millioner kroner med tillegg av 10% til den enhver tid gjeldende hovedstol til dekning av eventuelle påløpte renter og omkostninger. Maksimalt 973 millioner kroner. Utløp garantitid 2042.

FT-sak 116/18; Garantistillelse for prosjekt Fv. 714 Laksevegen, trinn 2. Selvskyldnerkausjon for lånene bompengeselskapet tar opp, begrenset oppad til 974,3 millioner kroner med tillegg av 10% til den enhver tid gjeldende hovedstol til dekning av eventuelle påløpte renter og omkostninger. Maksimalt 1 072 millioner kroner. Utløp garantitid 2040.

Vedlegg 3 – Lånefondet

Lånefondets bevilgningsbudsjett

	Alle tall i 1000 kr	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
	Låneomkostninger m.v. eksterne lån			
	Andre utgifter			26
	Renter på løpende lån	263 200	150 500	132 228
	Renter på swap	14 000	52 000	67 060
	Finansutgifter	1 800	1 500	1 616
	Utgiftskonto momskomp.			6
1	***Sum utgifter***	***279 000***	***204 000***	***200 937***
	Avdrag på eksterne lån			
	Avdrag på eksterne lån **			4 196 775
	Interne utlån			
	Fylkeskassen	832 000	1 159 433	4 872 389
2	***Sum utbetalinger***	***832 000***	***1 159 433***	***9 069 164***
3	***Sum anvendelse av midler (1+2)***	***1 111 000***	***1 363 433***	***9 270 101***
	Momskomp høy sats			6
	Refunderte renteutgifter			
	Renter av bankinnskudd			35 391
	Renter fra fylkeskassen	279 000	204 000	164 988
4	***Sum Inntekter***	***279 000***	***204 000***	***200 385***
	Nye låneopptak			
	Nye låneopptak	509 200	1 353 431	8 229 679
	Interne avdrag på utlån			
	Interne avdrag på utlån	322 800	309 428	336 611
5	***Sum innbetalinger***	***832 000***	***1 662 859***	***8 566 290***
6	***Sum anskaffelse av midler (4+5)***	***1 111 000***	***1 866 859***	***8 766 675***
7	Beregnet disponibel beholdning *	-0	8 405	
	Årets kontantoverskudd (6-3+7)	-0	503 426	
	Årets kontantunderskudd (6-3+7)			-503 426

* Beregnet disponibel beholdning i budsjett 2020 er lik kasse og bankinnskudd pr. 31.12.2018 pluss budsjettert sum anskaffelse av midler i 2019 minus budsjettert sum anvendelse av midler i 2019.

** Avdrag på eksterne lån budsjetteres ikke da finansstrategien åpner for kortsiktige lån med refinansiering. Nye lån budsjetteres som netto økning i låneopptak.